МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ХРИСТИЧ ІРИНА ПЕТРІВНА

УДК 343.9.01

ДИСЕРТАЦІЯ

ПЕНІТЕНЦІАРНА ПРОБАЦІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У ЗАПОБІГАННІ РЕЦИДИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Галузь знань 08 – Право

Спеціальність 081 - Право

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів та текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____І.П. Христич

Науковий керівник: Мамка Григорій Миколайович,
доктор юридичних наук

Ірпінь 2023

АНОТАЦІЯ

Христич І.П. Пенітенціарна пробація та її роль у запобіганні рецидивної злочинності. - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Державний податковий університет, Ірпінь, 2023.

У дисертації подано розв'язання проблем пенітенціарної пробації та її ролі у запобіганні рецидивної злочинності та обґрунтовується підвищена суспільна небезпека рецидиву яку надає латентність, оскільки особи які відбули терміни увязнення стають більш обізнаними та обережними.

У першому розділі досліджено історичні періоди становлення пенітенціарної пробації та проаналізовано розвиток кримінально- виконавчої політики держави щодо ролі пенітенціарної пробації.

Вказується, що було великою перемогою прийняття ЗУ «Про пробацію в Україні» у 2015 році, щодо впровадження основних положень пробації та подальшого розвитку цього інституту в цілому. Хоча вищевказаний законодавчий акт не вирішує усі і нині існуючі проблемні питання, які виникали і виникають під час становлення та розвитку цього напрямку. Але, все частіше у суспільстві піднімаються дискусійні питання щодо відповідної ролі пробації, органів місцевого самоврядування та благодійних організацій. Що згодом призводить до створення служби пробації в Україні.

Проаналізовано суспільно небезпечні прояви та наслідки рецидивної злочинності які потребують розроблення та застосування нових ефективних засобів запобігання таким кримінальним правопорушенням. Вказується, що напрям з діяльності гуманізації покарань та подальший розвиток інституту пробації у нашій державі можуть, за своїм потенціалом, забезпечити позитивні результати запобігання рецидиву. Тож, пенітенціарна пробація та її роль у запобіганні рецидивної злочинності потребує наукового та практичного дослідження. Розробки та впровадження ефективних засад запобігання рецидивної злочинності та визначити роль пенітенціарної пробації у цій сфері.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у наступних

отриманих результатах. Дана наукова дисертаційна робота є однією з перших в Україні комплексним кримінологічним дослідженням щодо пенітенціарної пробації та її ролі у запобіганні рецидивної злочинності, в якому науково обгрунтовано та запропоновано шляхи удосконалення механізмів запобігання; у роботі сформульовано, науково обґрунтовано сучасні положення та висновки, які є новими у концептуальному розумінні та є важливими як для науки кримінології, так і для правничої діяльності.

Сформульовано авторське визначення «механізми запобігання рецидивної злочинності» як систама заходів, що включає в себе сукупність методів спрямованих на забезпечення контролю рецидивної злочинності з боку суспільства.

Обгрунтовано необхідність введення в штат органів пробації посади інструктора з соціокультурної діяльності. Ннадано визначення інструктора з соціокультурної діяльності як фахівця що допомагає у ресоціалізації осіб які знаходяться на обліку органів пробації, інструктує, як правильно організувати соціокультурну діяльність дозвілля, у побуті, у працевлаштуванні або започаткуванні власної справи, іншої правомірної діяльності.

Запропоновано доповнити КК України ст.395-1 «Порушення вимог пробації» наступного змісту: Порушення наглядових та соціально-виховних заходів «засудженими особами до покарань не пов'язаних з позбавленням волі: позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт, осіб, яким покарання у виді обмеження волі; позбавлення волі на певний строк замінено покаранням у виді громадських робіт або виправних робіт; осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років», що застосовані за рішенням суду та відповідно до закону «Про пробацію в Україні»- «карається арештом на строк до шести місяців або позбавленням волі на строк до двох років».

Встановлено, що взаємодія органів пробації з громадськими

організаціями передбачає необхідність впровадження сучасних, ефективних напрямів щодо запобігання рецидивній злочинності, що в подальшому можуть увійти у систему механізмів запобігання рецидивній злочинності. Виокремлення напрямів взаємодії ґрунтується на основі проведеного під час дослідження окремих праць, присвячених актуальним проблемам взаємодії органів пробації з громадськими організаціями у запобіганні рецидивній злочинності в Україні.

Констатовано, що роль пенітенціарної пробації значно підвищиться та набуде ефективності у своїй діяльності при посиленні взаємодії із громадськими організаціями у тому числі і міжнародними у запобіганні рецидивній злочинності, оскільки саме особи, що були раніше засуджені характеризується чутливою психікою та схильністю до негативного сприйняття будь яких змін у суспільстві.

Удосконалено наукове розуміння правової природи взаємодії органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями соціокультурного спрямування у запобіганні рецидивній злочинності, що має у своїй складовій юридичну характеристику певних відносин, які виникають у даній співпраці.

Акцентується увага на тому, що структура рецидивної злочинності є дещо відмінною від структури загальної злочинності, зокрема переважають кримінальні правопорушення які носять корисливий та насильницький характер. Зазначено, що коєфіцієнти питомої ваги рецидивної злочинності у загальній злочинності не показують реальної ситуації стану і стану суспільної небезпеки цього негативного прояву, що пояснюється, зокрема високою мірою латентності та вчиненням наступного кримінального правопорушення.

З’ясовано, що сучасна рецидивна злочинність потребує нових ефективних засобів запобігання які необхідно впроваджувати з урахуванням міжнародної практики та європейських стандартів.

Визначено діяльність громадських організацій соціокультурного спрямування у співпраці з органами пенітенціарної пробації, як сучасна потреба суспільства, що інтегрує, регулює комунікативні функції освітньо-

культурного спрямування і має забезпечувати гармонійне включення особи, яка перебуває у конфлікті із законом в соціальне середовище повноцінним членом окремого мікросуспільства, де певною мірою регламентовано правила поводження, визначені обов'язки відповідно до статуса та, своєю чергою, позитивно впливає на виправлення винної особи.

Акцентовано, що діяльність громадських організацій соціально-культурного спрямування можна розглядати як діяльність запобігання рецидивній злочинності, а співпрацю органів пробації з громадськими організаціями соціально-культурного спрямування як ефективне забезпечення запобігання рецидивній злочинності яка відповідає міжнародним стандартам такого забезпечення. Зазначено, що така співпраця є успішною поряд з традиційними заходами запобігання правоохоронних органів у запобіганні рецидивній злочинності в Україні.

Визначено, що у відповідності з Національною стратегією щодо сприяння розвитку сучасного громадянського суспільства в Україні на 2016 - 2020 роки, Національній стратегії реформування в Україні системи юстиції на період до 2023 року та Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України, одним із шляхів покращення практичної діяльності пенітенціарної пробації є залучення широкого кола громадськості. Це сприятиме заохочуванню осіб які вчинили рецидив та їх найближчого оточення до встановлення конструктивних зв'язків та більш широких позитивних, правомірних контактів із суспільством через консультації та інші форми взаємодії, відповідно до своїх можливостей та з урахуванням соціокультурних потреб осіб які потребують ресоціалізації.

Зазначено, що в Україні до початку війни з РФ, уповноваженими органами з питань пенітенціарної пробації найбільше укладали Меморандуми про двосторонню співпрацю із Центрами зайнятості населення, Центрами надання допомоги з павових питань, медичними та соцреабілітаційними центрами закладами які надають допомогу у першочергових питаннях. Поряд з тим вказується, що існують безліч проблем під час такої співпраці, які могли б

забезпечити громадські організації соціально-культурного спрямування без яких вирішення першочергових питань втрачають сенс. Зокрема, вказано, що такі організації можуть залучати до своєї діяльності на волонтерських засадах фахівців різних галузей: митців, науковців, психологів, менеджерів бізнесу, майстрів народної творчості, які сприятимуть розвитку особі та налагоджуванні комунікативних зв'язків з соціумом.

Під час дослідження було з'ясовано, що основними детермінантами, які чинять перешкоду співпраці уповноважених органів з питань пенітенціарної пробації з громадськими організаціями в Україні щодо забезпечення заходів запобігання рецидивній злочинності незначне правове регулювання. Ними можуть бути як відсутність спеціального загальнодержавного нормативноправового акту, який регулював би взаємодію органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями так і неукомплектованість штатної структури уповноважених органів з питань пенітенціарної пробації посадою інструктора з соціокультурної діяльності, відсутність державної системи курсів навчання за даним спрямуванням та положення з рекомендаціями щодо специфіки роботи з засудженими для працівників уповноважених органів з питань пенітенціарної пробації та представників громадських організацій соціально культурного спрямування; незначний досвід роботи працівників уповноважених органів з питань пенітенціарної пробації, відсутність державного фінансування діяльності громадських організацій, пов'язаної з пенітенціарною пробацією; відсутність у кримінально-виконавчій політиці вектора соціокультурної співпраці з громадськістю з метою залучення якомога більшої кількості суб'єктів такої співпраці; відсутність соціально-культурного впливу на мікросередовище суб'єктів пенітенціарної пробації та найближче оточення щодо підвищення їхньої мотивації залучення до участі із реалізації програм з реабілітації та індивідуальних програм стосовно кожного окремого суб'єкта пробації.

Ключові слова: злочинність, запобігання, рецидив, пенітенціарна пробація, злочин, кримінальне правопорушення, суб'єкти пробації, кримінальні

проступки, гуманізація покарань, правосуддя, волонтерська діяльність, кримінально-виконавча система, законодавець, запобігання злочинності.

SUMMARY

Hristych I.P. Penitentiary probation and its role in the prevention of recidivism. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy in the specialty 12.00.08 "Criminal law and criminology; criminal law". – State Fiscal Service University of Ukraine, Irpin, 2023.

The dissertation provides a solution to the problems of penitentiary probation and its role in preventing recidivism and substantiates the increased social danger of recidivism that latency provides, as persons who have served prison terms become more aware and cautious.

The first chapter examines the historical periods of the formation of penitentiary probation and analyzes the development of the state's criminal-executive policy regarding the role of penitentiary probation.

It is indicated that this was a great victory in the field of implementation of the main provisions of probation and further improvement of this institute. At the same time, the law did not solve all existing problematic issues that arose during the application of probation. But, more and more often, debatable issues are raised in society regarding the appropriate role of probation, local self-government bodies, and charitable organizations. Which eventually leads to the creation of the probation service in Ukraine.

The socially dangerous manifestations and consequences of recidivism, which require the development and application of new effective means of preventing such criminal offenses, are analyzed. It is indicated that the humanization of punishments and the creation of the institution of probation in Ukraine can, according to their potential, provide positive results in the prevention of recidivism. Therefore, penitentiary probation and its role in preventing recidivism needs scientific and

practical research. Development and implementation of effective guidelines for the prevention of recidivism and to determine the role of penitentiary probation in this area.

The scientific novelty of the dissertation research consists in the following obtained results. The dissertation is one of the first comprehensive criminological studies in Ukraine regarding penitentiary probation and its role in the prevention of recidivism, in which ways of improving prevention mechanisms are scientifically substantiated and proposed, a number of provisions and conclusions, conceptually new and important for criminological science, are formulated and substantiated. as well as law enforcement practice.

The author's definition of "mechanisms for the prevention of recidivism" is formulated as a system of measures that includes a set of methods aimed at ensuring the control of recidivism on the part of society.

The need to introduce the position of instructor in socio-cultural activities into the staff of probation bodies is substantiated. The definition of a socio-cultural activity instructor is provided as a specialist who helps in the resocialization of persons who are on the records of probation authorities, instructs how to properly organize socio-cultural activities in leisure time, in everyday life, in employment or starting one's own business, other legitimate activities.

It is proposed to supplement article 395-1 of the Criminal Code of Ukraine "Violation of probation requirements" with the following content: Violation of supervisory and social-educational measures by persons sentenced to punishments in the form of deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities, public works, correctional works, persons who are punished in types of restriction of liberty or deprivation of liberty for a certain period were replaced by punishment in the form of community service or correctional work, persons exempted from serving a probationary sentence, pregnant women and women with children under the age of three, exempted from serving a sentence, applied by court decision and according to the Law "On Probation in Ukraine" - is punishable by arrest for a term of up to six months or imprisonment for a term of up to two years.

It has been established that the interaction of probation authorities with public organizations is due to the urgent need to implement new effective directions for the prevention of recidivism, which in the future can be included in the system of mechanisms for the prevention of recidivism. On the basis of the analysis of the works carried out during the research, dedicated to certain problems of interaction between probation authorities and public organizations in the prevention of recidivism in Ukraine, the directions of such interaction are singled out.

It has been established that the role of penitentiary probation will significantly increase and become more effective in its activities with the strengthening of cooperation with public organizations, including international ones, in the prevention of recidivism, since it is the persons who were previously convicted who are characterized by a sensitive psyche and a tendency to negatively perceive any changes in society.

The scientific understanding of the legal nature of the interaction of penitentiary probation bodies with public organizations of a socio-cultural direction in the prevention of recidivism, which includes the legal characteristics of relations that arise in this cooperation, has been improved.

Attention is focused on the fact that the structure of recidivism is somewhat different from the structure of general crime, in particular, criminal offenses of a selfish and violent nature prevail. It is noted that the coefficients of the specific weight of recidivism in general crime do not show the real situation of the scale and social danger of this negative phenomenon, which is explained, in particular, by high latency and the commission of repeated criminal offenses.

It was found that modern recidivism requires new effective means of prevention, which must be implemented taking into account international practice and European standards.

The activity of public organizations of a socio-cultural direction in cooperation with penitentiary probation bodies is defined as a modern need of society that integrates, regulates communicative functions of the educational and cultural direction and should ensure the harmonious inclusion of a person who is in conflict

with the law in the social environment as a full-fledged member of this environment, in which has clearly regulated rules of conduct, defined role responsibilities and, in turn, has a positive effect on the correction of the guilty person.

It is emphasized that the activities of public organizations of a social and cultural direction can be considered as an activity to prevent recidivism, and the cooperation of probation authorities with public organizations of a social and cultural direction as an effective provision of prevention of recidivism that meets international standards of such provision. It is noted that such cooperation is successful along with traditional prevention measures of law enforcement agencies in preventing recidivism in Ukraine.

It was determined that in accordance with the Concept of Reform (Development) of the Penitentiary System of Ukraine, the National Strategy for Promoting the Development of Civil Society in Ukraine for 2016-2020, the National Strategy for Reforming the Justice System for the Period Until 2023, one of the ways to improve the practical activities of penitentiary probation is to involve a wide circle of the public. This will contribute to the encouragement of persons who have committed a relapse and their immediate environment to establish constructive relations and broader positive, legitimate contacts with society through consultations and other forms of interaction, in accordance with their capabilities and taking into account the socio-cultural needs of persons in need of resocialization. It is noted that currently in Ukraine authorized bodies on penitentiary probation most often conclude Memorandums of Cooperation with Employment Centers, Legal Aid Centers, Social Rehabilitation Centers and Medical Institutions that provide assistance in priority issues.

At the same time, it is emphasized that there are a number of problems in the course of such cooperation, which could be provided by public organizations of a socio-cultural direction, without which the solution of priority issues loses its meaning. In particular, it is indicated that such organizations can involve in their activities on a volunteer basis experts from various fields: artists, scientists, psychologists, business managers, masters of folk art, who will contribute to the

development of the individual and the establishment of communicative ties with society. It was found that the main prerequisites that prevent the cooperation of the authorized bodies on penitentiary probation in Ukraine with public organizations regarding the provision of measures to prevent recidivism are minor legal regulations.

They can be the absence of a special state-wide normative legal act that would regulate the interaction of penitentiary probation bodies with public organizations, as well as the lack of staffing of authorized bodies on penitentiary probation with the position of instructor in socio-cultural activities, the absence of a state system of training courses in this direction, and provisions with recommendations on specifics of work with convicts for employees of authorized bodies on penitentiary probation and representatives of social and cultural public organizations; insignificant work experience of employees of authorized bodies on issues of penitentiary probation, lack of state funding of activities of public organizations related to penitentiary probation; the lack of a vector of socio-cultural cooperation with the public in the criminal law enforcement policy in order to attract as many subjects of such cooperation as possible; lack of socio-cultural influence on the microenvironment of penitentiary probation subjects and their immediate environment in terms of increasing their motivation to participate in the implementation of rehabilitation programs and individual programs for each individual probation subject.

Key words: crime, prevention, recidivism, penitentiary probation, crime, criminal offense, subjects of probation, criminal misdemeanors, humanization of punishment, justice, volunteering, criminal enforcement system, legislator, crime prevention.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Христич І. П., Мудряк Т. О. Запобігання пенітенціарній злочинності в Україні. *Ірпінський юридичний часопис.* Випуск 2 (4). 2020. С. 309 -314. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/irpurpr_2020_2_36.
2. Астафєва К. Ю., Христич І. П. Безпека особи як одна з основних складових безпеки у виправних колоніях. Вісник пенітенціарної асоціації України. Випуск 3 (5). 2018. С. 152-161. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bpau_2018_3_20.
3. Христич І. П. Генезис пенітенціарної системи в Україні та світі. *Підприємництво, господарство і право.* Випуск 5. 2019. С. 259-265. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/5/49.pdf

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Kristich I. Modern aspects of probation in Ukraine: збірник матеріалів *X Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційний розвиток правової науки в умовах модернізації суспільства»* (28 лютого 2020 р.). м. Київ. 2020. с.387-389.
2. Христич І. П., Мудряк Т. О. Пробація в Україні як система заходів кримінально-правового реагування: збірник матеріалів *Міжнародної науково-практичної конференції «Щорічні читання наукової школи «Інтелект»* (25 травня 2020 року). Київ: 2020. с. 188-190.
3. Христич І. П. Виконання завдань пенітенціарної пробації. збірник тез *П'ятдесятних економіко-правових дискусі*й (25 вересня 2020 р.). Львів. 2020. - с.72-74.
4. Христич І. П. Гуманізація покарання в Україні: збірник матеріалів *Міжнародної науково-практичної конференції «Правове регулювання суспільних відносин в умовах сталого розвитку»* (10 грудня 2021 року). Київ: 2021. с. 553-554.

5. Христич І. П., Мамка Г. М. Окремі аспекти створення служби пробації в Україні. *V Всеукраїнські науково-практичні читання пам'яті доктора юридичних наук, професора, Заслуженого юриста України, член-кореспондента Національної академії правових наук України Нижник Ніни Романівни:* збірник матеріалів (28 жовтня 2021 року). м. Ірпінь. 2021. С. 172-175.

які додатково відображають наукові результати дисертації

1. Khrystych I. Problems of recidivism prevention juvenile probation *Norwegian Journal of development of the International Science.* №72/2021. P. 29-32. URL: https://www.nor-ijornal.com/72-2/

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ……...……3

ВСТУП……4

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ПРОБАЦІЇ……...15

1.1. Історичні аспекти та причини виникнення пенітенціарної пробації…….15

1.2. Пенітенціарна пробація як форма соціально-правового контролю (мета, принципи та основні завдання)……...….43

1.3. Нормативно-правова база функціонування пенітенціарної пробації в Україні та організація діяльності органу пробації…….62

Висновки до розділу 1……..76

РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ У ЗАПОБІГАННІ РЕЦИДИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ……..78

2.1. Визначення категорії осіб, які перебувають на обліку в службі пробації (стать, стан здоров’я, наявність попередньої судимості тощо)……78

2.2. Аналіз вчинення кримінальних правопорушень особами, що знаходяться на обліку у службі пробації……..98

Висновки до розділу 2……123

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ У ЗАПОБІГАННІ РЕЦИДИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ……...…….126

3.1. Вивчення причин та шляхи вчинення рецидивних кримінальних правопорушень особами облікованими в службі пробації……..126

3.2. Механізм (шляхи) реалізації заходів запобіганню рецидивної злочинності службою пенітенціарної пробації…….....138

Висновки до розділу 3……..……..152

ВИСНОВКИ……155

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……...162

ДОДАТКИ……...189

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України

КВК України – Кримінально-виконавчий кодекс України

КК України – Кримінальний кодекс України

ДУ «Центр пробації» − Державна установа «Центр пробації»

ПО − Правоохоронні органи

КВІ – Кримінально-виконавча інспекція

МЮУ – Міністерство юстиції України

ДУЦП − Державна установа «Центр пробації»

ДСА – Державна судова адміністрація України

КМУ – Кабінет Міністрів України ВБО

«Конвіктус Україна» – Всеукраїнська благодійна організація «Конвіктус Україна»

ДКВС – Державна кримінально-виконавча служба

МВС − Міністерство внутрішніх справ

МЗС − Міністерство закордонних справ

ДДСБЕЗ − Департамент Державної служби боротьби з економічною злочинністю

ЗМІ − засоби масової інформації

КУпАП − Кодекс України про адміністративні правопорушення

МВС − Міністерство внутрішніх справ

ОРД − оперативно-розшукова діяльність

ОРЗ − оперативно-розшукові заходи

НП − національна поліція

РНБУ − Рада національної безпеки та оборони України

РЄ − Рада Європи

ЛН − Ліга Націй

ООН − Організація Об’єднаних Націй

США – Сполучені Штати Америки

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Однією з найактуальніших кримінологічних проблем визначають саме злочинність, яка вказує не лише на основні тенденції кризових негативних явищ у державі, а й виступає певним показником морального здоров'я у суспільстві, це, у свою чергу, надає можливості спрогнозувати загальні тенденції розвитку злочинності на майбутнє. Пенітенціарна злочинність має певну специфіку: з одного боку, частково, вона відноситься до загальної злочинності, а з іншого, переростає у злочинність більш небезпечну, професійну загальнокримінальну злочинність. Пенітенціарна злочинність тісно пов'язана з усіма видами злочинності. При цьому найбільше з корисливо-насильницькою злочинністю.

За даними Міністерства внутрішніх справ України, якщо порівнювати криміногенну ситуацію в нашій державі до повномасштабного вторгнення росії, то загальна кількість вчинюваних правопорушень зменшилася на 10%, а саме: проти життя та здоров'я особи – на 5,8%; проти статевої свободи та статевої недоторканості особи – на 36,7%; проти власності – на 47,1%; у сфері господарської діяльності – зменшення у 2,5 раза. Варто наголосити, що у березні 2022 р. Кримінальний кодекс України було доповнено статтею 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги», і вже за короткий проміжок часу було зафіксовано 233 таких випадки; у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, – на 46,6%; проти громадського порядку та моральності – на 25,6%; проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та проти журналістів – на 19,4%; випадків порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, – на 26,7%; проти правосуддя – на 53,7%. Пропорційно знизився і рівень рецидивної злочинності.

Крім того, підвищену суспільну небезпеку рецидиву надає латентність, яка у 3-4 рази більша ніж офіційні показники, а також частка тяжких й особливо тяжких злочинів, яка щорічно змінюється у межах від 51 до 69% оскільки особи які відбули терміни увязнення стають більш обізнаними та обережними[1].

Враховуючи вище зазначене, рецидивна злочинність і суспільно небезпечні наслідки від рецидивної злочинності потребують розроблення та застосування сучасних, дієвих засобів запобігання таким кримінальним правопорушенням. Гуманізація покарань та створення інституту пробації в Україні можуть, за своїм потенціалом, забезпечити позитивні результати запобігання рецидиву. Тож, пенітенціарна пробація та її роль у запобіганні рецидивної злочинності потребує наукового та практичного дослідження. Розробки та впровадження ефективних засад запобігання рецидивної злочинності та визначити роль пенітенціарної пробації у цій сфері.

Особливу увагу заслуговують праці вітчизняних і зарубіжних науковців, які протягом наукової діяльності приділяли увагу дослідженню окремих питань запобігання рецидивної злочинності, зокрема значенню органів пробації. Це праці наших сучасників, таких як: Ю. В. Баулін, В. І. Борисов; кримінологи, що безпосередньо досліджували інститут пробації з початку її створення І. Г. Богатирьов, О.І. Богатирьова, А.І. Богатирьов; окремі питання пов’язані з пробацією у своїх роботах висвітлювали В. В. Голіна, Б. М. Головкін, Н. В., І. М. Даньшин, О. М. Джужа, Г.В. Дідківська; питання рецидивної злочинності з позиції кримінології приділяли А. І. Долгова, В. П. Ємельянов, А. П. Закалюк, О. М. Костенко; питання щодо запобігання рецидивної злочинності досліджували у своїх працях О. Г. Колб, М. В. Палій, Е. В. Расюк, В. Я. Тацій, В.В. Топчій, Т.В. Корнякова, З.В. Зародюк, В. І. Шакун, І. С. Яковець,

[1] Міністерство внутрішніх справ: Офіційний сайт. URL: https://mvs.gov.ua/ (дата звернення 15.03.2023)

О. Б. Янчук та інші науковці у галузі кримінального права.

Науковим пошуком, кримінологічної розробки та характеристики окремих елементів щодо значення пенітенціарної пробації у запобіганні рецидивної злочинності у своїх наукових працях приділено увагу Г.В. Дідківською, Ю.В. Нікітіним, В.В. Топчієм.

Нами, при написанні наукової роботи було проаналізовано достатня кількість дисертаційних досліджень. Так, Л. І. Олефір у своїй кандидатській дисертації за темою: «Кримінально-виконавчі засади застосування пробації в Україні», у 2018 році висвітлила теоретично-прикладні засади діяльності уповноваженого органу з питань пробації в Україні. Проблемам створення ефективної системи запобігання рецидивній злочинності, зокрема рецидивної, значну увагу присвятила В. С. Батиргареєва у докторській дисертації на тему: «Кримінологічні засади запобігання рецидивній злочинності в Україні» ще у 2010 році. Щодо участі інституту пробації у сфері виконання кримінальних покарань, то це питання розкривала О. І. Богатирьова у своєму докторському дисертаційному дослідженні на тему: «Пробація в Україні: гуманізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань» (2014 рік). Однак проблемі пенітенціарної пробації та її ролі у запобіганні рецидивної злочинності в Україні не достатньо приділялося уваги у працях сучасних кримінологів, а окремі питання щодо формування теоретико-правової та практичної бази для забезпечення такої взаємодії впровадження ефективних механізмів запобігання рецидиву кримінальних правопорушень із застосуванням інституту пенітенціарної пробації та її роль у запобіганні рецидивної злочинності залишилася не достатньо дослідженою. Окремі питання зовсім поза увагою. Усі ці обставини й визначили актуальність теми дослідження та потребу посилення ефективності запобігання рецидиву кримінальних правопорушень в Україні із застосуванням інституту пенітенціарної пробації та ролі пенітенціарної пробації у запобіганні

рецидивної злочинності, особливо у сучасних умовах.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Обрана тематика наукового дослідження має за основу та ґрунтується на положеннях Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки, схваленої Указом Президента України від 26 лютого 2016 року № 68/2016; Національної стратегії у сфері прав людини, яка затверджена Указом Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015; Стратегії розвитку сучасної системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, що схвалена Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021; Пріоритетних напрямах розвитку правової науки на 2016– 2020 роки, затверджених 3 березня 2016 року на загальних зборах Національної академії правових наук України; Національній стратегії реформування системи юстиції на період до 2023 року; Координаційному плані наукових досліджень з проблем віктимології; Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки та виконана в межах науково-дослідної роботи Університету державної фіскальної служби України «Теоретичні та прикладні проблеми протидії злочинності кримінально-правовими, кримінологічними та кримінально-виконавчими засобами» (державний реєстраційний номер 0116U003304).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Державного податкового Університету (протокол №11 від 27 листопада 2018 року) та є включеною до Переліку тем наукових дисертаційних досліджень облік яких здійснює Національна академія правових наук України.

Мета і завдання дослідження. Поставленою метою дисертаційного дослідження є розробка та впровадження теоретичних засад та науково обґрунтованих рекомендацій щодо ролі інституту пенітенціарної пробації у запобіганні рецидивної злочинності та значення взаємодії органів пробації у цій сфері з іншими установами та організаціями соціально культурного

спрямування в Україні.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі завдання:

- встановити історичні аспекти та необхідності виникнення пенітенціарної пробації;
- визначити мету і принципи та основні завдання сучасного значення діяльності органів пенітенціарної пробації як форми соціально-правового контролю та запобігання рецидивної злочинності;
- дослідити нормативно-правову базу функціонування пенітенціарної пробації в Україні та організації діяльності органу пробації у взаємодії із громадськими організаціями соціально культурного спрямування;
- дослідити проблеми застосування пенітенціарної пробації в Україні у запобіганні рецидивної злочинності;
- визначити категорії осіб, які перебувають на обліку в службі пробації та дослідити мотивацію вчинення ними рецидиву;
- дослідити напрями розвитку пенітенціарної пробації в Україні у запобіганні рецидивної злочинності;
- охарактеризувати механізми (шляхи) реалізації заходів запобіганню рецидивної злочинності службою пенітенціарної пробації;
- розглянути зарубіжний досвід співпраці органів пенітенціарної пробації з іншими установами та організаціями у запобіганні рецидивній злочинності.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають під час дослідження пенітенціарної пробації та її ролі у запобіганні рецидивної злочинності.

Предметом дослідження є пенітенціарна пробація та її роль у запобіганні рецидивної злочинності.

Методи дослідження. Методологічною основою обрано систему «що забезпечить об'єктивний аналіз досліджуваного предмета загальнонауковими

та спеціально науковими методами і підходами». Враховуючи особливості тематики, мети і задач, поставлених у дослідженні були використані наступні методичні підходи, такі як: метод діалектичний «дозволив розглянути всі актуальні питання дослідження у динаміці, визначити їх взаємозумовленість та взаємозв'язок, що сприяло розумінню об'єкта дослідження в частині поєднання потреб наукових досліджень і практики взаємодії органів пенітенціарної пробації у запобіганні рецидивній злочинності – розділи 1–3); метод історико-правовий «забезпечив можливість визначити рівень наукового дослідження проблеми та її методологічні засади та прослідкувати генезис органів пенітенціарної пробації у запобіганні рецидивній злочинності» (підрозділ 1.2); порівняльно-правовий метод «був застосований при дослідженні актуальних положень міжнародних наукових досліджень та зарубіжного передового досвіду органів пенітенціарної пробації у запобіганні рецидивної злочинності» (підрозділ 2.1, 2.2); формально-юридичний метод «застосований при визначенні поняття механізмів запобігання рецидивної злочинності» (підрозділ 2.2); системно-структурний і функціональний методи (дозволили розглянути правове регулювання органів пенітенціарної пробації у запобіганні рецидивній злочинності– підрозділи 1.3, 2.2); статистичний метод «використовувався при отриманні певних наукових результатів та для підтвердження отриманих теоретичних висновків шляхом аналізу показників офіційної статистики» (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2); логіко-юридичний метод «надав можливість сформулювати пропозиції щодо визначення ролі пенітенціарної пробації у запобіганні рецидивній злочинності» (підрозділ 3.1, 3.2); соціологічний метод «застосовувався при дослідженні кримінальних проваджень (справ) з архіву, при узагальненні результатів анкетування співробітників підрозділів пенітенціарної пробації» (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1).

Емпіричну базу дослідження становлять результати анкетування, статистичні дані Державної судової адміністрації України, Офісу Генерального

прокурора України та Міністерства юстиції України, офіційні дані Єдиного державного реєстру судових рішень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за характером та змістом дисертаційна робота є однією із перших комплексних монографічних досліджень щодо пенітенціарної пробації та її ролі у запобіганні рецидивної злочинності, в якому науково обґрунтовано та запропоновано шляхи удосконалення механізмів запобігання, сформульовано та обґрунтовано низку положень та висновків, які є новими у плані концептуального розвитку та важливих для кримінологічної науки, і у правозастосовчій практиці, зокрема:

вперше:

- сформульовано авторське визначення «механізми запобігання рецидивної злочинності» як систама заходів, що включає в себе сукупність методів спрямованих на забезпечення контролю рецидивної злочинності з боку суспільства;

- обґрунтовано необхідність введення в штат органів пробації посади інструктора з соціокультурної діяльності. Надано визначення інструктора з соціокультурної діяльності як фахівця що допомагає у ресоціалізації осіб які знаходяться на обліку органів пробації, інструктує, як правильно організувати соціокультурну діяльність дозвілля, у побуті, у працевлаштуванні або започаткуванні власної справи, іншої правомірної діяльності;

- запропоновано доповнити КК України ст. 395-1 «Порушення вимог пробації» наступного змісту: Порушення наглядових та соціально-виховних заходів «засудженими особами до покарань не пов’язаних з позбавленням волі: позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт; осіб, яким покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк замінено покаранням у виді громадських робіт або виправних робіт; осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, звільнених від відбування покарання вагітних

жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років», що застосовані за рішенням суду та відповідно до закону «Про пробацію в Україні»- «карається арештом на строк до шести місяців або позбавленням волі на строк до двох років»;

- запропоновано доповнити ЗУ «Про пробацію» Розділом 5-1 «Воєнна пробація», яка б регулювала застосування окремого виду пробації – воєнної пробації, яка полягає у здійсненні органами пробації заходів при звільненні засуджених у зв'язку зі згодою захисту безпеки держави у воєнний час та спостереження та нагляду за поведінкою осіб, які мають високий рівень ризику вчинення рецидиву, протягом воєнного часу після зняття їх з обліку в уповноважених органах пенітенціарної пробації та звільнення з місць позбавлення волі;

удосконалено:

- положення про те, що взаємодія органів пробації з громадськими осередками (організаціями) є нагальною та зумовлена необхідністю впровадження нових ефективних заходів спрямованих на запобігання рецидивній злочинності, що в подальшому можуть увійти у систему механізмів запобігання рецидивній злочинності. Під час дослідження, на основі проведеного аналізу робіт, присвячених окремим проблемам взаємодії органів пробації з громадськими організаціями у запобіганні рецидивній злочинності в Україні, виокремлено напрями такої взаємодії;

- теоретичні підходи щодо ролі пенітенціарної пробації, яка значно підвищиться та набуде ефективності у своїй діяльності при посиленні взаємодії із громадськими організаціями у тому числі і міжнародними у запобіганні рецидивній злочинності, оскільки саме особи, що були раніше засуджені характеризується чутливою психікою та схильністю до негативного сприйняття будь яких змін у суспільстві;

- наукове розуміння правової природи взаємодії органів пенітенціарної

пробації з громадськими організаціями соціокультурного спрямування у запобіганні рецидивній злочинності, в яку входить і юридична характеристика відносин, які виникають у співпраці між зазначеними державними і громадськими структурами.

дістали подальшого розвитку:

- наукові підходи щодо визначення структури рецидивної злочинності є дещо відмінною від структури загальної злочинності, зокрема переважають кримінальні правопорушення які носять корисливий та насильницький характер. Зазначено, що коєфіцієнти питомої ваги рецидивної злочинності у загальній злочинності не показують реальної ситуації рівня і суспільної небезпеки цього шкідливого явища, що може пояснюватися, зокрема високим рівнем латентності та вчинення повторного кримінального правопорушення.

- визначення щодо діяльності громадських організацій соціокультурного спрямування у співпраці з органами пенітенціарної пробації, як сучасна потреба суспільства, що інтегрує, регулює комунікативні функції освітньо-культурного спрямування і має забезпечувати гармонійне включення особи, яка перебуває у конфлікті із законом в соціальне середовище повноцінним членом цього самого середовища, в якому чітко прописані певні правила поведінки окремого учасника, визначені обов'язки за статусам та, своєю чергою, позитивно впливає на виправлення особи яка була визнана винною у вчиненні кримінального правопорушення.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та викладені в роботі положення, висновки впроваджені та використовуються у:

– *практичній діяльності* – як рекомендації під час практичної діяльності, а також у процесі проведення занять щодо підвищення кваліфікації працівників органів пенітенціарної пробації з питань запобігання рецидивній злочинності;

– *науково-дослідній сфері* – для подальших науково-дослідних розробок;

– *освітньому процесі* – під час підготовки до лекційних занять, навчальних і практичних посібників, методичних розробок, практичних завдань, інших методичних матеріалів з вибіркових дисциплін кримінально правового спрямування, безпосередньо кримінології, кримінального права, кримінально-виконавчого права, а також, під час забезпечення освітнього процесу із відповідних дисциплін з підготовки студентів бакалаврського та магістерського рівнів за спеціальністю 081 «Право».

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження автором виконано самостійно. Усі положення та висновки, що сформульовані є результатом особистих досліджень дисертанта.

У статті «Безпека особи як одна з основних складових безпеки у виправних колоніях» проаналізовано стан дослідження та визначення поняття «безпека особи» у виправних колоніях, а також запропоновано напрями вдосконалення окремих аспектів забезпечення безпеки у виправних колоніях.

В опублікованій у співавторстві статті на тему «Запобігання пенітенціарній злочинності в Україні» визначено основні напрями забезпечення права на захист від злочинності, а також вказано, що на системному рівні існування закономірності та тенденції розвитку, пов’язані з проблемами кримінального права, кримінології, свідчать про неефективність функціонування установ виконання покарань та діяльності їх посадових осіб.

Ідеї та розробки, що належать співавторам, разом з якими були опубліковані наукові статті та тези доповіді, в дисертації не використовувалися. Для аргументації окремих положень дисертації використовувалися наукові праці інших учених, на які зроблено посилання.

Апробаційні результати дисертації. Основні наукові здобутки та положення дисертаційного дослідження обговорювалися на кафедрі кримінальної юстиції ДПУ. Основні результати наукової роботи були оприлюднені як доповіді на п’яти науково-практичних конференціях та

круглих столах, зокрема: «Інноваційний розвиток правової науки в умовах модернізації суспільства» (м. Київ, 28 лютого 2020 року); «Щорічні читання наукової школи «Інтелект»» (м. Чернігів, 25 травня 2020 року); «П’ятдесяті економіко-правові дискусії» (м. Львів, 25 вересня 2020 року); «V Всеукраїнські науково-практичні читання пам’яті доктора юридичних наук, професора, Заслуженого юриста України, член-кореспондента Національної академії правових наук України Нижник Ніни Романівни» (м. Ірпінь, 28 жовтня 2021 року); «Правове регулювання суспільних відносин в умовах сталого розвитку» (м. Київ, 10 грудня 2021 року).

Публікації. Основні положення наукової роботи її та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено в 9 наукових публікаціях, з яких 3 статті – у виданнях, що включені МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна у зарубіжному виданні та п’ять тез наукових доповідей у збірниках, що оприлюднені на міжнародних науково-практичних конференціях і під час проведення круглих столів.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із анотацій, переліку умовних позначень, вступу, має три розділи, що містять сім підрозділів, висновки та список використаних джерел, який складається з 238 найменувань на 27 сторінках; і 5 додатків на 20 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 208 сторінки, з якого основний текст – 161 сторінок.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ПРОБАЦІЇ

1.1 Історичні аспекти та причини виникнення пенітенціарної пробації

То що ж таке пробація? Пробація (probatio, це від латинської – як спроба чи випробування, - це як окремий вид покарання за кордоном (Великобританії, США) яким накладаються певні обмеження на здійснення засудженим своїх конституційних прав і свобод, які встановлюють спеціальний нагляд за його перебуванням у соціумі [111].

Передбачаючи проблеми щодо відновлення свого соціального статусу, загального становища та повернення до правосвідомого життя призводять до того, що окремі особи, які звільнилися змісць несвободи, знову вчиняють кримінальні правопорушення, через що зростає рецидив кримінальних правопорушень. Для окремих засуджених, особливо тих, які тривалий час перебували у місцях несвободи, адаптація до життя поза межами установ виконання покарань в сучасних умовах може бути досить складною, а інколи і не можливою. З’являються труднощі соціально-правового спрямування, побутова невлаштованість, відсутність житла, значні проблеми з працевлаштування і як наслідок, відсутність коштів.

Саме відсутність можливості заробити кошти у законний спосіб найбільше штовхає осіб, що звільнені з місць позбавлення волі, вчинити кримінальні правопорушення.

Тож, для впорядкування проблемних питань та визначення механізму взаємодії у процесі забезпеченгня виконання поставлених завдань пенітенціарної пробації уповноваженим органом разом з іншими державними інституціями України підписано спільний «наказ від 03.04.2018 року №

974/5/467/609/280 «Про затвердження «Порядку взаємодії установ виконання покарань, уповноважених органів з питань пробації та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання» таких видів «обмеження волі або позбавлення волі на певний строк»». Вищевказаний документ надає можливість консолідації дій окремих зацікавлених державних органів у наданні допомоги злочинцям, які звільняються з місць несвободи. Враховуючи всі ризики, з метою мінімізації визначених проблем в Україні було у 2015 році започатковано пенітенціарну пробацію, що відповідно до ЗУ «Про пробацію», ст.11, побребує підготовки відповідних фахівців, яким призначено покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на встановлений строк, до звільнення з метою подальшого трудового і побутового забезпечення зазначених осіб після звільнення за місцем проживання яке буде обрано ними.

Відповідно алгоритму дій за три місяці до закінчення строку відбування покарання винної особи, під час підготовки ув'язненого до звільнення, адміністрацією установи виконання кримінальних покарань проводиться виявлення проблем, що ускладнюють звільнення засуджених, та їхніх можливого забезпечення необхідним після звільнення. За наявності відповідної інформації щодо проблем засудженого та подальші його наміри та прийнявши відповідну заяву, адміністрація установи виконання покарань забезпечує надходження до органів пробації відповідні повідомлення-запити.

Варто зазначити, що запити є досить формальними і містять інформацію яка необхідна і актуальна лише на першому етапі проживання після звільнення.

При отриманні такого повідомлення-запиту, працівники органів пенітенціарної пробації максимально забезпечує взаємодію з органами місцевого самоврядування, з іншими учасниками- волонтерами щодо сприяння засудженим, які готуються до звільнення з різних соціально правових питань облаштування свого проживання після звільнення.

Як бачимо, пенітенціарна пробація відіграє важливу роль у сприянні

соціальній адаптації та інтеграції у суспільство звільнених громадян, що є провідним чинником зниження рівня злочинності [131].

Історично доведнно і визнано на міжнародному рівні, що несвободи не можуть належним чином забезпечити запобігання рецидивної злочинності, оскільки перебування за гратами у більшості випадків зарактеризується значними негативними наслідками. Саме тому альтернативою несвободі визнано органи пенітенціарної пробації.

Від початку роботи органів пробації судовими установами винесено 38,1 тисяч ухвал, якими передбачено доручення уповноваженими органами з питань пробації підготувати досудові доповіді; у свою чергу було складено та надано до суду 34,5 тисяч таких доповідей, а це 90%. 75% доповідей супроводжувалися висновками про можливість виправлення особи без ізоляції відсоціального середовища, при цьому в 87% випадків думка суду та органів пробації була одностайною. Відповідно, приблизно 6,4 тис. осіб, щодо яких закінчили розгляд по суті справи у суді, були адаптовані соціального середовища без ізоляції від суспільства під наглядом працівників органів пробації і не відчули на собі негативного впливу від позбавлення волі.

Нагляд органами пробації розпочинається одразу після застосування судом певного виду і міри покарання, що призначено, альтернативного до позбавлення волі, при цьому містить в собі здійснення нагляду і соціально-виховних та правових заходів щодо осіб які визнано винними. Варто зазначити, що органи пробації здійснюють забезпечення наглябу за виконанням покарання, які альтернативні від позбавлення волі, це покарання у вигляді штрафу, позбавлення прав обіймати окремі посади або займатися окремими видами діяльності, громадські та виправні роботи, а також здійснюють нагляд за звільненими від відбування покарання з випробувальним терміном.

За даними Міністерства внутрішніх справ України, якщо порівнювати криміногенну ситуацію в нашій державі до повномаштабного вторгнення росії, то загальна кількість вчинюваних правопорушень зменшилася на 10%, а саме:

проти життя та здоров'я особи – на 5,8%; проти статевої свободи та статевої недоторканості особи – на 36,7%; проти власності – на 47,1%; у сфері господарської діяльності – зменшення у 2,5 раза. Варто наголосити, що у березні 2022 р. Кримінальний кодекс України було доповнено статтею 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги», і вже за короткий проміжок часу було зафіксовано 233 таких випадки; у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, – на 46,6%; проти громадського порядку та моральності – на 25,6%; проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та проти журналістів – на 19,4%; випадків порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, – на 26,7%; проти правосуддя – на 53,7%. Пропорційно знизився і рівень рецидивної злочинності.

Крім того, підвищену суспільну небезпеку рецидиву забезпечує латентність такої злочинності, що (припускають) у 3-4 рази вища за офіційні показники, а також частка тяжких й особливо тяжких злочинів, яка щорічно змінюється у межах від 51 до 69%. Це вказує на те, що особи які відбули терміни увязнення стають більш обізнаними та обережними[2].

Здійснюючи нагляд органи пробації застосовують до осіб, які у більшості перебувають під наглядом працівників уповноважених органів пробації. Інколи і на більш тривалий період часу контролюють процес адаптації таких осіб. Так, у 2017 році на обліку уповноважених органів з питань пробаціїздійснено нагляд за 158 085 особами, за за той само період 2018 року 92 тисячі осіб.

Станом на 01.11.2021 р. на обліку уповноважених органів з питань пробації перебуває 49991 осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 Кримінального кодексу України (Додаток А).

[2] Міністерство внутрішніх справ: Офіційний сайт. URL: https://mvs.gov.ua/ (дата звернення 15.03.2023)

Також варто звернути увагу, що Законом України «Про пробацію» започатковано новий механізм роботи з особами які знаходяться на обліку в органах пробації. Це пробаційні програми. Ці програми призначаються за рішеннями суду особам, звільненим від відбування покарання з випробувальним терміном, та передбачають комплекс спеціальних соціально-правових заходів, які спрямовано на корегування поведінки для адаптації у соціумі або її окремих проявів, для формування соціально сприятливих змін якостей особистості та правомірної поведінки такої особи.

«Ефективність соціально-правової, виховної роботи забезпечує охорону суспільства та надає можливість злочинцям виправитися, не вчиняти рецидиву. Реалізація заходів, визначених в, які спрямовані на усунення криміногенних чинників, установлених на підставі оцінки ризику вчинення повторного кримінального правопорушення», – запевняють представники Міністерства юстиції [169].

Можна погодитись, що служба пробації України, це для України у першу чергу, прагнення впровадження ефективних сучасних підходів до роботи не лише з особами які на обліку в органах пробації та залишені у суспільстві, але й винних осіб, які перебувають у місцях несвободи, вжиття заходів для подальшої їх адаптації у середовище суспільства.

«Міністерством юстиції України, маючи на меті покращення роботи органів пенітенціарної пробації, розроблено та впроваджено наказ «Про Порядок взаємодії установ виконання покарань, уповноважених органів з питань пробації та суб’єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання пов’язані з обмеженням волі або позбавлення волі на певний строк». Саме час звільнення з місць несвободи має досить важливе значення для засудженого, оскільки його зустрічають соціально-правові проблеми, які самостійно вирішити дуже непросто [169].

Також, в рамках реформування системи кримінальної юстиції в Україні створено окрему організаційну структуру для забезпечення ефективної

діяльності пробаційної служби. Первинні їх заходи направлені на визначення шкідливих неправомірних запитів засуджених, які мають конфлікт з правосуддям, а також забезпечення діяльності за напрямом запобігання рецидивної злочинності.

«Станом на 01.11.2021 р. на обліку уповноважених органів з питань пробації перебуває 49991 осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 Кримінального кодексу України. З початку року надійшло 1208 повідомлень щодо внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань про вчинення нових кримінальних правопорушень засудженими, щодо яких ведеться облік уповноваженими органами з питань пробації в Україні, що становить 1,21 % від кількості осіб, які пройшли по обліку» (Додаток А).

«Уповноважені органи питань пробації взаємодіють з такими державними організаціями, як: Центр зайнятості населення, Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги, Служба у справах дітей та сім'ї, Управління соціального захисту населення, Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Соціально-психологічний центр та структурними підрозділами Міністерства у справах ветеранів України» (Додаток А).

Варто зазначити, що історія існування кримінальних правопорушень триває стільки ж як й історія, з моменту зародження людства. Можна погодитись, що питання безпеки суспільства було і залишається одним із пріорітетних зобов’язань кожної окремої країни і в цілому міжнародного середовища, а запобігання злочинності – пріоритетним напрямом кримінально-правової політики кожної демократичної держави. Підтримуємо, також, позицію Е. В. Расюка, який зазначеє, що «для успішної боротьби з будь-яким негативним соціальним явищем першочергове значення має ефективна діяльність відповідних державних органів та досконале національне законодавство» [169].

Хоча до національного законодавства та ефективної діяльності

відповідних державних органів ще потрібно належне фінансування, високопрофесійність працівників, свідомість громадян та багато іншого.

Враховуючи окремі обставини того часу, зокрема філософи другої половини XVIII та першої половини XIX століття, такі як Ч. Беккарія, Дж. Говард та І. Бентам досить активно впроваджувати свої ідеї щодо пом'якшення покарань за незначні діяння. При цьому, значна увага завжди зверталася на рецидивну злочинність, оскільки саме ця категорія злочинців завжди характеризувалася нестійкою психікою та схильністю до негативного впливу. Крім цього, історичний досвід свідчить, «що практика застосування суворих та жорстких видів покарань тільки підвищувала показники рецидивної злочинності, оскільки відбувалася криміналізація осіб, які потрапляли у місця позбавлення волі» [151].

Але і залишити винну особу без покарання не можна. На сьогодні є зрозумілим, що безкарність породжує ілюзія безкарності. Це у свою чергу посилює ризики вчинення рецидиву, навіть безперервно. Про це свідчить наступне твердження Ч. Беккарія.

А саме, Ч. Беккарія у своїй праці того далекого минулого «Про злочини і покарання» зазначає, «що метою покарання завжди повинно бути як попередження нових кримінальних правопорушень та виправлення злочинців, а для цього покарання повинне бути публічним, найменшим із можливих у кожному конкретному випадку та відповідним кримінальному правопорушенню, який передбачений законом про кримінальну відповідальність» [151].

Дійсно, покарання має бути завжди, хоч незначним, але бути щоб у злочинців не породжувати ілюзію безкарності.

Таким чином, відомі суспільству засоби запобігання рецидивної злочинності, у тому числі застосування певних видів покарання щодо позбавлення волі, не могли забезпечити вирішення усіх існуючих проблем, що мають зв'язок з таким небезпечним видом злочинності. Тому виникла потреба у

розробці та застосуванні нових ефективних механізмів правового, психологічного, соціально-економічного забезпечення для подальшого зниження рівня злочинності, зокрема рецидиву. Історично доведено, «що саме виникнення бачення щодо пом'якшення заходів покарання стали передумовою для створення у майбутньому органів пенітенціарної пробації. Так, Л. Ф. Пертлі стверджує, «що поняття пробації запроваджено у другій половині XIX століття як нова форма впливу на злочинця з метою його перевиховання в умовах, коли його свобода не обмежується, а лише здійснюється контроль»» [134, с. 189].

Як бачимо, служба пробації себе зарекомендувала ще у дев'ятнадцятому столітті, а до нас вона прийшла лише у 2015 році.

На це вказується і у наукових працях Н. Б. Хуторської. Авторка зазначає, «що сучасна концепція пробації – це результат послідовного розвитку і модифікації існуючої правової практики, а не законотворчості окремо визначеної держави» [201, с. 5].

Крім цього, варто звернути увагу на бачення Д. Хардінга. Цей науковець зазначає, що вищезазначена форма впливу на злочинців є «найбільш прогресивною, тому що дозволяє уникнути впливу кримінальної субкультури на засудженого і не ізолює його від суспільства, що є важливим чинником для сучасного соціального середовища» [223].

Прослідковуючи історію становлення інституту пробації, та дискусії у науковому середовищі щодо держави, яка першою науково обгрунтувала основні критерії механізмів діяльності пробаційної служби. Панує думка, що це Великобританія. Такої точки зору притримуються і, О. І Богатирьова, Д. В. Ягунова, О. Б Янчук та С. І. Яковець.

На сьогодні, коли Україна потерпає від військової агресії РФ, особливо приємно відзначати Великобританію і в таких питаннях.

Тож, дослідження історії показує, що зародження пробації бере свої початок з середньовічного англійського кримінального законодавства. Саме у той період жорстокі покарання застосовувалися як до дорослих злочинців, так і

до дітей. Навіть за проступки, які не завжди мали ознаки злочину. До усіх категорій злочинців, на той час, застосовувалися такі види покарань як цькування, побиття різками та нанесення каліцтва. До прикладу, за часів правління короля Генріха VIII було вбито 200 осіб яких визнали злочинцями, серед яких були і неповнолітні які вчинили лише проступки [235].

Варто зазначити, що того часу до кардинальних реферм середньовічної юстиції підштовхнуло саме невдоволене суспільство.

Жорстокі покарання які переважно застосовувались і спровокували у подальшому невдоволення серед впливової англійської спільноти, що своєю чергою призвело до впровадження реформ англійської системи правосуддя. З того часу починають застосовувати такі нові методи захисту від прийнятих судових рішень як благо духовенства, судова відстрочка та застосовувати умовні терміни покарання [235].

Потрібно відмітити, що саме духовенство рекомендувало таку благість тогочасному суспільству.

Вперше, саме у Великобританії у період з 1820 року судами починається застосування виключно формальні покарання за незначні кримінальні правопорушення. При цьому під таким покаранням розумілося ув’язнення на короткий час з одночасною передачею їх на поруки, наприклад, місцевій знаті. Також, серед осіб, які брали правопорушників на поруки могли були і місіонери, зокрема, релігійні служителі та окремі громадяни, які підписували про це декларацію встановленого зразка. Надалі, окремими судами за власною ініціативою поступово почала впроваджуватися така практика у своїй діяльності при здійсненні правосуддя [58].

На сьогодні також, спостерігається активна участь релігійних організацій у діяльності органів пробації. На нашу думку це є дещо однобоко оскільки у сучасному суспільстві активність у таких питаннях повинна проявляти саме громадськість.

Так, у одній із історичних довідок зазначалося як «волонтер англійської

Церкви Ф. Райнер був стурбований відсутністю допомоги про тих, кого було засуджено. Він надсилає на пожертвування п’ять шилінгів на фонд поліцейських судів. Англійська Церква у свою чергу відреагувала, призначивши двох «місіонерів» до суду «Soutwark». Метою такого вчинку було виправлення злочинця без покарання, а попередження вчинення ним повторного злочину шляхом застосування виховних методів впливу. Але, все ж таки, існували проблеми щодо наявності місіонерів у судових установах, навіть у Великобританії [235].

Як бачимо, на той час уже починає зароджуватися і благодійність. Її значення для впровадження гуманізації покарання була суттєвою підтримкою.

Зазначимо, що такий досвід стає основою діяльності поліцейських судів з неповнолітніми правопорушниками та алкоголіками. Однак за умов, що вони будуть постійно у полі зору місіонерів та керівництва судової установи. Згодом місіонери англійської Церкви свою діяльність суттєво розширюють та відкривають притулки для неповнолітніх, де забезпечується професійне навчання та пропонується робота. Це є досить доречно, «ці заходи забезпечили значні позитивні результати у запобіганні злочинності і значно наблизили англійське суспільство до удосконалення спільної діяльності поліцейських судів та церковних діячів у службі пробації». Можна погодитись і з Д. Вітфільда, який зазначав, що спочатку пробація мала релігійно-місіонерський супровід» [30].

Варто зазначити, що і на сьогодні більшу ініціативу проявляють представники різних релігійних конфесій у співпраці зі службою пробації щодо запобігання рецидивної злочинності.

У той час, М. Нелліса, звертав увагу на наступне, «церковні служитемі здебільшого були недостатньо освіченими, а їхрелігійне бачення, зокрема залучення до Церкви та заохочення щодо невживання алкоголю, спотворювали основну мету пробації». Це була смілива думка професора кримінального та громадського правосуддя, який працював у школі соціальної роботи в Глазго

[224].

Для врегулювання вищезазначених питань було прийнято спочатку Закон «Про попередження правопорушників», 1886 рік, потім «Про звинувачення правопорушників», 1907 рік.

Таким чином, на відміну від прийнятого у 1886 році Закону «Про попередження правопорушників», закон 1907 року вже був впроваджений.

Тому, з часом виникає обґрунтована необхідність законодавчого закріплення інституту пробації, як вже зазначалось та з метою уникнення певного непорозуміння забезпечення функцій пробації в англійському того часному суспільстві та обмеження свавілля з боку представників релігійних конфесій, які спонукали до прийняття у 1886 році закону «Про попередження правопорушників». Зазначений нормативно-правовий документ дозволив у той час судовим інстанціям по всій країні перейняти лондонський приклад призначення церковних служителів як наглядачів за правопорушниками. Проте, як зазначається у історичних джерелах, що цього так і не відбулося [220].

До прикладу, Р. Уоллес зазначав, що за чотири роки у Великобританії з часу прийняття закону «Про звинувачення правопорушників», із 137 зареєстрованих засуджених, які перебували під наглядом, лише 17 з них були визнані як невиправні, 12 осіб чекали на призначення покарання, а всі інші стали на шлях виправлення [235].

Тож, як бачимо, шлях до прийняття нормативного акта, який би передбачав основні положення становлення інституту пробації у Великобританії, був розтягнутий на десятки років. Як зазначалось вище, лише у 1907 році було впроваджено закон «Про звинувачення правопорушників», який надав церковним служителям статус «посадових осіб при здійсненні правосуддя», які згодом стали відомі, як «офіцери пробації». Також цей нормативний документ дозволив судам замінювати покарання та звільняти правопорушників під нагляд відповідальної особи [220].

Відтак, можна констатувати, що відбулася велика перемога у сфері

діяльності основних функцій пробації та подальшого впровадження цього правового механізму. Хоча, на той час прийняті закони не могли вирішити усі існуючі проблеми і неузгодженості, які виникали під час функціонування пробації.

З того періоду, «на території Великобританії посилюються обговорення проблемних питань щодо відповідної нового статусу офіцерів пробації, органів місцевих префектур та благодійних організацій». Лише згодом у «1938 році МВС Англії взяло на себе функцію контролю над службою пробації та представило широкий перелік передових реформ» на той час, а саме:

– змінюється термінологія «взяття під нагляд» на «згода на умовне засудження»;

–впроваджуються правила щодо психіатричного лікування засуджених умовно;

– «почав відбуватися відбір стажистів, які найбільшу увагу почали приділяти спеціальним будинкам, у гуртожитках та притулках жінкам і дітям», що мають протиправну схильність до вчинення насильницьких та користливих злочинів [220].

Таким чином, напрацьовуються певні підвалини розвитку пробації як у Великобританії так і інших країнах.

Варто зазначити, що забезпечення контролю за діяльністю органів пробації органами державної влади Англії сприяє подальше прийняття ще досить важливих для служби пробації цієї країни законодавчих актів, таких як: «Про кримінальне правосуддя» у 1948 році; «Правила про пробацію» у 1965 році; «Закон про повноваження кримінальних судів» у 1973 році; «Закон про кримінальну юстицію» і «Акт про кримінальне правосуддя і служби судів» у 2000 році. Цікаво, що відповідно до положень Акту про кримінальне правосуддя і служби судів, здійснено перейменування пробації у «Національну службу пробації для Англії та Уельсу», забезпечили заміну для 54 випробувальних комітетів з місцевими пробаційними колегіями.Також,

потребує окремої уваги те, що у 2006 році в Уельсі Національну службу пробації було реформовано у Національну службу поводження з порушниками NOMS, яка і на сьогодні має таку назву [3].

Можна спостерігати певну стабільність системи пенітенціарної пробації у тих країнах де вона почала створюватися ще у позаминулому столітті. І це є той історичний досвід який може стати нам у нагоді.

Є ще один важливий момент, це щодо роботи безпосередньо працівників пробації «до 42 пробаційних служб Англії та Уельсу активно залучаються волонтери з різної діяльності (різного роду громадські, благодійні та релігійні організації). Так, на початку двадцять першого століття залучених волонтерів у Великобританії зросла більше 30%», що на той час свідчило про активну участь громадськості у здійсненні діяльності службою пробації [3].

До прикладу, на сьогодні у нашій державі більшу активність проявляють не громадські організації, а релігійні.

Щодо волонтерської діяльності релігійних організацій та їх ролі у Національній службі поводження з порушниками NOMS, варто зазначити, що протягом періоду розвитку інституту пробації у Великобританії релігійні місіонери взаємодіяли на засадах партнерства і взаємодопомогідних засадах.Хоча при цьому, у Великобританії місіонери брали на себе роль Хілла, так що релігійність визначила ідеологію релігійності пробації [238].

Прийнято вважати, що ця релігійні конфесії розкривають сутність ставлення працівників при ранній пробації до своїх підопічних.

Досліджуючи розвиток пробаціїі, вбачається, що мсіонери у «Великобританії XX сторіччя пішли далі у розвитку взаємодії з органами пробації, реформуючи систему, зокрема запроваджували участь підопічних пробації у спільно організованому NOMS та Церквою релігійному кваліфікаційному тренінгу «знайти Бога», заохочуючи їх стати на шлях виправлення» [231].

Християнський есенціалізм прослідковується і у британських публікаціях

попередніх періодів, де здій снюється опис, що «особи-рецидивісти не є чимось несумісним з релігією і втраченими можливостями людей, а визнаються такими, які можуть бути викуплені у Бога та відновлені у соціальних позиціях» [238].

Вбачається, що екзистенціалістський напрям дозволяє кожній особистості вільно, «робити з себе те, що вона хоче».

При розвитку пробації в Україні прослідковуються дещо інші підходи.

Інший приклад. Так, пробація у США розвивається з кінця дев'ятнадцятого століття. Становлення пробаційної служби, що є наближеною до теперішньої, розпочала свій розвиток саме із сполучених штатів. Доцільно звернути увагу на позицію більшості науковців та істориків, що «наявність нинішньої концепції пробації – це заслуга американського судді з міста Потртсмут Едварда Кокса», який свого часу ввів практику щодо призначення осіб з нагляду за правопорушниками звільненими від відбування покарання.

Також, у історичних джерелах зазначено, що «спочатку нагляд здійснювався за дорослими злочинцями, які вчинили правопорушення під дією алкоголю та дорослими злочинцями, виправлення яких, на думку суддів, мало місце». Як неодноразово зазначалося вище, такий нагляд на початку здебільшого здійснювався релігійними місіонерами, лише згодом громадськими організаціями. Неодноразово вище зазначалося, що саме в Америці було вперше запропоновано вживати термін ««пробація», саме громадянином Америки філантропом Джоном Огастусом, діяльність якого безпосередньо пов'язують із зародженням служби пробації у США» [210].

Варто зазначити, що пробація спершу охоплювала так званих маргеналів, а потім осіб які вчиняли незначні правопорушення.

До прикладу, Джоном Огастусом було приділено велику увагу оцінці фактів того, чи може підконтрольна особа бути успішним суб'єктом випробувального терміну. Зокрема, під дослідження підпадали такі характеристики особи: поведінка злочинця, вік, його близьке оточення, а також

все, що могло вплинути навибір його поведінки. Крім цього, Огастус здійснював свою діяльність на добровільних засадах і його робота була заснована на «переконанні, що більшість правопорушників не є небезпечними і добре реагують на так звані профілактичні заходи». Так, як бачимо, відповідна робота проводилася переважно з правопорушниками, які вчиняли кримінальні правопорушення, про це було сказано вище, через зловживання алкоголем, така робрта набула неабиякого успіху у подальшому [93, с. 121].

Доцільно було б звернути увагу на наступне, що сучасна досудова пробація надає можливість здійснювати оцінку ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення, це є на думку більшості фахівців у даній сфері, є ще одним підтвердженням, що тодішня американська пробація є фундаментом сучасної української пенітенціарної пробації. Тож і нам можна зауважити, що «Дж. Огастуса у нашому сучасному суспільстві називати «батьком» української пенітенціарної пробації який розпочав у 1843 році допомогу таким особам, які перебували у конфлікті з кримінальним законом і соціумом». Це в подальшому відігравало неабияку роль для формування механізму нинішньої пенітенціарної пробації». При цьому, заслуговує на увагу, що саме американцям належить першість у прийнятті законів про застосування пробації і велика у цьому заслуга Огастуса як «натхненного рушія пробаційних заходів» [93, с. 121].

Як доведено історично, інколи потрібно дати людині шанс на виправлення без застосування радикальних заходів.

Досить цікаво, що після закінчення випробувального терміну засуджені позитивно змінювалися у зовнішності та поведінці. А це, можна характеризувати як безпрецедентне підтвердження волонтерського успіху. Загалом, до «1858 року офіцер-випробувач надав заставу для 1 946 чоловіків і жінок».Є задокументованим фактом наступне, тільки десять осіб з числа тих хто був під наглідом вчинили повторні кримінальні правопорушення, що свідчило про високі показникитакої реформи. При цьому наполегливість

волонтерів отримала підтримку та допомогу багатьох Бостонських благодійних організацій [224].

Можна впевнено зазначити, що на сьогодні така робота при певному удосконаленні у відповідності до сучасних реалій може бути значно ефективнішою у запобіганні рецидивної злочинності.

Таким чином, можна погодитись, що «Дж. Огастус закладає перші підвалини у стійкий фундамент розбудови американської пробації щодо правопорушників. Особливої уваги заслуговує той історичний факт, що саме в американському штаті Масачусетс було прийнято перший закон про службу пробації», який у подальшому було ухвалено і в інших штатах [210].

Як бачимо, у деяких країнах дійсно мажна запозичити позитивний досвід протидії злочинності, особливо рецидивної.

І як зазначено, прийняття нормативно-правового документу, що зазначений вище суттєво вплинув на американську систему кримінальної юстиції та відіграв сучасне значення у формуванні та розвитку теперішньої світової концепції пенітенціарної пробації як позитивного попередження пенітенціарної злочинності [93, с. 121].

Варто акцентувати увагу на тому, що процес становлення умовного покарання для правопорушників як варіант винесення вироку в федеральних судах США не відбувався швидко і без проблем. Адже позиції щодо доречності такого підходу були досить неоднозначними. Так, деякі федеральні судді застосовували випробувальний термін, розглядаючи його як альтернативу іноді суворим покаранням, які вони були змушені нав’язувати. Своєю чергою, інші федеральні судді були проти такого підходу, вважаючи це занадто м’яким видом покарання щоб особа виправилась. Це призвело до того, що більше двадцяти років у США тривав процес ухвалення закону про пробацію. На той час було внесено в Конгрес близько тридцяти проектів законів, з яких набрав чинності лише один законопроект. У «зв’язку з тим, що було прийнято необхідний закон у федеральних судах розпочинається діяльність з

призначення посадових осіб служби пробації, що входять до числа працівників суду, а також одного найманого працівника з органів пробації». Того часу працівники пробації стали першими федеральними офіцерами пробації яким судилося увійти в історію. Під час «становлення юридичного статусу органів пробації судами було отримано можливість переглядати вирок або виконання вироку і забезпечувати обвинувачених можливісю пройти випробувальний термін на певний період і на певних умовах, які вони визнавали найкращими та ефективними». І саме так, пробацію в США офіційно було впроваджено у систему правосуддя. У період, з 1928 року по 1974 роки служба пенітенціарної пробації саме в США офіційно змінила три назви і лише за певних постійних реформ змогла вийти з під управління судової системи. Наразі головний орган у сфері пробації називається «Штаб-квартира з пробації та виправних альтернатив у США» [224].

Щодо України, наша пробація запрацювала з 2015 року, використавши передові напрацювання міжнародного досвіду.

Оскільки Август в своїй діяльності притримувався принципу, що правопорушники можуть робити правильний свідомий вибір, а також здатні впливати на такий фактор, як зубожіння суспільства, що нині притаманно і нам. Тому ним пропонувався той «випробувальний термін у США, який почався з більш вираженого неокласичного кримінологічного значення, описаного Гарландом як здатність приймати Августа і його методи, щодо запобігання повторного злочину з елементом примусу покладеного на них у вигляді обмежень, які обираються добровільно і свідомо» [222].

Здійснене вище порівняння розвитку пенітенціарної пробації у США та Великобританії, варто зазначити, що у американському суспільстві дещо по-іншому здоійснювалось співробітництво між органами пробації і та громадськими організаціями, ніж у англійському суспільстві. Одним із представників, що організовував таке співробітництво, був Августа як зазначено вище. Саме ця особа розробила багато «на той час сучасних

практичних тренінгів щодо виправлення і ресоціалізації винних осіб, які продовжують використовувати і на зараз, і є основою сьогоднішньої пробації як у США» так і нашій країні. На відміну від іншого такого представника, - Хілла, він заявляв відкрито, що не був і не є агентом жодної релігійної організації, осередку або окремих асоціацій. Тож, «визначення і певне нав'язування релігійної схильності особі яка визнана винною», щодо якої проводяться заходи запобігання, не було. А от релігійні організації розглядались як метод примусу, як вибір у межах соціальних обмежень і без вибору, які визначеними засобами і методами мали впливати на перевиховання особи [218].

Як бачимо вибір без вибору є не досить ефективним заходом запобігання рецидивної злочинності і злочинності взагалі.

Навіть і сьогодні у США залишаються чітко регламентовані «правила взаємодії центрів пробації і релігійних організацій у недопущенні рецидиву». Наразі, кожним учасником релігійної організації, повноправні члени, прихильники чи пасивні учасники інших громадських організацій, а також інші члени населення, спільно або у співпраці з органами пробації планують та здійснюють комплекс заходів, що у подальшому спрямовуються на ресоціалізацію і соціальну адаптацію певної особи, що є адресатом цих заходів. Передує цьому діяльність Національної ради церков і «досліджень Glenmary Центр і спонсор Асоціації статистів американських релігійних органів надає перелік релігійних організацій у США в окрузі Штаб-квартирі з пробації та виправних альтернатив» [31, с. 258]. Що залишається дещо однобокими заходами як ми вже зазначали «вібір без вибору».

Говорячи про історію становлення пробації в Україні, згадується досвід який на початку XX століття впроваджував А.С. Макаренко «щодо діяльності окремо визначених спеціальних виховних установ, направленість діяльності яких відрізнялася від роботи тодішніх установ виконання покарань і була направлена на перевиховання злочинців рецидивістів. На той час це були виховні заклади - трудові колонії А. С. Макаренка для правопорушників та

безпритульних дітей та діяла програма держави «путівка у життя». Доцільно зазначити, що така діяльність базувалася на ідеї гуманного ставлення до дітей - правопорушників, необхідності притягнення їх до кримінальної відповідальності, лише коли їх виправлення було неможливим без застосування заходів кримінально-виховного впливу» та застосування кримінального покарання [31, с. 258].

Звертаючи увагу на вище зазначене, ми бачимо, що пробація США, Англії стосувалася у більшості неповнолітніх злочинців та здійснювалася місіонерами. У той час так і на сьогодні не йде мова про організації соціально-культурного спрямування.

При цьому результати виправлення засуджених були вражаючими, зокрема молоді які були у свій час правопорушниками, а ставали законослухняними та добропорядними громадянами, які працювали майстрами та начальниками виробництва, іншими відповідальними працівниками [68].

Але, враховуючи ідеологію початку XX століття, зокрема, що лише ув'знення зможе дати позитивний результат досягнення мети щодо перевиховання правопорушників. Саме трудові колонії з того часу стали виховними колоніями для відбування покарання у виді позбавлення волі винних осіб. Лише із «гуманізацією поглядів на кримінальне покарання урядом вже незалежної України» почали робитися перші кроки до впровадження інституту пробації в Україні з 2015 року. Зауважимо, що «протягом шістнадцяти років науковцями та практиками проводилося активне обговорення впровадження пробації в Україні. При цьому офіційно підготовлені та надані рекомендації до Кабінету Міністрів України були лише у 2002 році після відрядження до Королівства Швеція делегації Державного департаменту України з питань виконання покарань». Заслуговує на увагу те, що основною метою сучасної концепції впровадження пробації є виправлення засуджених та запобігання вчиненню ними рецидивних кримінальних правопорушень без ізоляції від навколишнього середовища. Тобто, на думку

науковців в умовах меншої політичної репресії та кримінально-виховного режиму, на відміну від режиму колишнього союзу, держава з часом змогла вже реорганізувати виправні колонії у щось на кшталт сучасних служб органів пробації [58].

Такий тривалий шлях становлення пробації в Україні можна пояснити тодішнім політичним режимом який пропагував культ репресій.

З іншого боку існували певні розбіжності підходів до розвитку пенітенціарної пробації в Україні. У той же час, «саме Швеція стала на той час прикладом діяльності служби пробації та вдалим проектом який стали запозичувати і переймати досвід у реалізації основних засад пробації у нашій державі». На це звернув увагу, у своїй доповіді під час публічних виступів, які згодом були розміщені на офіційних порталах у кіберпросторі, директор Державної установи «Центр пробації» О. Б. Янчук. Він зазначав, що кінцевим результатом пробації, що діє у Швеції є «допомога правопорушнику зрозуміти де він «помилився», виправити ситуацію та повернути потенційного платника податків назад у суспільство» [58].

Можна погодитись, з таким розумінням застосування пробації і це є досить вигідним з точки зору економіки, адже відбувається не тільки заощадження коштів, які йдуть на утримання засуджених, а й наповнення державного бюджету податками після адаптації правопорушника у соціальне середовище. Зокрема, варто зазначити, що служба пробації тієї ж Швеції забезпечена сучасним технічним ресурсом, має належне фінансування та достатню кількість професіоналів у цій сфері. Крім цього, як показують дослідження, велике значення має і «економічний показник, адже за офіційними даними, утримання правопорушників у системі пробації коштує у десятки разів менше, ніж утримання його в установах закритого типу» [216].

Такий підхід є політично та економічно обгрунтований та вигідний державі оскільки приносить суттєву економію державі.

З огляду на вище зазначене, Департаментом кримінально-виконавчої

служби, що діяв того часу, було прийнято рішення запровадити в Україні модель пенітенціарної пробації за прикладом Швеції як самого позитивного досвіду. Вбачається, швецька та українська стратегія розвитку пробації передбачають спільну мету діяльності. Йде мова про запобігання повторного вчинення правопорушником кримінального правопорушення та потрапляння до місць несвободи кримінально-виконавчої системи. Наступне, за підтримки та патронату Державної пенітенціарної служби України, ВБО «Конвіктус Україна» та уряду Швеції було створено перший пробний проект з символічною назвою - на півдороги до дому, діяльність якого була спрямована на впровадження системи пенітенціарної пробації в українську кримінально-виконавчу систему. Варто зауважити, що «робота такого проекту стосувалася жінок, які відбули покарання у місцях несвободи та була направлена на запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень» [158].

Як показали того часні дослідження не повною мірою такий підхід сприймався суспільством однозначно, лунали певні застереження.

На початковому етапі, проект не виконував усіх необхідних функцій, передбачених концепцією пенітенціарної пробації, але діяльність зазначаного центру здебільшого направлялась на перевиховання саме жінок які були під опікою. Така однобока спрямованість принесла свої перші позитивні результати лише згодом. «85% жінок, до яких застосовувалася пробація, не вчинили повторне кримінальне правопорушення». При цьому, під час перебування під опікою пробації, жінкам допомогли відновити документи, працевлаштуватися, отримати побутові навики, поновити родинні зв’язки, а це, у свою чергу, сприяло зменшенню вірогідності вчинення рецидиву злочинних посягань [158].

Досліджуючи активне становлення інституту пробації в Україні, та незважаючи на таку активну діяльність в цьому напрямку, нормативні акти Верховною радою України не ухвалювались.

При цьому через певний період було здійснено повторну спробу

прийняття зазначених законопроектів, але також невдало. У той час, за зверненням до «Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності розгляд законопроектів був відкладений. З часом з'явилися і нові концепції щодо законодавчого урегулювання питань впровадження пробації. Отже, на основі прийнятої ще у 2011 році Концепції розвитку та реформ кримінальної юстиції в Україні, що була «схваленою Указом Президента України від 24.05. 2011 року № 597/2011, пенітенціарну пробацію починають сприймати як структурний підрозділ як системи запобігання рецидивної злочинності. Це розвинуло стрімкі нові погляди на стратегію розвитку пробації з часу перших зареєстрованих законопроектних пропозицій ще у 2008 році». Поштовхом до цього, здебільшого вважають, стало саме «прийняття Комітетом Міністрів Ради Європи у січні 2010 року рекомендації CM/Rec (2010) щодо Правил Ради Європи про пробацію, якими узгоджено деякі положення про діяльність сучасних європейських систем органів пробації». Надалі, у відповідності до «Указу Президента України від 09.12. 2010 року № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» реформовано органи державної влади, правоохоронні органи і, зокрема, створено нову інституцію,- Державну пенітенціарну службу України, діяльність якої підпоріядкована Міністерству юстиції України»». Велику підтримку та активну участь у підтримці осіб, що беруть участь як ті, що під наглядом працівників пілотного проекту приймали громадські, благодійні організації соціокультурного спрямування. Для жінок з депресивних сімей не лише надавалася допомога матеріального та правового характеру, але й психологічно-морального, що є важливим доповненням у відновленні соціальних зв'язків із соціумом та рідними колишніх ув'язнених з метою ефективної реабілітації. Але до цього, просування таких «державних проектів без нормативного закріплення самого інституту пробації були у певній стогнації не було повноцінного запуску пробаційного механізму в кримінально-виконавчій системі України». Саме це спричинило необхідність напрацювання

законопроекту, який би регулював питання діяльності пенітенціарної пробації у нашій державі. Нормотворчий процес зароджується з моменту підготовки відповідних пропозицій щодо впровадження служби пробації в Україні керівними органами виконавчої влади, зокрема, Міністерством юстиції України [158].

Як бачимо, для запуску пробації з часом були враховані всі відповідні пропозиції, у тому числі і Верховного суду України. Постійна робота, вивчення історії становлення пробації, міжнародного досвіду мише зараз дають свій результат.

Вважаємо що такий повільний процес був спричинений недосконалістю всього кримінального законодавства який потребував кардинальних змін.

Також, за участю експертів з європейських країн здійснювалися заходи з підвищення компетенцій персоналу кримінально-виконавчої інспекції формам і передовим методикам діяльності пенітенціарної пробації, запровадження відповідних навчальних програм для «офіцерів пробації за участю відомчих навчальних закладів Державної пенітенціарної служби України та підготовки викладацького та іншого кадрового складу» [58].

Зауважимо, що ще одним своєчасним кроком на шляху до впровадження в Україні системи пенітенціарної пробації стало відкриття на окремих територіях нашої держави окремих модельних Центрів відвідування, для «осіб які вчиняють правопорушення та перебувають на обліку кримінально-виконавчої інспекції, реалізація так званих пілотних проектів, які були відкриті у Мелітополі та Івано-Франківську» [181].

Але, зновуж таки мова йде про неповнолітніх. Щодо дорослих, така діяльність проводиться лише як похідна. Ще дуже шкода те, що територія Мелітополя на разі перебуває в окупації і потерпає від російської агресії.

Крім того, діяльність таких пілотних проектів була спрямована на реабілітацію підконтрольних осіб шляхом психологічного контролю гніву, емоцій, корекції поведінки та допомоги у вирішенні особистих побутових,

освітніх та духовних проблем таких осіб. Зазначимо, що такі центри найчастіше відвідували благодійні громадські організації соціокультурного спрямування на волонтерських засадах. До прикладу, зазначена діяльність проводилася у «межах співпраці між Урядом Канади та Урядом України за проектом «Реформування системи кримінальної юстиції в Україні». Таким чином ефективні результати діяльності пробаційних проектів спонукають Міністерство юстиції України до організації Міжвідомчої робочої групи з розробки нової редакції проекту Закону України щодо впровадження системи пенітенціарної пробації». Тож, 16.01.2013 року було забезпечено підготовку нової структури проекту пробаційного Закону та направлено на опрацювання членам робочої групи до ВРУ. Отже, зазначений законопроект став у подальшому підгрунтям створення органів пенітенціарної пробації та законодавчого закріплення основних положень пенітенціарної пробації в Україні [158]. Саме за цим законодавчим актом діє сучасна пенітенціарна пробація.

Перші, запропоновані редакції закону «Про пробацію» не були досконалими, адже потребували узгодження з іншим кримінальним законодавством.

При цьому мета пенітенціарної пробації, що зазначена проектом нормативно-правового акту від 16 січня 2013 року та йде мова про «забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення суб'єктів пенітенціарної пробації та попередження вчинення ними повторних кримінальних правопорушень» [157].

Процедура погодження зазначеного закону тривала понад два роки з часу направлення його до ВР України. З іншого боку було враховано багато зауважень і пропозицій, що у свою чергу покращило якість законопроекту.

Так, на початку 2015 року відбулася знакова подія в історії розвитку української пенітенціарної пробації. Саме 5 лютого 2015 року було проголосовано Закон України «Про пробацію». Важливо, що за період генезису

від законопроектів до закону про пробацію мету пробації було значно розширено, зокрема: «забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення засуджених, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинувачених, з метою прийняття судом рішення про міру їхньої відповідальності» [155].

Це вожлово є тим, що коли чітко визначено кінцевий результат який має бути досягнуто то більш точно можна підібрати механізми для досягнення мети.

Вбачається, що знаковим є той історичний факт, що створення перших пробаційних Центрів для правопорушників, їх функцій як пенітенціарної пробації в нашій державі. І лише потім пробацію розглядають як систему заходів запобігання вчиненню рецидивних кримінальних правопорушень усіма категоріями правопорушників [79, с. 94].

Варто звернути увагу на те, що діяльність таких Центрів супроводжується активним сприянням та допомоги представниками спочатку благодійних та релігійних організацій, а потім і громадськими організаціями соціокультурного спрямування.

Поряд з тим, протягом років реформування Державної пенітенціарної служби України, від початку, було створено у складі МЮУ трьох департаментів, Департамент пробації один із них. Але згодом, цей департамент було реорганізовано у Державну установу «Центр пробації». Діяльність якої координує Міністерство юстиції України. У свою чергу, «Державній установі «Центр пробації» підпорядковуються філії пробації, підрозділи пробації та сектори ювенальної пробації». На сьогодні, не зважаючи на агресію РФ, в Україні активно закладаються в основу діяльності ключові принципи та засади пенітенціарної пробації. Одним із таких принципів є взаємодія органів пенітенціарної пробації з державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об’єднаннями та волонтерами. Можна

погодитися з думкою директора Державної установи «Центр пробації» О. Янчука, що «сталі партнерські відносини між органами пробації та інституціями громадянського суспільства, у тому числі, організаціями соціально культурного спрямування – це якісна та комплексна допомога засудженим і звільненим особам, а це, у свою чергу, матиме позитивний ефект для громади у напрямку зменшення кількості рецидивної злочинності та підвищення суспільної безпеки»» [164].

Як вже зазначалось, від такої діяльності органів пробації виграє не тільки окрема область, але і вся держава, отримуючи законослухняного члена суспільства.

При цьому на нашу думку окреме місце має бути відведене співпраці органів пенітенціарної пробації з організаціями соціально-культурного спрямування. Зазначимо, що Міністерством юстиції України та Державною установою «Центр пробації» розглядалися питання про взаємодію органів пробації з лише релігійними організаціями у контексті волонтерської діяльності, але і з громадськими організаціями. Такий підхід можна пояснити тим, що більшість із волонтерів у різних сферах суспільної діяльності є представниками здебільшого релігійних або громадських організацій соціокультурного спрямування. Водночас варто зауважити, що в Україні процес взаємодії органів пенітенціарної пробації з організаціями соціально культурного спрямування перебуває на початковій стадії впровадження та реалізації [135].

Тим не менш на сьогодні у кожній області нашої держави діють благодійні організації з якими співпрацюють органи пенітенціарної пробації. У своїй більшості вони носять реабілітаційний характер (Додаток А).

З огляду, на вище зазначене, логічне пояснення цьому є відсутність єдиних послідовних підходів в організації взаємодії органів пенітенціарної пробації з такими організаціями з метою запобігання вчиненню рецидивних кримінальних правопорушень суб’єктами пробації. Тому, за таких умов

особливої уваги потребують окремі питання розробки та впровадження основних механізмів, першочергових напрямів у такій багаторівневій співпраці держави. Крім того, виникає потреба у визначенні порядку залучення таких організацій як представників від суспільства для допомоги пробації і повноправних партнерів, для кураторства суб'єктів пробації. Отже, можна погодитись з наступною періодизацію становлення та розвитку взаємодії органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями в Україні, яку умовно поділяють на три етапи розвитку:

1) 2002 – 2008 рр. – співпраця з громадськими організаціями у межах реалізації нових проектів щодо впровадження системи пробації в українську кримінально-виконавчу систему, як приклад, пілотний проект «Дім на півдороги», що реалізований ВБО «Конвіктус Україна» та урядом Швеції;

2) 2008 – 2015 рр. –законодавче закріплення пробації, зокрема і окремих положень окремої співпраці з громадськими організаціями, що відображено певними державними концепціями, - «Концепція реформування кримінальної юстиції України», що затверджена Указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008; «Концепція реформування Державної кримінально-виконавчої служби України», що схвалена Указом Президента України від 25 квітня 2008 року № 401/2008;

3) з початку 2015 – до нині – з моменту прийняття закону України «Про пробацію», який значно регламентував основні засади реалізації інституту пенітенціарної пробації в Україні: зокрема, «визначено поняття самої пробації, її місце, роль та основні завдання, а також ключові аспекти взаємодії органів пробації з державними і недержавними організаціями» у своїй діяльності запобігання рецидивної злочинності [221].

Впровадження інституту пробації дало поштовх для гуманізації іншого кримінального законодавства.

Так, на підгрунті цього закону пришвидшилась діяльність з розробки і впровадження окремих законів та підзаконних актів, що стосуються певних

напрямів діяльності пробації. Аналізуючи взаємозв'язок органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями вцілому у виправленні, ресоціалізації і соціальній адаптації рецидивістів, то доктринальні та законодавчі засади на сьогодні відсутні. Хоча вплив громадськості на макрорівні – включаючи рівень відносної громадянської активності– єтим підгрунтям, яке отримало певну увагу, але яке, на разі, залишилося нерозвиненим належним чином у вітчизняній та зарубіжній кримінологіях [221].

Еміль Дюркгейм, вважав законослухняну громадськість вагомою інституцією, якою робиться акцент на нормативних засадах особистої поведінки та її спроможності соціального контролю через нормативну соціалізацію та інші механізми морального впливу [234; 232].

Це, до прикладу, характерні риси правосвідомість та приклад позитивної поведінки контексту на макрорівні можуть впливати на рецидивну злочинність і на злочинність вцілому, протидіяти їй.

Це може узгоджуватися з певними відомими соціологічними рамками. Сюдт можна віднести і громадянську спільноту, і соціальну дезорганізацію та інституційні майбутні перспективи соціального контролю громади за різними рівнями. Дійсно, акцент на місцевих соціо-культурних контекстах може співпадати з поглядами громадянської спільноти, що зв'язки з впливовими місцевими інституціями у тому числі прихильність до них, сприяють соціальному капіталу громади та соціальному контролю, їхній безпеці [236; 237].

Формування теорії соціальної орієнтації на необхідності як економічних, так і неекономічних місцевих традиційних установ, наприклад: сім'ї, школи, інших навчальних установ–напрацьовувати нормативну узгодженість, згуртованість і соціальний контроль впливу на маргеналів [233].

Така співпраця органів пробації і суспільства показує хороші перспективи у запобіганні пенітенціарної злочинності особливо.

Перспектива інституційної вади, зокрема, звертає на себе увагу сила

неекономічних інституцій (особливо їх становлення у період агресії РФ), включаючи місцеві громадські організації, у балансуванні економічних інститутів через нормативний контроль сучасного суспільства [219; 228; 229].

Тобто інституційна, так звана вада, визначає види інституційних особливостей, які сприяють застою, де економічні норми і ролі домінують в культурному калейдоскопі і не врівноважуються неекономічними інституціями, створюючи певні неефективності [230].

1.2 Пенітенціарна пробація як форма соціально-правового контролю (мета, принципи та основні завдання)

Сучасна взаємна співпраця органів пенітенціарної пробації та громадських організацій соціокультурного спрямування в Україні, зокрема їх спільна співпраця у запобіганні рецидивної злочинності, мають свою правову підтримку. Слід звернути увагу, що у розуміння правової підтримки закладено «нормативні підстави певного юридичного факту, або процесу чи явища». Натомість, така характеристика грунтується на аналізі усіх нормативно правових актів як законів та і підзаконних актів, що врегульовують сферу суспільних відносин, пов’язаних з пробацією. Провідні кримінологи з цього приводу зазначають, що природа походження певного явища це як правова характеристика явища у юриспруденції, яке дозволяє визначити структуру, своє місце і роль серед інших правових явищ [5, с. 153].

Поряд з вищезазначеною позицією панує наступна думка, яка зазначає, що правова природа явища лише питання щодо галузевої належності норм, якими ці відносини регламентуються з метою визначення, які норми відповідають за регулювання певної групи суспільних відносин у соціумі [54, с. 52].

Але такий підхід не притаманний національній правовій системі, оскільки відсутні нормативно правові акти про «нормативно правові акти».

В Україні наразі відсутній окремий закон про нормативно-правові акти. Наразі питання щодо єдиного законотворчого та нормотворчого процесу розміщені у різних законодавчих і підзаконних актах окремих галузей [29].

Така ситуація певною мірою не дозволяє ефективно впроваджувати і використовувати ті можливості які надає соціокультурний вплив на особу рецидивіста у подальшому не вчиняти нові кримінальні правопорушення.

Отже, правова природа взаємодії органів пробації з іншими організаціями у запобіганні рецидивній злочинності охоплює в собі юридичну характеристику певних відносин, які можуть виникати при даній співпраці, це: структура, місце, роль. Охоплюється і аналіз чинних нормативно-правових актів, якими здійснюється регулювання таких відносин. Крім цього, мається на увазі і сприяння у пошуку напрямів удосконалення чинних правових норм, які ще розробляються та є необхідними для здійснення ефективної співпраці органів пробації разом з іншими організаціями з метою запобігання рецидивній злочиності в Україні. Можна зазначити, що основу нормативно-правового забезпечення взаємодії органів пенітенціарної пробації з іншими спільнотами формують, підтримку та реалізацію нормативно-правової бази як юридичного забезпечення досягнення реально поставленої мети, зокрема запобігання рецидивній злочиності в Україні і злочинності в цілому. При цьому правовою основою такої діяльності є міжнародні договори та національне законодавство, у тому числі і кримінальне законодавство.

«Міжнародними нормативно-правовими документами, які направлені на відносини, що вище зазначені, зокрема відносять: прийняті «Мінімальні стандартні правила» ООН, які стосуються забезпечення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила»)»»; наступні (1985), «Мінімальні стандартні правила» ООН щодо заходів, які не пов’язані з тюремним ув’язненням («Токійські правила»); також Резолюція, 45/110), (1990)»»; сюди ж відноситься і «Європейська конвенція про здійснення нагляду за умовно засудженими та умовно звільненими правопорушниками» 1995 року;

«Європейські правила пробації»; «Конвенція про захист прав та основоположних свобод», ще 1950 року».

Варто вказати, що національне нормативно-правове забезпечення складається із загальних норм, спеціальних норм і локальних норм нормативно-правових актів.

У перший рівень нормативних актів, до яких закладені основи функціонування органів пенітенціарної пробації, громадських організацій та засади запобігання рецидивної злочинності, відносять: Конституцію України як закон прямої дії; кодекси кримінально-правового блоку: Кримінальний кодекс України, Кримінально-виконавчий кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України які пов’язані з вчиненням кримінальних правопорушень.

У другій групі, зокрема до спеціальних норм права, що безпосередньо регулюють певні правовідносин, що застосовують у зв’язку із запобіганням рецидивної злочинності органами пенітенціарними пробації у взаємодії з громадськими організаціями, у тому числі із соціально культурного спрямування є: «Закон України «Про пробацію», Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації», Закон України «Про волонтерську діяльність», Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2017 № 24»», «Про затвердження порядку та реалізації програм пробації»».

Особливу ланку у структурі рівнів нормативно правових актів складають локальні нормативно правові акти.

На локальному рівні нормативних актів, які відповідають за правовий статус уповноважених органів з питань пенітенціарної пробації які вважають обов’язковими для виконання, відносять: це окремий наказ Міністерства юстиції України від 27 січня 2017 року за № 121/29989, а саме: «Про затвердження Порядку складення досудової доповіді»; наказ Міністерства юстиції України № 98/5 «Про затвердження Положення про організацію діяльності волонтерів пробації»; наступне, «Типове положення про сектор

ювенальної пробації», що затверджено наказом Міністерства юстиції України від 18.08.2017 № 2649/5. Також, варто звернути увагу, що відповідно статті 9 Конституції України міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України є чинними, і є частиною національного законодавства України та доповнюють національне законодавство. При цьому жаден правовий документ не суперечить змісту нашій Конституції [72].

Власне, міжнародні договори, що ратифіковані ВР України не тільки доповнюють національне законодавство але і мають вищу юридичну силу.

Враховуючи зазначене, досліджуючи результати аналізу міжнародних нормативно-правових актів на основі яких здійснювалася розробка загальнодержавних та локальних правових актів функціонування пенітенціарної пробації та громадських організацій у запобіганні рецидивним кримінальним правопорушенням в Україні, можна виокремити наступне.

Варто зазначити, що окремі положення діяльності органів пенітенціарної пробації, а також заходи запобігання рецидивній злочинності на міжнародному рівні закріплені, відповідно, перш за все, Конвенцією «Про захист прав людини і основоположних свобод». Тож, як бачимо, Конституцією України проголошено права людини найвищою соціальною цінністю, а їх гарантії стали головним обов'язком держави. Таке положення, здебільшого, стосується прав осіб, які вчинили кримінальні правопорушення або утрималися від подальшого їх вчинення. Вийняток становлять обмеження, встановлені чинним національним законодавством та міжнародними конвенціями [72].

Як вже зазначалось, міжнародні договори, якщо вони ратифіковані Верховною Радою України то мають вищу юридичну силу над національним законодавством.

Відповідно до положень Конвенції прякі передбачають захист прав людини і основоположних свобод то в них передбачено, що кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Також, нікого не може бути позбавлено можливості вільного пересування, крім окремих випадків і відповідно до

процедури, встановленої у законодавчому порядку. Конвенцією також прописані окремі випадки обмеження волі та затримання неповнолітнього на підставі мотивованого рішення з метою застосування заходів виховного характеру [70].

На нашу думку варто було б такі положення закріпити і у національному законодавстві щоб не виникало ні зловживань зі сторони правоохоронців ні звинувачень у перевищенні повноважень.

Також, у тексті вказаної вище Конвенції зазначено, що кожен має право на свободу вільного висловлення, совісті та віросповідань; що включає свободу змінювати свою релігію, особисті релігійні вподобання, а також свободу сповідувати свою бачення або переконання під час відвідування богослужінь, навчання, виконання та дотримання практики і ритуальних обрядів будь якої релігії як одноособово, так і спільно у групі, як прилюдно, так і у приватній обстановці [70].

Вільне волевиявлення будь у чому, якщо це не суперечить закону і не порушує прав інших. Кожен має на це право без обмежень.

Тобто, це право гарантується незалежно від того, де така особа перебуває на волі, чи в місцях несвободи, чи під опікою уповноважених органів з питань пенітенціарної пробації. Таким чином, звертаємо увагу, що засуджені особи, які перебувають на обліку у відповідних органах з питань пенітенціарної пробації мають право бути рівними з іншими у виборі релігії. Також, приймати участь у обрядах, які проводять релігійні організації різних конфесій, діяльність яких дозволена законом та займатись іншою соціо-культурною діяльністю. Також зазначимо, що такий підхід гарантовано одним із основних міжнародних стандартів у сфері законодавчого забезпечення національної системи кримінальної виконавчої юстиції в Україні Європейськими правилами пробації (Рекомендація CM/Rec (2010)), в яких визначено основну мету пробації щодо зниження рецидивної злочинності у спосіб відновлення позитивних взаємовідносин з правопорушниками для подальшого здійснення контролю та

нагляду в окремих випадках і надання їм відповідної допомоги, з подальшим залученням таких осіб у соціум. Як бачимо, пенітенціарна пробація, поміж іншим, забезпечує безпеку у суспільстві і справедливе правосуддя у будь якій державі [139].

Адже дана міжнародна конвенція ратифікована великою кількістю країн, що дає можливість уніфікувати національне законодавство у цій сфері на міжнародному рівні.

При цьому варто зазначити основні принципи пенітенціарної пробації, визначені у міжнародному документі, що вищезазначено, на яких побудована концепція української пенітенціарної пробації, зокрема:

- служба пенітенціарної пробації: мають бути закріплені у законі мета, завдання та алгоритм взаємодії з державними органами;

- має бути враховано службою пенітенціарної пробації особистісні характеристики правопорушників, їх життєві обставини і проблеми для забезпечення справедливого поводження з ними;

- необхідно здійснювати виховний вплив без дискримінації за будь якими ознаками чи політичними поглядами, приналежності до етнічних меншин, наявність власності, чи національним чи соціальним походженням [139].

Враховуючи зазначене, Європейські правила пенітенціарної пробації закріпили основні міжнародні стандарти концепції пробації, які стали пріоритетними для держав щодо ефективного запобігання рецидивної злочинності. Насамперед, будь-які заходи, що здійснюються органами пенітенціарної пробації з метою соціалізації злочинців, відбуваються під контролем громадськості, спеціальних установ та закладів, що здійснюють стосовно них соціальний захист і запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень. Також, правова взаємодія органів пенітенціарної пробації з державними та недержавними організаціями соціально культурного спрямування, у тому числі, іноземними, має бути врегулювана у національному законодавстві із визначенням векторів співпраці та меж впливу на засуджених

осіб зі сторони громадянського суспільства, що, у свою чергу, може значно підвищити ефективність діяльності органів пенітенціарної пробації і у нашій державі і на міжнародному рівні. До прикладу, не менш важливим міжнародним нормативно-правовим документом, який регулює відносини взаємодії органів пенітенціарної пробації з недержавними, у тому числі міжнародними організаціями, є Токійські правила - Мінімальні стандартні правила ООН щодо заходів, не пов'язаних з ув'язненням у місцях несвободи. Акцентуючи увагу, можна відмітити, що цей документ має на меті забезпечити більш активну участь громадянського суспільства у здійсненні правосуддя при кримінальному провадженні, особливо у співпраці з правопорушниками, а також сприяти формуванню у них правосвідомості і відповідальності перед соціуом. Також, у Токійських правилах передбачена можливість застосування заходів до правопорушників шляхом залучення громадськості, уникаючи, наскільки це можливо, проведення формального розгляду або правосуддя, відповідно до правових гарантій, закону і міжнародних стандартів [114].

Застосування міжнародних стандартів поводження з правопорушниками та їх виправлення для України є пріорітетними у даному питанні.

Як бачимо, на громадськість покладається відповідальна місія, зокрема повернення вже колишніх правопорушників у суспільство законослухняними членами суспільства. Водночас необхідно зауважити, що рівень довіри правопорушників завжди вищий до різного роду громадських організацій, ніж до органів кримінально-виконавчої системи чи пробації, що, у свою чергу, є ще однією перевагою до активної співпраці з громадськістю та з органами пенітенціарної пробації.варто звернути увагу, що з метою досягнення більшого єднання між членами Ради Європи та вжиття спільних заходів у запобіганні злочинності, у тому числі, було прийнято Європейську конвенцію про здійснення нагляду за умовно засудженими та умовно звільненими особами правопорушниками. Тим більше, що у 1995 році Україна приєдналась до Конвенції, у зв'язку з чим, взяла на себе зобов'язання у повному обсязі, а саме:

– має бути забезпечена соціальна реабілітація правопорушників, яким були відстрочені виконанням вироків або які були звільнені судами умовно, чи виконання вироку, у випадку, коли приписаних умов не досить;

– забезпечувати здійснення нагляду за правопорушниками з метою допомогти виправитися або хоча б утримуватися від вчинення кримінальних правопорушень повторно; нагляду за їхньою поведінкою для того, щоб у разі необхідності виконати вирок [46].

Як бачимо, наша держава тримає курс на гуманізацію кримінального законодавства і дотримується взятих на себе зауважень.

У той же час, варто зауважити, що новий етап розвитку правосуддя пов'язують саме із прийняттям Мінімальних стандартних правила ООН, що стосуються відправлення здійснення правосуддя у відповідності до Пекінських правил, 1985 року. Україною сприйняла визначені у Конвенції зобов'язання які належать до компетенції уповноважених органів з питань пенітенціарної пробації, зокрема це підготовка доповіді до суду для обвинувачених та у подальшому здійснення супровіду звільнених від виконання покарань з випробувальним терміном. Тож, якщо за результатами досудової доповіді суд приймає вмотивоване рішення про звільнення особи від відбування покарання з випробувальним терміном з встановленням певного іспитового строку, то особа зобов'язана виконувати усі визначені судом умови, згідно законодавства. При цьому, якщо така особа не виконує покладені на неї судом обов'язки або систематично порушує умовний режим, за які до неї застосовуються адміністративні стягнення, особа має бути направлена для відбуття призначеного попередньо їй покарання.

У тексті Токійських правил вказується, що держави учасниці повинні створювати умови, які дозволять забезпечити повноцінне життя особі після відбуття покарання в суспільстві в той період життя, коли він найбільше схильний навіть до маргенальної поведінки, не тільки злочинної. Також необхідно знаходити можливість сприяти процесу розвитку і здобуття такою

особою освіти за необхідності, іншого соціального розвитку, в максимальному ступені вільному від можливості вчинення кримінальних правопорушень. Так, правилами зазначено, що слід приділяти достатню увагу здійсненню позитивних заходів, у тому числі соціально культурних, які передбачають повну мобілізацію всіх можливих ресурсів, включаючи всіх членів суспільства, а також школи та інші громадські інститути, з метою сприяння благополуччю засудженої особи та скороченню необхідності втручанняправоохоронних органіва.Тим самим, необхідно сприяти ефективному, справедливому і гуманному поводженню з особами, що перебувають у конфлікті з законом [110].

Тобто ідеться про сплановану чітку соціальну політику щодо таких осіб, зокрема, в запобіганні злочинності, які можуть бути вчинені після або під час відбування покарання.

Як вбачається, правилами правосуддя передбачено про необхідність безперервного вдосконалення системи здійснення правосуддя, впроваджуючи одночасно заходи для розробки прогресивної соціальної політики в цілому. При цьому постійно поліпшується професійність персоналу цієї системи. Також, послідовно національне законодавство України формується із врахуванням міжнародних стандартів, у тому числі, і в частині законодавчого регулювання відносин щодо запобігання рецидивній злочинності органами пенітенціарної пробації у безпосередній взаємодії з іншими державними органами і громадськими організаціями соціокультурного спрямування, але, все ж таки, є більш конкретизованим та визначеними. Так, Конституцією України чітко зазначено, що засуджений користується всіма належними правами людини і громадянина, за винятком законодавчих обмежень, які визначені законом і встановлені судом у вироку. У свою чергу, кожен має право на свободу світогляду, віросповідання та визначенні саморозвитку [72].

Такий підхід демонструє наша держава попри тяжке становище викликане російською агресією.

Таким чином, особи, які перебувають у постійному конфлікті із законом, тим не менш, мають право приймати участь в усіх соціальних заходах, які проводяться громадськими організаціями для засуджених, які перебувають на обліку в органах пенітенціарної пробації. При цьому в Україні засуджені, які відбувають покарання у закритих установах, у відповідності до норм передбачених у Кримінально-виконавчому кодексі України, користуються всіма конституційними правами. Необхідно зауважити, що соціальні заходи у місцях несвободи проводяться на вимогу самих засуджених або за зверненням громадських організацій в час визначений в установах виконання покарань [89].

Тобто, законодавцем передбачено активне залучення лише конфесій різних релігій до роботи із засудженими в установах виконання покарань. На жаль, у жодному нормативно-правовому акті не має положення щодо сприяння до залучення, наприклад, культурно-освітніх організацій співробітниками органів пенітенціарної пробації. Крім того, більшість опитаних (70%) нами працівників підрозділів пенітенціарної пробації вказали про удосконалення законодавчого забезпечення в Україні щодо посилення діяльності соціокультурної, освітньої, зокрема доповнення нормативноправового акту положеннями, які б регулювали здійснення культурно-освітньої діяльності в органах пробації (Додаток Д).

Тому враховуючи вищезазначене, на наш погляд, доцільно законодавчо закріпити положення наступного змісту: «Соціально-культурна підтримка суб’єктів пробації в органах пробації

1. Соціально-культурна підтримка суб’єктів пробації - діяльність в уповноважених органах з питань пробації діячів культури і освіти), уповноважених окремими організаціями (державні, недержавні), статути (положення) яких зареєстровані у встановленому законом порядку, спрямована на задоволення соціальних культурно-освітніх потреб суб’єктів пробації, їх соціалізації та культурного і духовного виховання з метою запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень.

2. Заходи соціальної освітньо-культурної підтримки не повинні порушувати порядок виконання застосованих за рішенням суду та відповідно до закону наглядових та соціально-виховних заходів до суб'єктів пробації.

5. Договори про співпрацю можуть укладатися тільки з представниками громадських організацій/суб'єктами господарювання, які офіційно зареєстровані у встановленому законом порядку». До прикладу, варто зауважити як в законодавстві окреслений власне сам процес застосування щодо посилення діяльності соціокультурної, освітньої, зокрема доповнення нормативноправового акту положеннями, які б регулювали здійснення культурно-освітньої діяльності в органах щодо посилення діяльності соціокультурної, освітньої, зокрема доповнення нормативноправового акту положеннями, які б регулювали здійснення культурно-освітньої діяльності в органах пенітенціарної пробації до суб'єктів пробації. Варто акцентувати увагу, що найчастіше до кримінальних проступків застосовують покарання, які не пов'язані з позбавленням волі або заходи нагляду у зв'язку із звільненням від відбування покарання з випробуванням. Заходи які призначає суд, орієнтуючись на підготовлену досудову доповідь щодо обвинуваченої особи. Так, Кримінальним процесуальним кодексом України визначено, що з метою забезпечення суду інформацією, що надає характеристику обвинуваченого, а також прийняття судового рішення про визначення виду і міри покарання представник уповноваженого органу з питань пенітенціарної пробації складає мотивовану досудову доповідь за ухвалою наданою судом [88].

Як бачимо досудова доповідь є вагомим документом у прийнятті рішення судом щодо міри і виду покарання.

Варто зазначити, що мотивована досудова доповідь складається щодо особи, «обвинуваченої у вчиненні кримінального правопорушення невеликої або середньої тяжкості, або тяжкого злочину, нижня межа санкції якого не перевищує п'яти років позбавлення волі». Відповідно до окремих положень цього ККУ засудження особи до арешту або позбавлення волі до нього може

бути застосоване звільнення від відбування покарання з випробуванням із покладенням обов'язків, визначених у статті 75 КК України. Це можуть бути такі обов'язки: «періодично з'являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації»; «повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну місця проживання, роботи або навчання»; «попросити публічно або в іншій формі пробачення у потерпілого»; «здійснювати інші заходи, передбачені пробаційною програмою» [89].

Велике значення для такої особи має дотримання правил відбування умовного терміну.

Зауважимо, що дотримання встановлених законом обов'язків суб'єктами пенітенціарної пробації є вирішальним аспектом для подальшого майбутнього такої особи. Адже від цього залежить чи обмежиться така особа таким умовним терміном покаранням чи, все ж таки, відповідно з законом суд буде вимушений призначити особі реальне покарання. Можливо, у цій ситуації також вагому роль відіграє відповідальне виконання органами пенітенціарної пробації покладених на них функцій відповідно до законодавства. Зокрема, органи пенітенціарної пробації повинні намагатися використовувати усі передбачені законом можливості щодо покращення ефективності у своїй діяльності щодо зниження рівня вчинення повторних кримінальних правопорушень до закінчення встановленого судом строку випробування, у тому числі, і залучення до співпраці громадських організацій соціально культурного спрямування. Варто зазначити, що із прийняттям 05 лютого 2015 року Верховною Радою України Закону України «Про пробацію», в Україні унормовано пенітенціарну пробацію, її місце, роль та основні завдання [155] у кримінально правовій системі.

Чим суттєво удосконалено цю систему у відповідності до міжнародних стандартів.

Законом вперше визначено термін пробації і це на законодавчому рівні, зокрема, статтею 2 зазначено, що пробацією є «система наглядових та

соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду». Відповідно з законом застосовується до засуджених до окремих видів кримінальних покарань, що не передбачають позбавлення волі, та подання до суду інформацію, що характеризує обвинуваченого [155]. Така позиція закону дає суду можливість діяти у більш ширшому діапазоні щодо призначення покарання.

Такий законодавчий підхід сформулював такі основні поняття в контексті досліджуваного нами питання: зокрема як «волонтер пробації, це фізична особа, яка досягла вісімнадцятирічного віку, уповноважена органом пробації та волонтерською організацією на виконання окремих завдань, пов'язаних із пробацією, на добровільній та безоплатній основі» [155] на свій розсуд але у межах закону.

Також, у законі передбачено здійснення пенітенціарної пробації із застосуванням певних особливостей визначених для окремих категорій осіб. До таких особливостей можуть належати: застосування пробації з урахуванням вікових та психологічних особливостей особи; «пробація включає у себе профілактику і маргенальної поведінки та мотивацію позитивних змін особистості, що під наглядом, а також поліпшення соціальних стосунків»; досудова доповідь про обвинуваченого додатково повинна містити рекомендації щодо заходів, спрямованих на мінімізацію ризику повторного вчинення такою особою кримінальних правопорушень; пробація здійснюється органом пробації спільно з органами і службами, спеціальними установами та закладами, що здійснюють їх соціальний захист і профілактичну діяльність; соціально-культурна робота із засудженими може проводитися із залученням, наприклад когось із членів сім'ї. Також, нормативно-правовими актами визначаються законодавчі підстави співпраці пробації, зокрема, між спеціальними установами та закладами, що здійснюють їх соціальний захист і запобігання правопорушеннням. Пенітенціарна пробація під час виконання покладених на неї «завдань взаємодіє в установленому законом та іншими

нормативно-правовими актами порядку з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями» як державними так і не державними [155].

Як вже зазначадося у першому розділі пробація є ефективною коли до неї долучені громадські організації, місцеві органи влади інші установи, підприємства, організації.

За даними Міністерства внутрішніх справ України, якщо порівнювати криміногенну ситуацію в нашій державі до повномаштабного вторгнення росії, то загальна кількість вчинюваних правопорушень зменшилася на 10%, а саме: проти життя та здоров'я особи – на 5,8%; проти статевої свободи та статевої недоторканості особи – на 36,7%; проти власності – на 47,1%; у сфері господарської діяльності – зменшення у 2,5 раза. Варто наголосити, що у березні 2022 р. Кримінальний кодекс України було доповнено статтею 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги», і вже за короткий проміжок часу було зафіксовано 233 таких випадки; у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, – на 46,6%; проти громадського порядку та моральності – на 25,6%; проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та проти журналістів – на 19,4%; випадків порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, – на 26,7%; проти правосуддя – на 53,7%. Пропорційно знизився і рівень рецидивної злочинності.

Крім того, підвищену суспільну небезпеку рецидиву надає певна латентність, яка у декілька разів є більшою за офіційні показники, а також частка тяжких й особливо тяжких злочинів, що коливається щорічно у межах 51 до 69% оскільки особи які відбули терміни увязнення стають більш обізнаними

та обережними[3].

Статтею 20 закону України Про пробацію визначено, що діяльність волонтерів, пов'язана з пенітенціарною пробацією, має здійснюватися відповідно до ЗУ «Про волонтерську діяльність» та враховувати особливості спеціальних норм зазначеного закону. Законом України «Про волонтерську діяльність» також визначено поняття волонтерської діяльності як «добровільна, соціокультурного спрямування, безприбуткова діяльність, що здійснюється на добровільній основі шляхом надання волонтерської допомоги». До прикладу, поняття волонтерської допомоги озакріплено у такому змісті: «це певна робота та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами та є формою благодійної діяльності, яка може здійснюватися за визначеними законодавством напрямами». Як бачимо, для повноцінної реалізації завдань пенітенціарної пробації існує потреба у співпраці з іншими державними та недержавними підприємствами, установами, організаціями. З урахуванням того, що положеннями закону не передбачений механізм спеціальної взаємодії органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями соціокультурного спрямування, припускаємо, що законодавець розглядає такі організації, як волонтерів пробації і на безоплатній основі [143].

На сьогодні виникла значна потреба забезпечення осіб, що знаходяться на обліку в органах пенітенціарної пробації забезпечити не тільки допомогою у вирішенні соціальних питань, але і за необхідності надати можливість отримати навики ведення власної справи. Оскільки не всі роботодавці погоджуються приймати на роботу колишніх злочинців.

Враховуючи певні особливості ЗУ «Про волонтерську діяльність», «Кримінально-виконавчого кодексу України, ЗУ «Про пробацію» спеціальні нормативно-правових актів, які відповідають за організацію пенітенціарної пробації 17 січня 2017 року було введено в дію наказ Міністерства юстиції

[3] Міністерство внутрішніх справ: Офіційний сайт. URL: https://mvs.gov.ua/ (дата звернення 15.03.2023)

України № 98/5 «Про затвердження Положення «Про організацію діяльності волонтерів пробації»». Варто зазначити, що волонтерська діяльність здійснюється на базі організації чи установи, що залучає до такої роботи волонтерів на підставі договору про здійснення волонтерської діяльності, укладеного з такою організацією чи установою. Така діяльність може здійснюватись і без такого договору. Оскільки вказаний закон регулює правовідносини, що мають відношення до впровадження волонтерської діяльності в Україні у більш загальному розумінні, тому виникла необхідність нормативного закріплення пробаційного волонтерства [147].

Переймаючи досвід інших країн дійсно вбачається необхідність впровадження і закріплення на законодавчому рівні волонтерської діяльності.

Згідно встановленої процедури, залучення особи до волонтерської діяльності, пов'язаної із пенітенціарною пробацією, здійснюється уповноваженим на таку дільність органом з питань пенітенціарної пробації за письмовою заявою особи, що претендує займатись такою діяльністю. Після проходження співбесіди з працівником уповноваженого органу з питань пенітенціарної пробації та заповнення анкети особи волонтера пенітенціарної пробації. Після чого має проводитися співбесіда з працівником уповноваженого органу з питань пробації. Під час такої співбесіди з'ясовується здатність та відповідність особи до волонтерської діяльності, пов'язаної з пенітенціарною пробацією, чим мотивується таке бажання, звертається увага на досвід роботи, освіту та інші відомості, що характеризують кандидата як потенційного волонтера пенітенціарної пробації. У свою чергу, діяльність волонтерів, пов'язана з пенітенціарною пробацією, здійснюється за такими спрямуваннями:

− участь у проведенні соціально-культурної та індивідуальнопрофілактичної роботи із суб'єктами пенітенціарної пробації;

− допомога у працевлаштуванні осіб що під наглядом пробації, залученні їх до навчання та соціокультурної корисної, підприємницької діяльності;

− здійснення перевірок виконання обов'язків, покладених судом на осіб,

що звільнені від відбування покарання з випробуванням, участь в організації виховних та благодійних заходів і акцій різних тематичних напрямів та забезпечення навчання основам ведення підприємницької діяльності різних форм;

− допомога в отриманні консультацій правопорушником та їх сім'ями: наприклад, роз'яснення алгоритму дій з отримання певних документів [147], доступу до освітніх програм та програм підвищення кваліфікації.

Особливо на сьогодні є актуальними програми підвищення кваліфікації або зміни професійної діяльності.

Враховуючи вищезазначене, випливає наступне, волонтерами пенітенціарної пробації здійснюється суттєва підтримка як органів пробації, так і суб'єктів пробації у запобіганні рецидивної злочинності. При цьому активними волонтерами мають бути саме організації соціокульткурного спрямування. Але, незважаючи на те, що такі організації можуть виступати як волонтери, все ж таки, необхідно на законодавчому рівні визначити механізми співпраці органів пробації з організаціями соціокультурного спрямування, на кшталт як законодавчо закріплено таку діяльність таких організацій у міжнародній практиці [71, с. 84].

Саме досвід інших країн показує необхідність законодавчого рівня щоб пробація і волонтерська діяльність в україні відповідали міжнародному рівню.

На сьогодні в Україні ключовим документом, що регулює волонтерську діяльність, є ЗУ «Про свободу совісті та релігійні організації» щодо участі релігійних організацій у запобіганні рецидивної злочинності. І головним завданням релігійних організацій, визначених цим законом, є саме гарантування сприятливих умов для розвитку суспільної моралі та гуманізму; злагоди у громадянському суспільстві і співробітництва людей незалежно від їх світогляду чи віросповідання [159]. Але тут іде мова про духовність, а не про соціалізацію злочинця.

На нашу думку доцільно звернути увагу на те, що при позитивному

впливі релігії на злочинця, вона не забезпечує і не збільшує їх можливості працевлаштування та отримання законного прибутку.

Законом про релігійні організації в Україні передбачено і гарантовано задоволення релігійних потреб громадян сповідувати і поширювати віру і діяти відповідно до своєї ієрархічної та інституційної структури тої чи іншої організації, обирати, призначати і замінювати персонал згідно із своїми статутами чи положеннями [159].

Як бачимо, пробація є відносно молодою інституцією і окремі питання співпраці не до кінця врегульовані. При цьому, аналізуючи практику співпраці організацій з пенітенціарними установами пробації в Україні, практики неодноразово зазначали про неабияке значення їх допомоги при ресоціалізації засуджених та недопущенні ними вчинення повторних кримінальних правопорушень. Також, законодавцем передбачено участь у добродійній і соціокультурній діяльності організаціями різної сфери діяльності. Крім цього, наприклад, при релігійних організаціях можуть утворюватися товариства, асоціації, інші об’єднання громадян для здійснення доброчинності, вивчення та розповсюдження літератури різного спрямування та іншої соціо-культурної діяльності. Вони як правило мають свої статути, що реєструються у відповідності до встановленого законом порядку для громадських об’єднань, а це, у свою чергу, свідчить про те, що саме соціо-культурні організації можуть виступати волонтерами та залучати для проведення своєї благодійної роботи інших волонтерів і, таким чином, співпрацювати з органами пенітенціарної пробації.

В. В. Проскурою, до прикладу, виокремлюються основні переваги залучення до роботи із засудженими до позбавлення волі релігійних організацій, а саме:

- ефективність релігії впливати на моральність і духовність кожної особистості, спонукати її до відповідального дотримання правових принципів та норм;

- достатньо високий авторитет конфесій в українському суспільстві;

- визначений достатньо високий рейтинг діяльності церков працівниками пенітенціарних установ;

- більшості засуджених потребують духовної підтримку і довіри;

- релігійне підґрунтя є позитивним для роботи із засудженими [167].

Але ж дослідження показують, що саме нехватка матеріального забезпечення штовхає злочинців вчиняти повторно кримінальні правопорушення. Нажаль релігійні організації дбають лише про духовність.

Оскільки, питання участі духовенства у діяльності армії і пробації відображено на нормативному рівні, зокрема ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо регулювання діяльності священнослужителів та капеланів в органах та установах, що належать до сфери управління Державної пенітенціарної служби України» та «Положеннями про Душпастирську раду з питань релігійної опіки у пенітенціарній системі України», що затверджені наказом Міністерства юстиції України від 05 липня 2017 року №2170/5.Маємо зазначити, що до тепер в Українівідсутні нормативні акти, які б безпосередньо забезпечували регулювання взаємодії органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями соціокультурного спрямування у запобіганні рецидивної злочинності. Тому виникає нагальна потреба розробки правової бази, яка б закріпила механізми такої співпраці. Хоча прийняття вищезазначених нормативних документів забезпечили фундамент для нового законодавчо закріпленого періоду співпраці релігійних конфесій з органами кримінально-виконавчої системи з метою ресоціалізації засуджених та не вчинення ними рецидиву, потрібна ще значна робота у цьому напрямку [81].

У зв’язку із необхідністю повноцінної реалізації механізму пенітенціарної пробації та з метою досягнення основної мети пенітенціарної пробації щодо запобігання рецидивної злочинності виникає необхідність регламентації процедури здійснення нагляду [149].

Така законодавча врегульованість, у свою чергу, значно покращує показники діяльності уповноважених органів з питань пенітенціарної пробації. Наступне: метою реалізації сучасних пробаційних програм є виправлення суб'єктів, що під наглядом пробації: звільнених від відбування покарання з випробуванням, на яких судом покладено обов'язок проходження цих пробаційних програм, щодо запобігання вчиненню ними рецидивних злочинів [148].

Є важливим і те, що у вищезазначеному Порядку передбачається певна можливість уповноваженого органу з питань пробації за необхідності використовувати для реалізації програм пробації і волонтерів пробації, інших осіб підприємства, установи, організації та окремих громадян [150].

Тож, як бачимо існує певна необхідність вдосконалення нормативно-правового забезпечення для взаємодії органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями саме з соціокультурного спрямування та запобіганні рецидивній злочинності здійснюючи внесення змін до чинних нормативно-правових актів та сприяння розробці і ухвалення нових спеціальних документів звищезазначених проблем забезпечення механізмів запобігання рецидивній злочинності які відповідають сучасним вимогам суспільства.

1.3 Нормативно-правова база функціонування пенітенціарної пробації в Україні та організація діяльності органу пробації

«Однією з сучасних загроз національній безпеці України є злочинність, оскільки вона впливає на всі основні елементи функціонування держави і протидії корупції». Саме таку думку у свій час було висловлено заступником Міністра юстиції України Денисом Чернишовим. Зокрема, на його думку, серед найуразливіших сфер на яку впливає злочинність є конституційний лад держави, її територіальна цілісність, права і свободи людини та громадянина, їх

матеріальний добробут.

Застосовуючи постійно примус до злочинців, як заявив Денис Чернишов, додається ворожість до працівників правоохоронних органів, що забезпечують такі заходи протидії. Це з часом може переростати у відкрите протистояння з кримінально-виконавчою та правоохоронною системою в цілому. За таким станом речей, остаточний результат діяльності щодо запобігання злочинності кримінально-виконавчою системою може виявитися фактично протилежним від того, що потребує від системи суспільство.

«Але і досі одним зі способів впливу на злочинність залишається кримінальне покарання винних. Проте, міжнародною практикою запобігання злочинності загальновизначено, що покарання у виді позбавлення волі має застосовуватися як крайня міра впливу до небезпечних злочинців, коли це залишається чи не єдиним засобом убезпечити суспільство від нового кримінального правопорушення. Адже утримання особи на тривалий термін у місцях несвободи з соціальної точки зору, враховуючи вплив одностатевого середовища, призводить до виникнення у осіб низки важких негативних психічних розладів», - додав заступник Міністра.

Необхідно враховувати також і те, що не кожна держава може витримувати такий фінансовий тягар. Оскільки кримінально-виконавча система фінансується з державного бюджету.

«Саме з цього приводу ще у 1951 році Економічною та соціальною радою ООН було висловлено підтримку максимально щодо можливого розповсюдження пробації у країнах з різним рівнем соціально-економічного розвитку та культури пенітенціарної практики, залучаючи громадськість. Мінімальні стандартні Правила ООН стосовно заходів, не пов’язаних з тюремним ув’язненням, рекомендують державам-членам визнати пріорітет вищезазначеної можливості соціально-правового контролю щодо засуджених осіб. Це може дати можливість забезпечити співвідношення між правами окремих правопорушників, правами жертв та інтересами суспільства у щодо

громадської безпеки та запобігання злочинності». Саме таку позицію у свій час висловив заступник Міністра юстиції України Денис Чернишов.

Як зазначено вище, сутність пеніітенціарної пробації полягає у виправленні окремих категорій злочинців спеціальними соціально-культурними та правовими зобов'язаннями, поєднаними з наданням їм різної підтримки реабілітаційного характеру**.** Така діяльність повинна мати на меті ефективне виправлення засуджених та зведенням до мінімуму, наскільки це можливо, рецидивної злочинності у всіх її проявах. Полягає необхідність і у визначенні реальних і ефективних заходах соціокультурної, освітньо-виховної роботи з особою яка є рецидивистом та дослідження його особистості. Це необхідно для визначення та оцінки ризиків і потреб правопорушників щоб недопустити вчинення рецидиву та зберегти безпеку суспільства.

Адже потрібно чимало зусиль докласти державі щоб заходи пробації були ефективними.

Ефективність у забезпеченні безпеки нашого суспільства, є одним з головних завдань на яких наголошує європейська практика, розглядаючи систему пенітенціарної пробації. Як показує багаторічний історичний досвід пенітенціарної пробації Англії та безпосередньо Уельсу, як зазначається у фахових літературних джерелах, що їх система кримінальної юстиції відійшла від політики позбавлення волі. Це дозволило розвинутись альтернативним заходам через пенітенціарну пробацію: засуджені залишаються під наглядом у відкритому суспільстві, зберігаються соціальні контакти із сім'єю і членами родини, засуджений не звільняється з постійного місця роботи. Адже, залишаючи правопорушника у суспільному середовищі збільшуються шанси його успішного виправлення правосвідомості, збереження необхідних соціальних зав'язків у соціумі, збереження роботи, що дозволяє компенсувати шкоду потерпілим, брати участь у підтримці економіки країни, інші позитивні моменти для суспільства в цілому.

«З економічної точки зору утримання пенітенціарної пробації для

бюджету держави дещо дешевші, ніж фінансування утримання місць позбавлення волі пов'язані з витратими утримання ув'язнених, специфічної інфраструктури установ несвободи, більш чисельний персонал щодо здійснення нагляду. До паприкладу, у «Швеції, Фінляндії, Естонії, Латвії та Румунії витрати на організацію пенітенціарної пробації щодо однієї особи у десятки разів менше, ніж витрати на одного ув'язненого у місцях позбавлення волі»» [204].

Як зазначалось нами вище, пенітенціарна пробація відіграє суттєву роль щодо економії бюджетних коштів у нашій державі і при цьому здійснює ефективний нагляд за засудженими.

Пенітенціарна пробація, на переконання більшості практиків, значно полегшує роботу працівникам правоохоронних органів, судовій системі, забезпечує значку координацію взаємодії між державними установами, місцевого самоврядування, неурядових організацій соціокультурного спрямування, окремих громадян, що займаються волонтерством в процесі виконання покарань, альтернативних позбавленню волі, та запобігання вчинення рецидиву. До прикладу, у європейських країнах співвідношення правопорушників в місцях позбавлення волі та правопорушників, які перебувають під наглядом пенітенціарної пробації, співвідноситься, як правило, один до трьох. У нашій державі приблизно один до одного. Вважається, що саме через це пенітенціарна пробація в сучасних умовах спроможна виступати дієвим механізмом забезпечення національної безпеки від злочинних посягань [204].

У засобах масової інформації неодноразово наголошувалось про те, що у нашій державі війна та інші геополітичні і внутрішні окремі ситуації діяльність усіх державних органів повинна направлятися у бік прогнозування, своєчасного виявлення, попередження і перешкоджання зовнішнім і внутрішнім загрозам національній безпеці, захисту суверенітету і територіальної цілісності, безпеці її прикордонного простору у відповідності до Конституції України. Направляти

свою діяльність на відродження економіки країни, ефективно забезпечувати особисту безпеку кожної особи, конституційних прав і свобод людини і громадянина, життя; запобігати злочинності, вдосконалювати систему державної влади, зміцнювати законність і правопорядок та неухильно зберігати соціально-політичну стабільність соціуму. Забезпечувати міцні позиції України на міжнародному рівні та підтримувати на належному рівні її оборонний потенціал і обороноздатність так як цього вимагає сучасне становище держави.

Аналізуючи сучасну ситуацію у світі, можна з упевненістю зазначити, що тільки економічно міцна держава може забезпечити безпеку і своїм громадянам і громадянам сусідніх країн.

На переконання більшості фахівців, створена у 2017 році Державна установа «Центр пробації», є однією із сучасних реформ, виваженою далекоглядною проєвропейською політикою Міністерства юстиції нашої держави. Така реформа відповідає умовам статті 6 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Такий етап реформи забезпечує поступовий процес удосконалення судової системи, правоохоронних органів на принципах верховенства права та дотримання прав людини і громадянина. Це у свою чергу, дозволило вже на початковому етапі значно підвищити потенціал української пенітенціарної пробації, частково убезпечити суспільство від повторних злочинних посягань та посилити довіру громад до служби пенітенціарної пробації [204].

Взаємодія органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями зумовлена нагальною потребою впровадження нових ефективних напрямів запобігання рецидивній злочинності. Важливим питанням залишається визначення оптимальних форм та напрямів взаємодії пенітенціарної пробаційної та соціокультурної діяльності з метою запобігання рецидивній злочинності в Україні, а також допустимі межі втручання соціуму у виконання функцій органами пенітенціарної пробації.

Аналізуючи наукові праці, що присвячені окремим проблемам взаємодії

органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями у запобіганні рецидивній злочинності в Україні, призвело до виокремлення чотирьох напрямів проблем. Окремі проблемні питання діяльності органів пробації досліджувалися ученими кримінологами: Д. В. Ягунова, І. С. Яковець, О. Б. Янчука.

А. О Кислий., В. І. Ковалець, Д. В. Миронович, М. В. Палій, В. Ф. Піддубна, С. р. Продивус, В. В. Проскура, О. С. Турчина, О. О. Шкута, - у своїх наукові праацях зазначали про роль громадських організацій у запобіганні злочинності.

Чимало наукових досліджень присвячувались рецидивній злочинності неповнолітніх та проблемам їх виправлення.

Вагомими науковими дослідженнями щодо питань пенітенціарної пробації, в яких досліджувалися окремі інститути діяльності органів пенітенціарної пробації, її ролі запобігання рецидивній злочинності та співпраця громадських організацій соціокультурного спрямування з пенітенціарними установами з метою ефективної ресоціалізації засуджених, а саме: В. С. Батиргареєвої «Кримінологічні засади запобігання рецидивній злочинності в Україні», 2010 рік; О. І. Богатирьової «Пробація в Україні: гуманізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань», 2014 рік, О. О. Шкути «Теоретико-прикладні засади функціонування кримінально-виконавчої системи України», 2018 рік [61, с.14].

Але у вищезазначених роботах не висвітлювались питання ролі пенітенціарної пробації щодо запобігання рецидивної злочинності. Або розглядалися лише дотично.

У науковій літературі інколи зустрічається думка, що безпосередньо у запобіганні злочинності якнайповніше проявляються загальносоціальні та спеціально-кримінологічні рівні щодо суб’єктів запобігання рецидивній злочинності. З цього приводу також можна зазначити, що Т. Л. Кальченко стверджує у своєму науковому дослідженні, що серед суб’єктів запобігання

злочинності в цілому особливе місце належить працівникам правоохоронних органів, які не тільки самі здійснюють спеціальні заходи запобігання, а й допомагають забезпечувати проведення таких заходів спеціальними органами та установами які не відносяться до правоохоронних органів. Вони забезпечують для цієї діяльності сприятливі умови та використовують будь які можливості. [61, с.14].

Варто підкреслити, що концептуальні підходи до визначення рецидиву кримінальних правопорушень у вітчизняному кримінальному законодавстві були започатковані В. С. Батиргареєвою. Нею зазначено, що структура сучасного рецидиву, спочатку, зазнала значних змін, у подальшому, ізоморфна структурі всієї злочинності за основними критеріями кримінологічних значущих групкримінальних правопорушень.Що у свою чергу, відзначає погіршення кількісно-якісних характеристик рецидивної злочинності [12].

На нашу думку варто звернути увагу на одну з фундаментальних робіт з протидії злочинності, а саме підручник за загальною редакцією О. М. Джужи «Профілактика злочинів». У науковій праці звертається увага на те, що сфера профілактики кримінальних правопорушень є надзвичайно різноманітною. На сьогодні це сфера діяльності не тільки правоохоронних органів. У ній повинні брати участь усі державні інституції, громадські формування і суспільство у цілому [168].

Адже попередження будь якого негативного явище для держави обходиться набагато дешевше ніж ліквідувати наслідки злочинності.

На це саме і звертає увагу В. С. Батиргареєва щодо питання створення ефективної системи попередження даного виду кримінальних правопорушень, визначення місця і ролі загально і спеціально-кримінологічних заходів у структурі державної політики протидії саме рецидивної злочинності, можливостям соціальної адаптації осіб, що знаходяться під наглядом пробації та звільнених з місць несвободи. Можна погодитись і з наступною точкою зору, що найоптимальнішою стратегією запобігання рецидивній злочинності є

запобігання злочинності, що передує рецидиву і, відповідно, має бути посилена допомога в соціально-культурній і правовій адаптації після засудження особи в перший раз, оскільки вже рецидив розцінюється як критичний момент щодо виправлення такої особи. Оскільки після засудження вдруге, не варто сподіватися на безповоротне усвідомлення людини законослухняного способу життя. Розробляючи систему заходів запобігання, соціальне середовище не дуже розраховує на виправлення більшості рецидивістів. Адже здебільшого вони їх не можна виправити і їх кримінальна діяльність може припинитися тільки з їх смертю. При цьому, суспільство при намаганні допомогти колишнім засудженим, не повинно відмовляти у допомозі і виключати можливості для успішного повернення до правосвідомого способу життя навіть незначної кількості осіб рецидивістів [12].

На нашу думку, варто підтримати таку позицію авторитетних науковців. Такі бачення у запобіганні рецидивної злочинності соціальне середовище має сприяти максимальному залученню запобіжних ресурсів, що можуть убезпечити від поширення рецидивної злочинності. Саме органи пенітенціарної пробації у співпраці з громадськими організаціями мають відігравати значну роль у ресоціалізації і соціальній адаптації осіб схильних потенційно вчинити нове кримінальне правопорушення.

У своїх наукових працях Ю. А. Абросімова вказує, що високий рівень злочинності свідчить про неналежну організацію запобіжної роботи. Також, наголошує, що сучасна Україна невідкладно потребує оновлення системи попередження на нових засадах, удосконалення з цією метою відповідної законодавчої бази та залучення широких верств населення до такої діяльності. Крім того, Ю. А. Абросімова акцентує увагу, що за таких умов новий зміст отримує запобіжна діяльність спеціальнихдержавних інституцій, виникають і поширюються нові форми й методи запобігання саме рецидивної злочинності, що потребують відповідно нового наукового розуміння [1, с. 8].

Також, щодо позитивних змін у сфері запобігання рецидивній

злочинності експерти називають саме наявність та поширення кращих практик, відповідно до загальноприйнятих міжнародних стандартів та сучасних світових тенденцій впровадження в Україні ювенальної юстиції, практики відновного правосуддя, заходи з розвитку системи органів пробації. Також, погоджуючись з баченням Л.І. Олефір про те, що світова спільнота притримується думки про необхідність скорочення сфери застосування таких покарань як позбавлення волі та розширення практики альтернативних видів покарань не пов'язаних з ув'язненням. У свою чергу, авторка зазначає, що питання створення служби пробації, як сучасної моделі роботи зі злочинцями, які вчинили кримінальні правопорушення і за вироком суду їм призначено покарання, не пов'язане із позбавленням волі, стало для України певним випробуванням [121, с. 56]. Можна погодитись з думкою науковця, що ефективність заходів запобігання рецидивній злочинності, це на сьогодні одна з сучасних найактуальніших проблематик як у кримінологічній науці та і правозастосовчій практиці у нашій державі.Наразі, не дивлячись на військову агресію РФ, Україна як і все міжнародне суспільство, спрямовує свої сили на пошук нових ефективних і водночас гуманних способів впливу на рецидивну злочинність. При цьому відносно сталі показники питомої ваги рецидивної злочинності до впровадження в Україні пробації, показують наступне: про недієвість кримінального покарання у виді позбавлення волі у запобіганні поширенню злочинних явищ у суспільстві; викликають необхідність наукового обгрунтування зазначеної проблеми та впровадження в практику найбільш ефективних напрямів, форм, методів для нейтралізації рецидивної злочинності і в Україні і у світі вцілому [6, с. 224-229].

Не дивлячись на різні перепони, критику пробаційної системи, війну в Україні, органи пробації у своїй роботі показують позитивні результати.

До прикладу, Д. В. Ягунов розкриває термін «пробація» як класифікацію окремих напрямів: як концепцію соціальної роботи з правопорушниками та іншими соціально-вразливими групами; як ієрархічну організаційну структуру;

як орган державної влади та служби; як умовне невинесення вироку або як умовне звільнення від покарання з випробуванням; як специфічний процес виконання альтернативних видів покарань; як стан, у якому перебуває злочинець упродовж певного періоду: особа перебуває під пробаційним наглядом працівників служби та волонтерів; як ланцюжок між кримінальним процесом, виконанням покарань і соціально-культурною роботою [211].

Так, до сьогодні в Україні триває безперервний процес впровадження інституту пробації як одного з ефективних суб'єктів в системі запобігання рецидивній злочинності взагалі, про що свідчать зарубіжний досвід та статистичні дані роботи органів пробації за останні роки, що проводяться безпосередньо Державною установою «Центр пробації» і Міністерством юстиції України. Дослідження основних аспектів діяльності даного інституту безперевно здійснюють вітчизняні науковці вже протягом тривалого часу. Здебільшого дослідники вказують, що пробація включає в себе і запобігання злочинності і соціально-правоту та психологічну реабілітацію винних осіб, які вчинили кримінальне правопорушення. Зазначимо, що І. М. Михайлова у своїй науковій роботі надає таке визначення поняттю «пробація» як: «випробування – юридичний термін, що використовується в міжнародному праві для визначення назви й діяльності служби, що історично створювалася для організації роботи з особами, які вчинили кримінальне каране діяння, засудженими, але не позбавленими волі, або звільненими з-під варти» [112, с. 95].

Крім того, деякі науковці, аналізуючи зарубіжний досвід діяльності служб пробації, надають висновк, що пробація – це не лише механізм реалізації видів покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, а й можливість запобігання повторним кримінальним правопорушенням та ресоціалізації злочинців. Поряд з цим, ще один науковець В. П. Лютий вказує, що пробацію як вид кримінального покарання, альтернативного позбавленню волі, вперше було впроваджено у Великобританії на початку XX сторіччя. На сьогодні різні її напрацювання широко використовуються в країнах Західної Європи. Цікавою є

думка науковця, що пробація передбачає не лише нагляд над засудженим та контроль за дотриманням ними умовпід час знаходження на обліку, але й надання правопорушникам комплексної допомоги, спрямованої на подолання чинників, що призвели їх до вчинення кримінального правопорушення [101, с. 32].

При цьому, можна погодитись, що досить повно надано визначення поняття у Законі України «Про пробацію», який розкриває це поняття як систему заходів і наглядових, соціально-виховних, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до винних осіб, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує таку особу [155].

Звертає на себе увагу думка В. М. Дрьоміна, що «служба пенітенціарної пробації співпрацює з іншими установами з метою перевиховання засуджених та зменшення ризику завдати шкоди». До цих установ належать правоохоронні органи, соціальні служби, органи охорони здоров'я та спеціальні установи, які спеціалізуються, наприклад, щодо запобігання розповсюдженню токсикоманії та алкоголізму. Автор звертає увагу на те, що тісний зв'язок з іншими установами і організаціями є необхідним для виконання цього зобов'язання та для підвищення ефективності спільної співпраці. Варто зазначити, що забезпечувати нагляд за підопічними пробації можуть як професійні офіцери служби пенітенціарної пробації, так і волонтерина добровільній основі. Можна погодитись, що такий нагляд може забезпечуватися у взаємодії органів пенітенціарної пробації із волонтерами пенітенціарної пробації, якими можуть виступати державні та недержавні організації [43, с. 12].

Але у вищезазначеному не вистачає позиції щодо співпраці органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями соціокультурного спрямування.

На сьогодні, головними завданнями при ресоціалізації злочинця та запобігання вчинення ним рецидиву кримінального правопорушення, є такі як

здійснення нагляду, соціально-реабілітаційної роботи у діяльності цих органів. Хоча на сьогодні, на час військової агресії РФ, вони майже відсутні. Хоча, основною відмінністю служби пенітенціарної пробації від діючої у попередньо кримінально-виконавчої інспекції є забезпечення соціально-правової і психологічної праці із засудженими, з широким залученням державних і громадських організацій соціокультурного спрямування. Кримінально-виконавча інспекція забезпечувала лише контролюючу функцію щодо поведінки осіб, звільнених від відбування покарань з випробуванням та осіб, що були на умовному терміні [180, с. 17].

Тож, пробація є тією альтернативою ув'язненню яка має стати панацеєю від рецидивної злочинності не тільки в Україні але і у світовому співтоваристві.

Можна погодитись з думкою, що у кримінологічних дослідженнях висвітлені проблемні питання ресоціалізації засуджених, які перебувають у місцях несвободи та визначено ефективні механізми їх вирішення. Досягнення цілей кримінального покарання, передбачених законодавством не є можливим без впровадження паралельного, цілеспрямованого соціально-культурного, психолого- виховного та правового впливу на злочинця [178, с. 12].

Говорячи про роль пробації, як один із ефективних засобів запобігання рецидивної злочинності, у взаємодії із громадськими організаціями, для вдосконалення цього напряму значно відіграє врахування позитивного досвіду соціально-виховної роботи у пенітенціарних установах. Є слушною думка В. В. Коваля саме з цього приводу, який на основі вивчення проблемних питань соціалізації у пенітенціарних установах зазначив, що означена процедура невід'ємно пов'язана з формуванням правової культури та соціокультурної спрямованості особистості, з розумінням пануючих у суспільстві політично-правових, етичних явищ та розумінням приписів правових і моральних норм щодо законослухняного проживання. Маючи такий стратегічний вектор у даному питанні, правове та моральне виховання стає важливим напрямом перевиховання таких осіб, які перебувають у конфлікті з законом у суспільстві

[66, с. 14].

Тож, як бачимо, що для успішного забезпечення ресоціалізації засуджених та позитивної їх адаптації у навколишнє середовище необхідно формувати у них моральні цінності як особистості та високий рівень саме соціоправового сприйняття.

З цього приводу слушними є бачення Т. В. Подсухіної, що в контексті загальної економічної та безпекової кризи спостерігається безповоротний процес занепад моральності та правової свідомості. Байдужість людей по відношенню до

оточення, відсутність співчуття, взаємної підтримки стали сучасними ознаками нашого суспільства. Тако, науковець вбачає, що в результаті загального падіння моральності почала поширюється культура насильницької поведінки, що, в свою чергу, зумовлює суттєве збільшення кількості насильницьких кримінальних правопорушень. Виникає необхідність акцентувати увагу набаченні науковця, що поступова трансформація цінностей людяності, зростаючий цинізм і прагматизм сучасності сприяють поширенню і розвитку в їх середовищі насильницько-корисливих кримінальних правопорушень [137, с. 156].

Правовий нігілізм, який особливо укорінився у свідомості наших громадян, відіграє негативну роль у запобіганні злочинності, особливо рецидивної.

Такої думки дотримуються і вітчизняні та зарубіжні наукові діячі у своїх пошуках. З цього приводу, О. О. Шкута зазначає, що духовність і освіта відіграють значну роль у формуванні моральності кожної людини. Аналізуючи різне бачення науковців, він обґрунтовує, що заходи виховання здійснюється з єдиною метою: «надання духовно-моральної освіти засудженим, закріплення імперативів правопорядку й принципу законності; виправлення осіб, що порушили Закон Божий і, як наслідок, людський» [206].

Інший науковець, О. В. Верейкіна, вказує, що однією із головних причин

рецидивної злочинності, є низький духовний та моральний рівень таких осіб, що, на наш погляд, говорить про необхідність залучення до роботи з даною категорією осіб різного роду громадських організацій різних сфер діяльності. При цьому у своєму науковому дослідженні неоднозначно зазначає, що, наприклад, релігія пропонує свої орієнтири вирішення конфліктних особистих і соціальних проблем, підґрунтям яких є перевірені часом підвалини формування морально-правового сучасного підростаючого покоління [26].

Щодо релігії. Одне із грунтовних досліджень проблем запобігання рецидивної злочинності релігійними організаціями в Україні провів М. В. Палій. До прикладу, науковець під релігійною профілактикою злочинності визначає діяльність різних конфесій, релігійних організацій та їх представників з центрами соціальної реабілітації, які застосовують віровчення, релігійні парадигми, обряди, слово молитов та іншу богослужбову діяльність для запобігання рецидивної злочинності та пов’язаного з цим способу життя у сучасному суспільстві [128].

Можна частково погодитися із таким підходом автора. Але юридичному сенсі релігійна діяльність незалежно від конфесійної належності і навіть наявності державної реєстрації та маючи статус юридичної особи, якщо така діяльність дозволена в установленому законом порядку, має розглядатися як спосіб запобігання кримінальним правопорушенням. Але коли йде мова про ресоціалізацію засуджених однієї релігії недостатньо. Суб’єкт ресоціалізації повинен мати ще і підтримку щодо отримання легального джерела прибутку. При визначенні ролі пенітенціарної пробації у запобіганні рецидивної злочинності, необхідно продовжувати подальше розширене наукове дослідження. Маючи достатню кількість наукових напрацювань, а також враховуючи відсутність оптимальних рекомендацій щодо засобів і напрямів взаємодії громадських організацій соціокультурного спрямування з органами пенітенціарної пробації, спрямованих на зниження рівня рецидивної злочинності, вважаємо є необхідність продовжити дослідження теоретичних і

практичних аспектів організації такої співпраці, а також науково обгрунтувати та надати пропозиції щодо внесення конкретних змін і доповнень до чинного законодавства на рівні нашоїнаукової роботи.

Висновки до розділу 1

1. Встановлено, що взаємодія органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями соціокультурного спрямування зумовлена нагальною потребою впровадження нових ефективних напрямів запобігання рецидивній злочинності. Зважаючи на відсутність визначення ролі пенітенціарної пробації у запобіганні рецидивної злочинності та оптимальних форм і напрямів взаємодії громадських організацій соціокультурного спрямування з органами пенітенціарної пробації та саме на незначну кількість сучасних публікацій та наукових напрацювань щодо дослідження зазначеного питання щодо необхідності розширеного наукового пошуку. Дослідження вищезазначеної проблематики у вітчизняних кримінологічній, кримінально-правовій та кримінально-виконавчій науках попередньо не проводились на рівні дисертаційних досліджень які потребують сучасного аналізу. На основі проведеного під час нашого наукового пошуку дослідження робіт, присвячених окремим проблемним питанням взаємодії органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями соціокультурного спрямування та ролі пенітенціарної пробації у запобіганні рецидивній злочинності в Україні, виокремлено актуальні напрями дослідження проблеми.

2. Констатовано, що велика увага завжди приділялася рецидивній злочинності, оскільки саме ця категорія цієї злочинності та суб’єктів такої злочинності які характеризується нестійкою психікою та демонструють схильність до негативного впливу. Також, як показує історичний досвід, практика застосування репресій та покарань з позбавленням волі тільки підвищувала рівень рецидивної злочинності, оскільки тільки посилювалася

криміналізація тих осіб, які потрапляли у місця несвободи. З урахуванням таких обставин, значна кількість громадських діячів і філософів другої половини XVIII та першої половини XIX століть, зокрема Ч. Беккарія та Дж. Говард, І. Бентам всебічно пропагували свої думки щодо зміни підходів до призначення тяжких видів покарань.

3. Зазначено, що правова природа взаємодії органів пробації з громадськими організаціями соціокультурного спрямування та ролі пенітенціарної пробації у запобіганні рецидивній злочинності має в собі певну юридичну складову у відносинах, які виникають при здійсненні співробітництва. При цьому визначаючи структуру, місце, роль такого співробітництва, а також аналіз чинних нормативно-правових актів, якими ці правовідносини регулюються. Водночас в Україні не має спеціального нормативно-правового акту який би врегульовував, такі питання співробітництва. Наразі положення щодо взаємодії органів пробації з громадськими організаціями соціокультурного спрямування розміщуються у різних нормативно-правових актах нашої держави.

РОЗДІЛ 2

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ У ЗАПОБІГАННІ РЕЦИДИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

2.1 Визначення категорії осіб, які перебувають на обліку в службі пробації (стать, стан здоров'я, наявність попередньої судимості тощо)

Розкриття дефініції рецидивної злочинності є першочерговим етапом для аналізу сучасного стану і тенденцій рецидивної злочинності в нашій країні. Варто відзначити, що термін «рецидив» походить з латинської мови і, в перекладі, означає «повторення явища після його удаваного зникнення» [174]. Згідно зі статтею 34 Кримінального кодексу України, рецидив визначається як «вчинення нового умисного кримінального правопорушення особою, яка має судимість за умисне кримінальне правопорушення» [86]. Крім того, злочинність, пов'язана з рецидивом, слід досліджувати з погляду двох визначень рецидиву - кримінологічного і кримінально-правового, або фактичного та легального, як це вказано в літературі юридичного спрямування. У кримінології також виділяють два різновиди рецидиву - загальний і спеціальний, які полягають у вчиненні різних видів кримінальних правопорушень та однорідних відповідно. Різні вчені з галузі кримінології в різні часи визначали злочинність та її рецидивні прояви з різних позицій. Наприклад, Г.Г. Шиханцов описує рецидивну злочинність як суспільно-небезпечне явище, до якого відносяться кримінально карані дії, що вчиняються особами, які досягли віку кримінальної відповідальності. З кримінологічного погляду до цих позицій додаються протиправні дії суб'єктів, які ще не досягли віку кримінальної відповідальності [205].

У той же час, А.П. Закалюк вказував на те, що усі протиправні дії, які передбачені Кримінальним кодексом України і вчинені особами, які досягли

повних 16 (у окремих випадках 14) років і стосовно яких було розпочато кримінальне провадження і здійснена державна реєстрація кримінального правопорушення, включаються до офіційного (статистичного) поняття «злочинність» [51, с. 294].

Також, І.Б. Медицький, після вивчення конкретних наукових досліджень, узагальнив наступні концепції рецидиву в кримінології:

- «вчинення нового кримінального правопорушення особою, яка раніше була засуджена або піддана судовим заходам впливу, передбаченим законом замість покарання, незалежно від форми вини минулого і нового кримінального правопорушення та наявності не знятої судимості»;
- «повторне кримінальне правопорушення, вчинене особою, яка раніше була судимою або піддавалась іншим правовим заходам впливу, передбаченим законом замість покарання, незалежно від форми вини та наявності судимості»;
- «повторне вчинення нового кримінального правопорушення особою, яка раніше вчинила кримінальне правопорушення, незалежно від наявності судимості взагалі»;
- «також, щодо повторного вчинення кримінальних правопорушень особами, до яких було застосоване чи заходи, які було змінено у законодавчому порядку, незалежно від зняття чи погашення судимості за попередні кримінальні правопорушення, так і особами, до яких не застосовувались кримінально-правові заходи впливу»;
- «вчинені особами усі кримінальні правопорушення, які раніше вчиняли, у випадку, якщо попередні кримінальні правопорушення ставали відомими правоохоронним органам і на них було засноване реагування відповідно до закону» [103, с. 111-112].

Можна погодитись, що з усіх вище зазначених концепцій рецидиву кримінальних правопорушень випливає, що «рецидив» визначається як повторне вчинення нового умисного кримінального правопорушення особою,

про яке відомо представникам правоохоронних структур, яка раніше скоїла діяння, за яке була кримінально засуджена і має непогашену судимість. На сьогоднішній день у кримінологічній науці існують різні погляди на стан злочинності. Одна з позицій, підтримувана окремими науковцями, об'єднує поняття стану злочинності з рівнем злочинності і визначає його як абсолютну кількість скоєних протиправних діянь, здійснених на певній території протягом конкретного часового періоду, а також осіб, що ці діяння скоїли [95].

Таку ж позицію висловив професор О.М. Джужа, який визначив стан злочинності як абсолютну кількість протиправних діянь і осіб, що їх скоїли на певній території протягом певного часового інтервалу [94, с. 228]. Схоже тлумачення запропоновано видатним кримінологом С.Я. Лебедевим, який описує стан злочинності як узагальнену кількість злочинних діянь та осіб, що їх скоїли, протягом конкретного часового періоду на певній території. Крім того, існують фактори, що впливають на визначення стану злочинності, зокрема: кількість вчинених кримінальних правопорушень (при оцінці стану злочинності необхідно враховувати не тільки зареєстровані кримінальні правопорушення, але й латентні, тобто непомічені, сумарна кількість яких може бути втричі і більше вищою, ніж офіційна статистика), а також завдані збитки такими діяннями. С.Я. Лебедев зазначає, що ці числа відображаються у абсолютних значеннях [83, с. 65].

Можна погодитись з вищезазначеним поглядом щодо значного відсотка латентної злочинності, особливо в сфері економіки, яка переважає в загальних показниках злочинності. Проте, представники іншого підходу, зокрема кримінолог І.М. Даньшин, висловлюють протилежну думку щодо визначення стану злочинності. Вони вважають, що рівень злочинності не слід сприймати як стан злочинності, оскільки поняття «стан» включає не лише кількісні показники, а й певні явища. Вони рекомендують використовувати термін «рівень» для оцінки абсолютних кількісних показників злочинності. Інші науковці, такі як Ю. В. Александров, А. П. Гель, Г. С. Семаков, підтримують

цей підхід і визначають стан злочинності як сукупність кількісних і якісних показників.

Проте варто зазначити, що динаміка злочинних діянь і прогнозування тенденцій злочинності також є важливими факторами, які визначаються поняттям стану злочинності. Коефіцієнти, як відзначає Б. М. Головкіна, є складовою частиною рівня окремих видів кримінальних правопорушень у відносних величинах, тому вони входять в поняття рівня і не потребують окремого розгляду.

Можна погодитись, що аналізуючи стан рецидивних кримінальних правопорушень в нашій державі, можна розкрити його аспекти, як кількісні, так і якісні показники. Серед них важливими є такі фактори, як суспільна небезпечність, обсяг, питома вага в загальній злочинності, інтенсивність, структура, латентність та територіальний розподіл.

Збільшена суспільна небезпека рецидивної злочинності вказує на стійкість цього явища і свідчить про настійливу неповагу деяких осіб до суспільно прийнятих норм, коли вони надають перевагу незаконним шляхом вирішувати свої проблеми, не зважаючи на раніше відбуване ними покарання у виправних установах. Присутність такого негативного фактора, як рецидивна злочинність, свідчить про існування прогалин у роботі правоохоронних органів, які не можуть ефективно впливати на осіб, які скоїли злочин, через недостатній рівень покарання, яке не досягає своєї мети з виправлення та перевиховання таких осіб.

Крім того, рецидивісти часто є особами, що відстали морально і в правовому аспекті, важко піддаються перевихованню та суттєво негативно впливають на якісні характеристики злочинності. Вони сприяють збільшенню рівня тяжкості злочинів, суспільної небезпеки, організованості та професіоналізму. Вони пропагують злочинну субкультуру та негативні принципи поведінки, що негативно впливає на морально нестійких осіб, зокрема серед молоді, залучаючи їх до злочинного життя.

Так, наприклад, В. С. Батиргареєва розглядає різні фактори, які визначають збільшений рівень суспільної небезпечності рецидивної злочинності:

- Вищою потужністю рецидивної злочинності у порівнянні з первинною, оскільки рецидивісти виявляють більше наполегливості в своїх прагненнях до повторення злочинів.
- Існуванням рецидивної злочинності на протязі всієї історії держави і правової системи.
- Великою питомою вагою рецидивних злочинів серед тяжких і особливо тяжких злочинних діянь, а також преваленцією середньої та меншої тяжкості злочинів у первинній злочинності.
- Здатністю рецидивної злочинності передавати злочинні навички, традиції та особливості, що сприяють існуванню окремого соціального прошарку злочинців у суспільстві.
- Високою латентністю цих злочинів, яка ускладнює їх виявлення та розслідування.
- Інтенсивністю заходів, які суспільство і держава приймають для запобігання рецидивній злочинності.
- Значним ідеологічним впливом рецидивістів на свідомість як самого злочинця, так і на загальну свідомість законослухняних членів суспільства.
- Низькою чутливістю рецидивістів до запобіжних заходів, спрямованих на їх зупинення.
- Культивуванням в суспільній свідомості думки про необхідність посилення суворості кримінальної політики як єдиного ефективного засобу боротьби з рецидивною злочинністю.

Особливо рецидивна злочинність має негативний вплив на навколишнє середовище, сприяючи антигромадським поглядам і порушенню норм поведінки. Вона пропагує кримінальну субкультуру, що негативно впливає на

осіб з моральною нестійкістю, зокрема на молодь, залучаючи їх до антисуспільної та незаконної діяльності.

Рівень злочинності - це кількісний показник, що визначає масштаб або обсяг злочинності в абсолютних числах. З метою забезпечення порівняння показників в просторово-територіальному та часовому аспектах з урахуванням населення в певному регіоні, рівень злочинності обчислюється у відносних величинах - коефіцієнтах, таких як інтенсивність злочинності, злочинна активність населення, судимість, віктимність.

Рівень рецидивних злочинів в Україні включає різні кримінальні правопорушення, визначені в Особливій частині Кримінального кодексу України, і має провідне місце в системі злочинності. Пояснюючи абсолютну кількість зареєстрованих злочинів в Україні, слід відзначити їх помітне зменшення з 2017 року.

На 1 листопада 2021 року, в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України, перебувало 48 443 особи. Розподіл цих осіб був наступним:

- 17 561 особа знаходилась у слідчих ізоляторах;
- 29 349 осіб перебували у виправних колоніях;
- 67 осіб знаходилися у виховних колоніях;
- 1 466 осіб знаходилися у виправних центрах.

Кожного року Департаментом проводиться аналіз інформації про повторну злочинність осіб, які вчинили кримінальні правопорушення під час не відбутої частини покарання після умовно-дострокового звільнення з установ виконання покарань, згідно статті 81 Кримінального кодексу України.

Упродовж 2018 року, за отриманою інформацією, було зафіксовано 62 випадки кримінальних правопорушень від осіб, які були умовно-достроково звільнені. У 2019 році цей показник становив 76 осіб, а у 2020 році — 122 особи. Інформація за 2021 рік буде аналізуватися в лютому 2022 року

(Додаток В).

Стосовно рецидивної злочинності серед неповнолітніх, було надано аналіз показників за наявності статистичних даних установ, що виконують кримінальне покарання у формі позбавлення волі для неповнолітніх станом на 1 листопада 2021 року. Ці установи включають державну установу «Кременчуцька виховна колонія» та сектор для тримання неповнолітніх засуджених жіночої статі у державній установі «Мелітопольська установа виконання покарань (№ 144)».

- 2000 — 2005— 0;

  2006 рік — 1 (з них, 1 дівчина);

- 2007 рік — 41 неповнолітній (з них 1 дівчина);
- 2008 рік — 12 неповнолітніх;
- 2009 рік — 31 неповнолітній (з них 1 дівчина); 2010 рік — 19 неповнолітніх (з них 1 дівчина);

  2011 рік — 17 неповнолітніх;

  2012 рік — 13 неповнолітніх;

- 2013 рік — 4 неповнолітніх (з них 1 дівчина);
- 2014 рік — 0;

  2015 рік — 8 неповнолітніх;

  2016 рік — 11 неповнолітніх;

  2017 рік — 3 неповнолітніх;

  2018 році — 0;

  2019 році — 2 неповнолітніх;

  2020 році — 1 неповнолітній;

- 2021 році — 1 неповнолітній.

За даними Державної кримінально-виконавчої служби України,

збільшення кількості неповнолітніх, які повторно вчинили кримінальні правопорушення у 2007, 2009, 2015 та 2016 роках, пояснюється переміщенням цих осіб до державної установи «Кременчуцька виховна колонія» з інших установ виконання покарань через оптимізацію, а не через загальне погіршення криміногенної ситуації (Додаток В).

Останніми роками спостерігається певне зменшення абсолютної кількості зареєстрованих протиправних діянь загалом в Україні, за аналізом статистичних даних Офісу Генерального Прокурора України та Державної судової адміністрації України. Проте, рецидивна злочинність серед дорослого населення збільшується, тоді як рецидивна злочинність серед неповнолітніх зменшується, залишаючись на високому рівні.

Слід відзначити, що сумарна кількість кримінальних проваджень, які були передані до судових органів з обвинувальним актом, зменшилась з 205 751 у 2013 році до 173 257 у 2018 році, що становить зниження на 16%. Однак стан щодо кримінальних правопорушень серед осіб, які не досягли неповноліття, зокрема рецидивних злочинів, можна розглядати в різних періодах. В першому періоді (1990-1995 роки) спостерігалося збільшення кількості протиправних діянь, в яких брали участь неповнолітні. В другому періоді (1996-2003 роки) неповнолітня злочинність зменшилась. В третьому періоді (2004-2012 роки) відбулося суттєве зменшення кількості зареєстрованих злочинів, скоєних особами, які не досягли повноліття. У четвертому періоді (2013-2018 роки) спостерігається стрімке зменшення кількості злочинів, скоєних особами, які не досягли повноліття.

Щодо відносних показників, коєфіцієнт інтенсивності злочинності неповнолітніх відображає частоту скоєних злочинів в державі на певну кількість населення. За даними 2013-2018 років, цей коєфіцієнт зменшувався протягом цього періоду. Коєфіцієнт судимості неповнолітніх відображає частоту скоєних злочинів серед судимих неповнолітніх на певну кількість населення. Цей коєфіцієнт також зменшується, включаючи рецидивну

злочинність серед неповнолітніх.

Важливо зазначити, що майбутнє будь-якої держави, включаючи Україну, залежить від свідомого соціально-мотивованого підростаючого покоління.

Зазначені показники демонструють послідовне зменшення коефіцієнта злочинної активності серед неповнолітніх протягом визначеного періоду. Цей коефіцієнт відображає частоту кримінальних діянь, які вчиняють підростаючі особи, у розрахунку на 1 000, 10 000 або 100 000 населення країни. Він також повністю відображає тенденції в коефіцієнті судимості. Коефіцієнт віктимності, зі свого боку, дозволяє встановити співвідношення між кількістю постраждалих від кримінальних правопорушень і загальною кількістю населення на відповідній території протягом певного часового періоду, у розрахунку на 1 000, 10 000 або 100 000 жителів.

Таким чином, коефіцієнт віктимності на 100 000 жителів у країні вказує на такі значення: у 2013 році - 744; 2014 році - 693; 2015 році - 722; 2016 році - 1043; 2017 році - 882; 2018 році - 817. Проте, щодо неповнолітніх виявляються стабільні тенденції без змін протягом останніх двох років (див. таблиця 5).

Нижче приведено приклад базисний і ланцюговий приріст щодо неповнолітніх рецидивістів, які мали не зняту і погашену судимість, з 2013 по 2018 рік

Роки	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Кількість неповнолітніх злочинців	5911	4875	4589	3474	3088	2798
Приріст базисний	82,5%	77,6%	58,8%	52,3%	47,3%	
Приріст ланцюговий	82,5%	94,1%	75,7%	88,9%	90,6%	
Кількість неповнолітніх осіб рецидивістів, які мали не зняту й непогашену судимість	925	688	537	424	355	232

Приріст базисний	74,4%	58,1%	45,8%	38,4%	25,1%	
Приріст ланцюговий	74,4%	78,1%	79%	83,7%	65,4%.	

Злочинність серед неповнолітніх можна описати як таку, що має збільшену латентність у порівнянні з злочинністю серед повнолітніх осіб. Згідно оцінок експертів, реальна злочинність серед неповнолітніх перевищує офіційно облікові показники в 3-4 рази. Це підтверджується тим фактом, що серед злочинів, які вчиняють неповнолітні, майже 54% становлять тяжкі злочини, а 32% - особливо тяжкі злочини щороку.

Ця тенденція почасти пояснюється успішною роботою правоохоронних органів, органів пробації, а також державних і недержавних організацій у сфері профілактики. Важливо відмітити, що хоча кількість молодих людей, залучених до злочинної діяльності, зменшується з року в рік, проблема неповнолітньої злочинності залишається серйозною для суспільства, оскільки вона відноситься до наступних поколінь і впливає на них.

Опитування представників виховних колоній та органів пробації показало, що зниження показників правопорушень, включаючи рецидивну злочинність, пояснюється не тільки конкретними заходами щодо протидії злочинності, але й поступовим зменшенням населення країни (80%) та молодих людей, які виїжджають за кордон для пошуку роботи (75%). Крім того, на окупованих територіях Донецької та Луганської областей, а також в Автономній Республіці Крим, де злочинність завжди висока, відсутній офіційний облік кримінальних правопорушень (72%) (Додаток З, К).

Ми підтримуємо позицію Е.В. Расюка стосовно тенденцій злочинності, зокрема щодо їх динаміки та прогнозування [170]. З метою вивчення тенденцій рецидивної злочинності, ми проведемо прогноз на основі методу екстраполяції, використовуючи табличний процесор MS Excel. Наш короткостроковий кримінологічний прогноз стосуватиметься кількості кримінальних правопорушень неповнолітніх, які були засуджені та повторно скоїли злочини в

нашій країні.

Інформація, доступна у наявних джерелах, свідчить про майбутні тенденції зниження загальної злочинності (з більш ніж 93% вірогідністю прогнозу) та кількості засуджених за кримінальні діяння (з майже 98% достовірністю прогнозу), зокрема серед неповнолітніх, які повторно вчиняють злочини (з майже 100% вірогідністю прогнозу). Отже, ми підтримуємо думку В.Ю. Лукьянчикова про те, що злочинність неповнолітніх слід розглядати як показник соціальної злочинності в суспільстві. Тому злочинність рецидивного характеру, яку здійснюють неповнолітні, є окремим, самостійним елементом злочинності неповнолітніх, що змінюється залежно від розвитку та змін у суспільстві і є складною кримінологічною проблемою [100].

Аналіз рецидивної злочинності, зокрема його сучасних проявів, є важливою складовою боротьби з цією проблемою на сучасному етапі і в майбутньому [185]. Дії держави та суспільства у цьому періоді будуть визначати наступний стан злочинності та моральний настрій громадян. З урахуванням вищезазначеного, особливо важливим є питання рецидивної злочинності. Проблемі боротьби з рецидивною злочинністю приділяється достатня увага таким наукам, як кримінологія, кримінальне право та кримінально-виконавче право. Зацікавленість у вирішенні цієї проблеми проявляють також представники соціології, філософії, психології та науковці з інших галузей. Варто відзначити, що першим вченим на території СРСР, який детально вивчав кримінологічні особливості злочинності неповнолітніх, був Г.М. Міньковський. Він підкреслював, що «запобігання злочинності неповнолітніх обмежує розміри і ступінь суспільної небезпеки дорослої злочинності, оскільки 50-60% рецидивістів розпочинають свою злочинну «кар'єру» у неповнолітньому віці» [84].

Погоджуємося з підходом професора А.І. Долгової, який вказує на залежність стану злочинності серед дорослих, зокрема рецидивної, від попереднього стану злочинності серед неповнолітніх [85]. Також, важливо

відзначити дослідження вітчизняних кримінологів сучасності, таких як О.М. Джужа і Ю.Ф. Іванов, які стверджують, що більшість злочинців, які вчиняють рецидив, починають свій злочинний шлях у неповнолітньому віці до досягнення повноліття [188, с. 41]. Результати досліджень А.А. Тайбакова показують, що більше половини професійних злочинців вчиняють свої перші злочинні діяння у віці 14–18 років [188, с. 41]. Ф.Р. Хісамутдінов та А.Є. Шалагін визначають особливості особистості рецидивного злочинця, такі як початок злочинної кар'єри у неповнолітньому віці, низький рівень освіти та культури, відсутність сімейних відносин, відсутність позитивних стимулів до навчання, праці та громадянського обов'язку [200].

Ми підтримуємо позицію цих вчених, що відзначають залежність між початком злочинної кар'єри у неповнолітньому віці та подальшим рецидивом, оскільки приблизно 70% рецидивістів вчинили свої перші злочини до досягнення 18 років [56]. Ці характеристики можна також віднести до суб'єкта злочинця, який вчинив рецидив у неповнолітньому віці. Тому система покарань держави повинна включати та застосовувати ефективні методи виправлення та ресоціалізації молоді, яка вперше вчинила злочин, з метою зменшення загальної злочинності, зокрема рецидиву.

Після вивчення наукових досліджень іноземних і вітчизняних кримінологів, а також виконання власних математичних статистичних розрахунків, ми можемо скласти кримінологічний портрет злочинця-рецидивіста, який вчинив злочин у неповнолітньому віці. Це особа, яка досягла 17 років (90%), має роботу (46%) або отримує освіту (34%), виростала в повній сім'ї (з батьком і матір'ю) (77%), неодружена (94%), проживає в місті або селищі міського типу (78%). Злочин вчиняється в групі (46%), є злочином невеликої або середньої тяжкості (93%), має корисливий або насильницький характер (приблизно 60%), часто це крадіжки (69%) і грабежі (13%). Такі особи мають обмежений життєвий досвід, примітивні культурні погляди (91%), мають низький рівень інтелектуального розвитку (75%) і необ'єктивну

самооцінку (80%). Вони характеризуються нестійким емоційним станом (79%), легковажністю (68%) і боязкістю перед життєвими труднощами (43%). Їм не властива співчуття до інших (34%), вони мають чітку ціль і наполегливість (87%), але не контролюють свою поведінку (91%) (Додаток З).

Однак, щоб зрозуміти проблему кримінологічного рецидиву, варто зазначити, що певна кількість осіб, які вчинили кримінальне правопорушення і потрапили у місця позбавлення волі, не знаходять шляху до виправлення. Це може бути викликано численними факторами, зокрема злочинною субкультурою, до якої відноситься засуджена особа. Для розробки ефективних заходів запобігання рецидивній злочинності необхідно виявити основні причини загальної злочинності та спрямувати зусилля на їх усунення. На протязі всього існування цього негативного явища, науковці, вчені, дослідники, психологи, лікарі та соціологи визначали основні причини злочинності. Наприклад, у світі існує ряд теорій та класифікацій причин злочинності. Прикладом можуть бути три групи теорій причин злочинності, які І. Андріїв називає: 1) антропологобіологічні; 2) психологічні і психіатричні; 3) соціологічні [8]. Також, на основі проведеного нами опитування серед 128 співробітників підрозділів пробації, ієрархія зазначених груп теорій причин рецидивної злочинності була наступною:

1. соціологічні - 85%;
2. психологічні та психіатричні - 70%;
3. антропологобіологічні - 57% (Додаток З).

У той же час, італійський науковець Ч. Ламброзо в своїх дослідженнях висловив думку, що моральні відхилення виникають набагато частіше і мають спадковий характер. Він стверджував, що найкращим покаранням для таких осіб є їх ізоляція в суспільстві [227]. Ця теорія отримала підтримку від багатьох іноземних науковців, таких як Ч. Горінг [225], Е.А. Хутон, Е. Блеулер [217], які пояснювали схильність людей до протиправної поведінки саме спадковістю та психічними відхиленнями. Однак, інша група вчених вважає, що причинами

злочинності є соціальні та особисті аномалії, такі як розпад сім'ї, занепад взаємовідносин, бідність, житлові проблеми, низький моральний рівень, недостатній розвиток інтелекту, емоційна нестабільність та інші фактори. Аналіз злочинності, включаючи рецидив, свідчить, що кримінальні правопорушення можуть бути вчинені навіть особистостями з гарною генетикою та психікою. На нашу думку, доцільно розглядати всі причини в їх сукупності, а не як окремі елементи.

Враховуючи це, ми погоджуємося з думкою Дж. Пінателя [226], який вважає, що при вивченні причин рецидивної злочинності необхідно враховувати генетичні, психічні та суспільні фактори, зокрема:

- особистісні характеристики злочинця, його схильності, інстинкти, інтелект і почуття;
- вплив алкоголізму, ураження мозку, включаючи ендокринологічні порушення;
- поєднання біологічних і психічних факторів, таких як фізична будова та психічні процеси.

Цікавою є думка В.В. Лєлєкова, який вказує, що при вивченні причин злочинного рецидиву можна виділити загальні та особливі фактори та умови (соціально-економічні, політичні, морально-правові та етнічні чинники, криза інституту сім'ї та інші), які впливають на рівень злочинності загалом, а також на поширення злочинного рецидиву [96, с. 15-16]. Основні причини, які спонукають людину до злочину в сучасному суспільстві, можна виділити з наведеного вище:

- негативний вплив найближчого оточення;
- значні недоліки у вихованні;
- бідність частини населення, яка не може задовольнити свої основні потреби;
- негативний вплив ЗМІ та особистих контактів з неправильними нормами поведінки (насильство, розпусність тощо);

- безробіття;
- низький рівень духовності та освіти особи;
- байдужість суспільства;
- негативний вплив злочинців;
- шкідливі звички, зокрема алкоголь та наркотики.

Згідно з нашим уявленням, також варто виділити основні причини рецидивної злочинності, такі як:

- низька частота злочинності, більшість повторних злочинів особа вчиняє вже у дорослому віці;
- недостатня ефективність превентивної роботи правоохоронних органів та органів виконання покарань;
- відсутність соціалізаційної підтримки в суспільстві після відбуття покарання (відсутність допомоги у навчанні, працевлаштуванні, житловому обслуговуванні, одягу, відновленні документів та іншого);
- відсутність психологічної та духовно-моральної підтримки при адаптації в суспільстві;
- недоліки в освіті, культурі, духовному просвітництві та моральній підтримці, як з боку сім'ї, так і соціуму та держави;
- повернення до сім'ї, де існує насильство;
- негативний вплив оточення, зокрема злочинців;
- байдужість до різних проблем, які сприяють рецидиву;
- генетичні особливості особи (інтелект, темперамент, психічні розлади);
- низький рівень зайнятості;
- наслідки покарань, таких як арешт або позбавлення волі, які впливають на кримінальну майбутність особи;
- високий рівень латентності злочинності.

За результатами нашого опитування працівників відділів пробації, серед

основних причин рецидиву називаються такі фактори, як негативний вплив сім'ї. Тому виникає необхідність вивчення та впровадження міжнародного досвіду. Так, на запитання «Чи є необхідним удосконалення загально європейського рівня співпраці-удосконалення діяльності пенітенціарної пробації у запобіганні рецидивної злочинності? 58% зазначили про таку необхідність.

Погоджуємося з В.В. Голіним, що коли людина стає відділеною від нормального суспільства, це призводить до криміногенних наслідків, зокрема до рецидиву злочинів. Існує поширена думка, що «тюрма - школа злочинності» і що рецидив має головним чином пенітенціарну природу. Загалом, більшість осіб, які засуджуються до позбавлення волі в Україні, вже мали досвід відбуття покарання раніше.

С.О. Виноградова зауважує, що люди, які побували у в'язниці, продовжують дотримуватися норм, звичаїв і традицій тюремного середовища. Без належного соціального контролю та підтримки з боку держави та суспільства спостерігається зростання рецидиву серед молоді. Більшість дослідників погоджуються з твердженням, що позбавлення волі може закріплювати негативні кримінальні установки, а також збільшувати кримінальні зв'язки.

Особливу увагу варто приділити особливостям рецидиву серед молодшого покоління. Це пояснюється тим, що молоді люди частіше уникають кримінальної відповідальності за багато злочинів, які вони вчиняють, та повторно порушують закон уже у дорослому віці. Крім того, латентна злочинність (тобто непомічена і несповіщена поліції) має високий рівень серед таких молодих злочинців.

Раніше засуджені особи, які повторно порушують закон, є найнебезпечнішими для суспільства. Вони поєднують зухвалість, відчуття безкарності та недбалість до закону, що спонукає їх до вчинення особливо важких злочинів. Латентна злочинність таких осіб є високою, що означає, що

багато з їхніх кримінальних діянь залишаються непоміченими.

На нашу думку, необхідно більш детально розглянути явище латентної злочинності, оскільки воно призводить до значних негативних наслідків для правоохоронних органів та суспільства загалом. Не врахована латентна злочинність породжує нові злочини, порушує віру громадян у здатність державних органів забезпечити їхню безпеку та захистити їхні права і свободи. Крім того, матеріальні та моральні збитки, завдані злочинами, часто залишаються некомпенсованими, а суспільство не має повної уяви про реальний рівень злочинності та її наслідки.

Одна з причин повторної злочинності полягає у наявності цього явища в самій злочинності. Так як деякі злочини, з різних причин, не відображаються у державній статистиці, існує ймовірність повторення злочинів через певний проміжок часу. Усі ці обставини підтверджують той факт, що застосування покарань, таких як позбавлення волі, повинно бути обмеженим та застосовуватися лише у випадках вчинення важких та особливо тяжких злочинів. Крім того, однією з причин повторної злочинності є байдужість оточення, що може призвести до того, що незначні правопорушення з часом переростуть у серйозні злочини, що потім призведуть до застосування покарання, такого як арешт або позбавлення волі. Вітчизняні та зарубіжні вчені також прийшли до висновку, що застосування цих видів покарань має вирішальне значення для формування професійної злочинної поведінки.

За думкою багатьох науковців, однією з причин злочинності є неправильне ставлення до цього явища в суспільстві, оскільки навіть незначні правопорушення можуть закріпити за особою статус злочинця або іншу крайність, сприяючи злочинній поведінці. За даними Міністерства внутрішніх справ, найвищі показники повторної злочинності зафіксовані у східних та центральних областях України, при цьому більше злочинів вчиняється у містах, ніж у селах. Це пояснюється меншою кількістю вільного часу у селах, де людям в основному потрібно працювати в особистому господарстві, а також більшою

роллю «соціального контролю» в селах порівняно з анонімним способом життя в містах.

За матеріалами кримінологічних досліджень, Н.М. Пісоцька виділяє деякі ознаки, що характеризують повторну злочинність, такі як вид покарання при попередньому засудженні, вік винного на момент першого засудження, строк покарання, тривалість перебування у місцях позбавлення волі, вид звільнення, кількість попередніх судимостей, інтервал між злочинами, наявність ознак спеціального і пенітенціарного рецидиву в злочинній діяльності тощо. З цим пов’язана думка професора О.Г. Кальмана про важливість ранньої профілактики як одного з етапів протидії злочинності.

Так як рецидивісти представляють специфічну категорію злочинців, існує кілька особливостей, що пояснюють їх повторну злочинність:

1. Відсутня чітка життєва позиція та неспроможність повністю усвідомити соціальні цінності суспільства та їхнє значення.
2. Нестійкість у емоційній та морально-психологічній сфері особистості, що може спричиняти неадекватну реакцію на різні суспільні явища.
3. Підвищена вразливість до профілактичного впливу, тобто рецидивісти важче піддаються заходам, спрямованим на запобігання повторної злочинності.
4. Запобіжні заходи, застосовані щодо таких осіб, не завжди успішно знижують загальну злочинність у майбутньому та зміцнюють правопорядок.

Враховуючи ці особливості, важливо підкреслити необхідність посилення соціально-виховної, культурної, соціальної та освітньої діяльності з метою надання рецидивістам більших шансів на виправлення та уникнення повторної злочинності. Проте загальноприйняті методи профілактичної роботи не завжди є достатніми для досягнення законопослушної поведінки.

Впровадження пробації в Україні дало засудженим можливість виправитися без ізоляції від суспільства. Однак профілактична робота

правоохоронних органів та органів пробації не завжди досягає бажаних результатів, і проблема рецидивної злочинності залишається актуальною.

Таким чином, виникає потреба у залученні допомоги всіх небайдужих. Наприклад, організацій, які надають підтримку та супровід звільненим особам під час соціально-культурної роботи або нагляду, сприяючи їх соціальній адаптації після звільнення або припинення обліку в органах пробації. Найефективнішою підтримкою, згідно з проведеним опитуванням 125 осіб, які перебувають на обліку в органах пробації, є саме діяльність соціально-культурних та освітніх організацій.

Отже, постає необхідність пошуку нових ефективних засобів боротьби з рецидивом серед осіб, що порушили закон, оскільки підрозділи пробації не можуть вирішити всі проблеми, з якими стикаються особи після зняття їх з обліку або звільнення з місць позбавлення волі. Крім того, весь спектр заходів, який включає пенітенціарну пробацію, не може гарантувати повного викорінення кримінальної субкультури (Додаток Ж).

Засуджені вказали, що для попередження повторної злочинності після звільнення їм потрібна допомога в таких сферах:

1. Налагодження відносин з родиною: Засуджені вважають, що підтримка в установленні зв’язку з родичами є важливою для успішної реабілітації (96%).
2. Матеріальна допомога на перший час: Засуджені відзначають необхідність фінансової підтримки після звільнення для забезпечення базових потреб (85%).
3. Допомога у працевлаштуванні та навчанні: Засуджені вбачають значення отримання навичок та підтримки у знаходженні роботи або можливості отримати освіту (82%).
4. Надання гуманітарної допомоги: Засуджені вважають, що допомога у вирішенні життєвих потреб, таких як харчування та одяг, має важливе значення (80%).

5. Відновлення документів: Засуджені вказують на потребу в допомозі з відновлення документів, таких як паспорти або документи, необхідні для працевлаштування та інтеграції (50%).
6. Пошук житла: Допомога у знаходженні житла після звільнення є важливим фактором успішної реінтеграції (44%).
7. Утримання у благодійному середовищі: Засуджені відзначають значення підтримки та утримання у благодійних організаціях після звільнення (25%).

Підрозділи пробації проводять просвітницьку роботу засуджених, але необхідне законодавче впровадження такої діяльності в організації пробації. Зазначені фактори підкреслюють необхідність впровадження нових ефективних засобів боротьби з рецидивною злочинністю, зокрема, через підтримку тісної співпраці між правоохоронними органами, органами пробації, судами та громадськими організаціями та їх волонтерами.

Також варто звернути увагу на важливість співпраці громадських організацій з органами пробації, зокрема з урахуванням специфіки суб'єкта пробації. За даними Міністерства юстиції та у суб'єктів пробації переважають особи віком 14-18 років, що навчаються у загальноосвітніх та інших навчальних закладах (95%). Враховуючи ці фактори, необхідно розробити ефективні заходи для попередження рецидиву злочинності та сприяння успішній реабілітації цільової групи осіб.

Таким чином, основна мета кримінальної політики держави полягає в перевихованні та реабілітації осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, зокрема суб'єктів пробації, з урахуванням фактів, що вони мають перший випадок кримінального правопорушення та низький ризик вчинення повторного злочину. Важливою складовою цього процесу є залучення громадськості, включаючи соціально-культурні організації, для підвищення ефективності роботи органів пробації у запобіганні рецидивній злочинності. Варто відзначити, що діяльність цих організацій здійснюється безоплатно, що є

важливою перевагою співпраці у сфері протидії злочинності. Крім надання житла, допомоги у працевлаштуванні та вирішенні матеріальних проблем, громадські організації допомагають подолати алкогольну та наркотичну залежність, що сприяє ефективному реабілітаційному процесу для злочинців.

2.2. Аналіз вчинення злочинів особами, що знаходяться на обліку в службі пробації

Сучасна пенітенціарна система України складається з різних органів і установ, які здійснюють виконання покарань. Наразі вона знаходиться на етапі активного реформування. Включення Державної кримінально-виконавчої служби України під безпосереднє підпорядкування Міністерству юстиції України призводить до значних та прогресивних змін у системі виконання покарань. Головна ідея цієї реорганізації полягає в створенні нової філософії діяльності з виконання кримінальних покарань, яка передбачає створення реальних умов для реабілітації та соціальної ресоціалізації засуджених, ефективного функціонування органів і установ виконання покарань та захисту прав персоналу. Виконання цих завдань вимагає належної підготовки кадрів для пенітенціарної системи України. Для цього необхідно забезпечити високу професійну підготовку працівників органів і установ виконання покарань, які мають бути високопрофесійними, морально сильними, духовно розвинутими та фізично підготовленими.

Це завдання неможливо виконати без належної професійної підготовки персоналу органів і установ виконання покарань. У зв’язку з цим велике значення має належна підготовка фахівців пенітенціарної системи, які здатні виконувати соціально важливі функції на основі сучасних підходів та методів роботи. Зокрема, необхідні значні реформи в кримінально-виконавчій службі, які вже закладені в Стратегії реформування судової системи, судочинства та суміжних правових інститутів на період з 2015 по 2020 рік. Також треба

враховувати різноманіття професійних спеціалізацій серед персоналу кримінально-виконавчої служби. Проте існуючі навчальні заклади не повністю задовольняють сучасні потреби у професійній та післядипломній підготовці персоналу, як у плані спеціальностей, так і у змісті та методах навчання. Тому проблема розвитку професійної компетентності персоналу пенітенціарної системи є недостатньо дослідженою і потребує уваги.

В. Балашов, О. Топчій, Т. Трегубенко, В. Тюріна, О. Коба та інші науковці провели дослідження щодо аспектів формування професійної компетентності правоохоронців. Вони розглядали питання, пов'язані з вивченням професійної діяльності пенітенціарного персоналу, зокрема в органах та установах виконання покарань. Дослідження включали роботи таких науковців, як А. Галай, І. Закорко, С. Зливко, Н. Калашник, С. Лузгін, В. Льовочкін, В. Медвєдєв, О. Пташинський, Г. Радов, С. Сергеєв, О. Сорокін, А. Ушатіков, С. Фаренюк, Т. Якимчук та інші.

Питання створення та розвитку системи пробації в Україні були досліджені такими науковцями, як О. Беца, І. Богатирьов, О. Богатирьова, Т. Денисова, В. Дрьомін, О. Колб, В. Меркулова, А. Степанюк, М. Стручков, С. Сьомін, П. Фріс, І. Яковець, Д. Ягунов, І. Михайлова та інші.

Також були проведені дослідження щодо вдосконалення професійно важливих якостей пенітенціарного персоналу, авторами яких є В. Бадира, О. Сорокін, І. Богатирьов, О. Караман, О. Олійник, О. Третяк, С. Чебоненко, І. Яковець та інші науковці.

Однак у проведених дослідженнях не зустрічаються питання формування професійної компетентності персоналу органів пробації України.

Правила Ради Європи, що стосуються пробації, визначають її як систему виконання покарань, які призначені правопорушникам. Ця система включає широкий спектр виховних заходів, таких як нагляд, контроль та надання допомоги, метою яких є залучення засудженого до суспільного життя і забезпечення безпеки суспільства [173].

Пробація, наприклад, у Великобританії та США, є видом покарання, що передбачає накладання певних обмежень на засудженого щодо його прав і свобод, а також встановлення спеціального нагляду за його поведінкою [111]. За словами І. Яковця, в національних джерелах термін «пробація» майже завжди перекладається як «випробування», що свідчить про те, що пробацію сприймають як форму звільнення від відбування покарання, але не застосовують у разі виправних або громадських робіт, умовно-дострокового звільнення та інших видів покарань [2]. В більшості країн, натомість, термін «пробація» не використовується окремо, частіше згадується «пробаційна служба» або «іспитове обслуговування», а також «пробаційний наказ» [2]. Український Закон «Про пробацію» визначає пробацію як систему наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються до засуджених, які виконують певні види кримінальних покарань, що не пов’язані з позбавленням волі, з метою забезпечення суспільної безпеки та надання суду інформації про обвинуваченого [156].

Також Закон встановлює визначення працівників органу пробації, які виконують завдання, передбачені законодавством. Деякі дослідники, зокрема Д. Вітфілд, вказують на те, що працівники служби пробації здійснюють заходи з попередження кримінальних правопорушень навіть до їх вчинення. Така діяльність може включати аудит злочинності, літні програми, роботу в громаді або цільову роботу в регіонах з високим рівнем злочинності. Незважаючи на те, що пробація несе меншу відповідальність у попередженні злочинності порівняно з поліцією, службами соціальних справ або органами місцевої влади, значення міжвідомчої співпраці в цьому аспекті стає все важливішим [30].

Наприклад, Д. Ягунов вказує на декілька функцій пробації:

1. Робота в судах: працівники пробації вивчають особу злочинця, який притягується до кримінальної відповідальності, і надають суддям відповідні рекомендації щодо міри покарання. Це включає досудові доповіді або досудові дослідження.

2. Нагляд за правопорушниками: пробація здійснює нагляд та надає соціальні послуги правопорушникам, які виконують альтернативні покарання. Це включає візити до дому злочинця, співпрацю з установами з працевлаштування та охорони здоров'я, релігійними організаціями та іншими соціальними службами.
3. Надання соціальних послуг ув'язненим: пробація надає соціальні послуги в'язням та готує їх до звільнення.
4. Допомога потерпілим: пробація надає допомогу потерпілим від злочинів та сприяє налагодженню діалогу між потерпілим та злочинцем.
5. Робота в сім'ї: пробація займається роботою з сім'ями, де є проблемні особи, і надає підтримку та консультації.

Варто відзначити, що серед перерахованих функцій не згадана функція соціокультурного та правового забезпечення, яка спрямована на допомогу у підвищенні рівня правової свідомості та морально-культурного рівня осіб, що відбули покарання, а також на допомогу у працевлаштуванні та отриманні офіційного доходу.

Також Законом визначено різні види пробації, які визначають основні напрями роботи персоналу пробації:

1. Досудова пробація: забезпечення суду формалізованою інформацією щодо обвинуваченого для ухвалення судом рішення про міру його відповідальності. Це включає соціально-психологічну характеристику, оцінку ризиків повторної злочинної діяльності та висновок щодо можливості виправлення без обмеження волі або позбавлення волі на певний строк.
2. Наглядова пробація: здійснення наглядових та соціально-виховних заходів щодо осіб, засуджених до покарань у вигляді позбавлення певних прав або виконання певних обов'язків, громадських робіт, виправних робіт тощо. Органи пробації реалізують пробаційні програми щодо осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням.

Це деякі з функцій та видів пробації, які охоплюють основні аспекти роботи органів пробації.

Пробаційна програма - це програма, яку призначає суд для особи, яка звільняється від відбування покарання з випробуванням. Вона включає комплекс заходів, спрямованих на корекцію соціальної поведінки або її окремих проявів, а також формування соціально сприятливих змін у особистості, які можуть бути об'єктивно перевірені. Пробаційна програма може включати досудові доповіді, нагляд та соціально-виховні заходи, підготовку до звільнення та післязвільний супровід осіб, а також спеціальні програми для неповнолітніх.

Пробація щодо неповнолітніх здійснюється спільно з органами і службами у справах дітей, спеціальними установами та закладами, що займаються соціальним захистом та профілактикою правопорушень серед неповнолітніх. У цьому випадку, пробація спрямована на забезпечення нормального фізичного та психічного розвитку неповнолітніх, профілактику агресивної поведінки, мотивацію позитивних змін у їх особистості та поліпшення соціальних стосунків. Соціально-виховну роботу з неповнолітніми проводять із залученням батьків або законних представників.

Узагальнюючи, соціально-виховна робота служби пробації, зокрема щодо неповнолітніх, є одним з основних пріоритетів роботи їх персоналу.

За словами В. Кирилюка, виконання завдань пробації включає ряд елементів, таких як соціальне дослідження суб'єктів пробації, впровадження реабілітаційних та корекційних програм, заходів постпенітенціарної опіки та соціального патронажу осіб, які були звільнені з установ виконання покарань [156]. З цієї точки зору, соціальна робота є основою відносин, що виникають і реалізуються в сфері пробації. Оскільки суб'єкт пробації залишається в суспільстві, можна задіяти всі наявні ресурси громади для досягнення його ресоціалізації. З метою ефективного виконання своїх обов'язків та функцій, служба пробації повинна взаємодіяти з іншими органами та установами

системи юстиції, відомствами, що забезпечують її діяльність, а також з громадськістю. Такі рекомендації містяться в Правилах Ради Європи про пробацію та Мінімальних стандартних правилах Організації Об'єднаних Націй щодо заходів, не пов'язаних з ув'язненням (Токійські правила), норми яких також впроваджені в українське законодавство щодо пробації [110; 173].

Окрім того, принципи та етичні аспекти пробаційної роботи є важливими для професійної компетентності персоналу органів пробації. Згідно зі статтею 5 Закону України «Про пробацію», пробація ґрунтується на таких принципах: справедливості, законності, невідворотності виконання покарань, дотримання прав і свобод людини і громадянина, поваги до людської гідності, рівності перед законом, диференційованого та індивідуального підходу, конфіденційності, неупередженості, взаємодії з державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями та громадянами [156].

А. Ван Кальмтоут, Дж. Робертс та С. Віндінг відзначають, що окрім офіційних місій і стратегічних завдань, важливе значення надається чіткому формулюванню принципів та етики, на яких базується робота служби пробації. Ці принципи можуть бути частиною офіційної місії, правил або стандартів пробації, або відображатися в посібниках з етичних питань для соціальних працівників. Порівняння таких принципів та етичних правил свідчить про те, що більшість служб пробації мають багато спільного у цьому відношенні [165].

Д. Ягунов, з посиланням на Європейські правила пробації, виділяє такі принципи пробації: пріоритетність встановлення позитивних відносин з клієнтом пробації, повага до прав людини, дотримання прав потерпілих від злочинів, недискримінація, встановлення обсягів обмеження прав, згода на пробаційне втручання, презумпція невинуватості, визначення статусу служб пробації лише в законі, публічні засади реалізації функції пробації, забезпечення служб пробації належними ресурсами, залучення служб пробації до ухвалення рішень, співробітництво з іншими акторами, відповідність

діяльності служб пробації етичним та професійним стандартам, дієвий механізм оскарження діяльності служб пробації, регулярний моніторинг діяльності служб пробації, наукова підтримка та інформування громадськості [212].

У країнах Європейського союзу, Служба пробації має довгу історію, але в Україні вона є новим інститутом, який дозволяє особам, які скоїли кримінальні дії, і злочини, інтегруватися повноцінно у суспільство без утримання в установах виконання покарань [113]. Фактично, служба пробації в Україні була створена на основі наявної системи органів кримінально-виконавчої інспекції, персонал якої був підготовлений для виконання завдань саме інспекції, а не пробації [216]. У країнах Європейського союзу служби пробації співпрацюють з митцями, науковцями та іншими фахівцями.

Один з основних пріоритетів в сфері виконання кримінальних покарань - це створення реальних умов для реабілітації та ресоціалізації засуджених. Цей процес потребує наявності кваліфікованого персоналу пенітенціарної системи. Тому в Україні Державна кримінально-виконавча служба потребує високопрофесійних, морально чесних, духовно розвинутих і фізично підготовлених співробітників, які здатні виконувати соціально важливі функції на основі сучасних підходів та методів роботи [55].

Основні принципи та завдання служби пробації визначають вимоги до розвитку професійної компетентності її персоналу. Співробітники служби пробації повинні володіти практичними навичками і теоретичними знаннями, що стосуються підготовки досудових доповідей про обвинувачених, контролю над особами, які перебувають під обмеженням прав та займаються виконанням різних видів покарань, а також осіб, звільнених від відбування покарання за умови випробування, вагітних жінок та матерів дітей до трьох років. Вони також повинні бути здатні до виконання різних видів покарань, які не пов’язані з позбавленням волі, направляти осіб до виправних центрів, реалізовувати пробаційні програми, проводити соціально-виховну роботу з засудженими, підготовку осіб, які звільнені з обмеженням волі або позбавленням волі на

певний строк, до повернення в суспільство, а також здійснювати інші заходи, спрямовані на реабілітацію засуджених та запобігання повторним злочинам.

Отже, як можна зрозуміти з вищезазначеного, пенітенціарна пробація вимагає подальших досліджень в цьому напрямку. У найближчому майбутньому потрібно знайти можливість дослідити природу та сутність функціонування служби пробації в іноземних країнах, вивчити їхню систему підготовки персоналу органу пробації, порівняти цей досвід з вітчизняною практикою та дослідити можливість впровадження ефективних, позитивних здобутків функціонування іноземної служби пенітенціарної пробації в Україні.

Аналізуючи вищевикладене, можна зрозуміти, що складний та відповідальний характер сучасної службової діяльності персоналу пенітенціарної пробації вимагає необхідності вдосконалення системи професійної підготовки цього персоналу в Україні. Від рівня їх професійної готовності, вміння швидко та правильно реагувати на складні ситуації службово-професійної діяльності, приймати та реалізовувати нестандартні рішення значною мірою залежить успішність виконання завдань пробації. Ефективність вирішення цих завдань [55] визначається, в значній мірі, якістю підготовки персоналу. Тому проблема розвитку їх професійної компетентності стає актуальним напрямом досліджень у педагогічній науці. Особливу важливість набуває організація освітнього процесу в установах, що здійснюють професійну підготовку персоналу пенітенціарної системи та пробації, як у вітчизняних, так і за кордоном. Це сприяє розширенню знань, активності та активізації інтелектуального потенціалу персоналу, розвитку професійних та особистісних характеристик, а також духовного, творчого та професійного потенціалу особистості.

Головною тенденцією сучасної європейської кримінальної політики є розширення застосування альтернативних покарань та інших заходів кримінально-правового впливу на злочинців, що є новими ефективними засобами запобігання рецидивній злочинності. Багато цивілізованих країн

прийшли до висновку про «кризу покарання» як одного з елементів соціального контролю над злочинністю. Вчений Н. Крісті пояснив сутність цього явища, стверджуючи, що після Другої світової війни у всьому світі спостерігалося зростання злочинності, незважаючи на всі зусилля поліції та кримінальної юстиції. Було випробувано всі можливі види кримінальної репресії, включаючи найжорстокіші покарання, проте це показало неефективність загальної превенції. Тривалий термін перебування у в'язницях (понад п'ять-шість років) призводить до незворотних змін у психіці людини. В'язниця слугує школою кримінальної професіоналізації, а не місцем реабілітації.

Водночас відомий український професор Н. Є. Доній наголошує на обговоренні ученими тенденції до антропоцентричного повороту в соціальному просторі та його супутніх явищах, таких як гуманізація, толерантність та повага до Іншого. Використовуючи європейський досвід, Україна активно впроваджує гуманізацію кримінального законодавства та системи покарань.

Таку саму думку висловлює В. М. Дрьомін, який досліджує еволюцію покарань з погляду їх превентивних можливостей. Він вказує на широке застосування монетарних санкцій (штрафи, компенсаційні виплати, конфіскація майна) та попереджувальних заходів (повне звільнення, умовне засудження без нагляду, тимчасове припинення виконання покарання, застереження, зобов'язання дотримуватися закону, відстрочка санкції на певний період) в більшості кримінально-правових систем країн Європи.

Професори В. В. Голіна та І. С. Яковець підкреслюють, що в Україні на сьогоднішній день особлива увага має бути приділена нормальному розвитку особистості, особливо молодих людей, оскільки злочинність серед неповнолітніх викликає серйозне занепокоєння в суспільстві. Зважаючи на зміни в сімейній структурі та ролі сім'ї в вихованні, держава має взяти на себе головну роль у соціально-виховних заходах для осіб, які вчинили злочин.

Однак, процес входження України до Європейського союзу передбачає імплементацію європейських стандартів у сфері захисту прав дітей, зокрема

щодо розвитку ювенальної юстиції для неповнолітніх. У цьому контексті Україна засновує свою діяльність на європейських стандартах запобігання рецидивній злочинності, покладаючи певну соціально-культурну функцію на органи пробації. Президентським Указом від 24 травня 2011 року № 597/11 було схвалено Концепцію розвитку кримінальної юстиції для неповнолітніх в Україні, яка передбачає впровадження сучасних ефективних заходів запобігання рецидивності та забезпечення правової підтримки дітей, що вчинили правопорушення.

Разом із цим, в Україні були прийняті заходи для розвитку кримінальної юстиції, включаючи створення служби пробації. Однією з головних функцій пробації є збір, узагальнення та передача суду соціально-психологічної інформації про правопорушника, а також забезпечення належного патронажу для осіб, які перебувають у колоніях або були звільнені з них. Пробація також сприяє соціальній адаптації та реінтеграції, забезпечуючи соціальне житло, допомогу у працевлаштуванні, освіті та інші послуги для цих осіб.

Це привело до впровадження в Україні нового, але вже відомого у всьому світі, правового інституту профілактики рецидивної злочинності - пенітенціарної пробації. Основна мета пробації полягає в реабілітації злочинців та запобіганні повторним кримінальним правопорушенням шляхом проведення наглядових та соціально-виховних заходів з підсудними особами. Орган пробації виступає суб’єктом запобігання рецидивної злочинності.

Державна установа «Центр пробації», яка підпорядковується Міністерству юстиції України, відповідає за реалізацію та координацію державної політики у сфері пробації. На регіональному рівні функціонує 24 філії Державної установи «Центр пробації» та 14 секторів ювенальної пробації, а також 560 уповноважених органів з питань пробації на районному рівні, які підконтрольні ДУ «Центр пробації» та Міністерству юстиції.

Згідно з даними Міністерства юстиції України, протягом 2017 року через систему пробації пройшло 101 558 осіб, які відбували кримінальні покарання,

які не пов’язані з позбавленням волі, і їм було застосовано наглядову пробацію після звільнення. За цей період 2 026 осіб (2%) вчинили повторні кримінальні правопорушення під час відбування покарання. У 2018 році через підрозділи пробації пройшло 91 047 засуджених, з яких на обліку залишається 56 385 засуджених, і лише 2 566 (2,8%) з них вчинили повторні кримінальні правопорушення.

Протягом 2017-2018 років, статистичні дані про пробацію неповнолітніх показують наступне: 2 418 засуджених пройшли по обліку в уповноважених органах з питань пробації, і станом на сьогодні 988 засуджених перебуває на обліку у підрозділах пробації. З них 149 (15%) неповнолітніх перебуває на обліку у секторах ювенальної пробації, 958 (97%) неповнолітніх звільнені від відбування покарання з випробуванням, а 30 (3%) засуджені до покарання у виді громадських робіт. Загалом, 78 (3,2%) засуджених вчинили повторні кримінальні правопорушення.

Станом на 01.11.2021 року, на обліку уповноважених органів з питань пробації перебуває 49 991 особа, які звільнені від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 Кримінального кодексу України. Протягом цього року надійшло 1 208 повідомлень щодо внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань про вчинення нових кримінальних правопорушень засудженими, які перебувають на обліку уповноважених органів з питань пробації, що становить 1,21% від загальної кількості осіб, які пройшли по обліку.

Уповноважені органи з питань пробації взаємодіють з державними організаціями, такими як Центр зайнятості населення, Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги, Служба у справах дітей та сім’ї, Управління соціального захисту населення, Центр соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді, Соціально-психологічний центр, а також зі структурними підрозділами Міністерства у справах ветеранів України.

У своїй діяльності, уповноважені органи з питань пробації, включаючи

сектори ювенальної пробації, взаємодіють із недержавними організаціями згідно зі списком, який формується з урахуванням потреб засуджених і не є вичерпним.

Відповідно до статті 163 частини 2 Кримінально-виконавчого кодексу України, працівники органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, релігійних та благодійних організацій можуть бути залучені до роботи з засудженими, які звільнені від відбування покарання з випробуванням. Порядок здійснення нагляду та проведення соціально-виховної роботи з засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, передбачає спільну діяльність уповноважених органів з питань пробації із органами і службами у справах дітей, спеціальними установами та закладами, що займаються соціальним захистом та профілактикою правопорушень неповнолітніх.

До переліку осіб, відносно яких надійшла інформація про вчинення нового кримінального правопорушення, належать такі:

- 1123 чоловіки (93 %);
- 85 жінок (7 %);
- 37 неповнолітніх (3 %);
- 143 особи (12 %), які вчинили кримінальні правопорушення у групі;
- 875 осіб (72 %) на час нового кримінального вчинення правопорушення не працювало.

За класифікацією вчинено:

- 176 (14 %) кримінальних проступків;
- 458 (40 %) не тяжких злочинів;
- 530 (44 %) тяжких злочинів;
- 44 (4 %) особливо тяжких злочинів (Додаток А).

Увага приділяється тому, що статистика рецидиву серед неповнолітніх, які пройшли пробацію, свідчить про ефективність цього підходу. Засудження до пробації сприяє виправленню та ресоціалізації осіб шляхом їх інтеграції у

суспільство та збереження соціальних зв'язків. Цей підхід завжди залишається актуальним і може сприяти зменшенню рецидиву злочинності в Україні.

У науковій літературі існує декілька поглядів на пробацію. Деякі вчені розглядають її як самостійний вид покарання, виконанням якого є відповідні програми перевиховання та дотримання умов, щоб не вчиняти нові правопорушення. Інші стверджують, що введення інституту пробації в Україні є своєчасним і необхідним для ефективного перевиховання засуджених.

Пробація не є безумовним дозволом, а є щоденною роботою з тими, хто навчається вирішувати свої проблеми, уникати конфліктів із законом. З економічного погляду, залишити особу на волі, забезпечуючи її мотивацію до позитивних змін, є більш ефективним і економічно доцільним, ніж утримання її в установах покарання.

Сучасна пенітенціарна пробація спрямована на стимулювання позитивних змін у особистості засудженого та поліпшення взаємовідносин у суспільстві. Це широке поняття, що включає в себе не тільки виконання покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, але й різноманітні соціокультурні, виховні, наглядові заходи, спрямовані на реабілітацію злочинців та запобігання рецидиву. Пенітенціарна пробація співпрацює з державними та недержавними юридичними організаціями для досягнення позитивних результатів у запобіганні рецидивній злочинності.

Висловлюється думка, що пробація не просто є формою покарання або альтернативою ув'язненню, а є системою, яка надає правопорушникам можливість реабілітуватись та адаптуватись у суспільстві за допомогою залучення громадськості та ресоціалізаційних заходів.

У рекомендаціях Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо пробації (2010) зазначається, що пробація включає широкий спектр дій та заходів, спрямованих на виконання законом передбачених покарань та заходів у суспільстві. Вона охоплює нагляд, контроль та надання допомоги засудженим з метою їх залучення до громадського життя і забезпечення безпеки суспільства.

Пробація застосовується як до дорослих, так і до неповнолітніх засуджених і спрямована, зокрема, на збереження існуючих соціальних зв'язків та запобігання їх втраті через вплив кримінальної підкультури у в'язницях.

Проте в законодавстві України відсутнє визначення поняття «соціально-культурна діяльність органів пробації у запобіганні рецидивної злочинності». Тому пропонується сформулювати це поняття як комплекс нормативно узгоджених заходів, що поєднують соціокультурні та правові аспекти з метою допомогти підвищити рівень правової свідомості, морально-культурного розвитку, працевлаштування та отримання офіційного доходу особами, які відбули покарання, і на яких застосовуються заходи ресоціалізації.

Також в Україні розроблено методику оцінки ризиків та потреб осіб, які відбувають покарання та перебувають у конфлікті з законом, а також методику кейс-менеджменту для цієї категорії правопорушників. Ці методики дозволяють фахівцям вивчити фактори, що спонукають особу до протиправної поведінки, оцінити її криміногенні потреби і забезпечити втручання, враховуючи характер правопорушення та особисті обставини. Такий підхід сприяє поверненню особи до повноцінного суспільного життя і стає основою для стати законослухняним громадянином.

Додатковою складовою згаданої методики є оцінка і супровід особи, що включає збір і аналіз повної інформації з метою виявлення конкретних факторів ризику та потреб, які сприяють протиправній поведінці. Таким чином, пробація включає в себе реалізацію низки важливих завдань з метою запобігання рецидиву, зокрема:

- Підготовка досудових доповідей щодо обвинувачених відповідно до рішення суду.
- Виконання кримінальних покарань у формі штрафу, позбавлення права на певні посади або заняття певною діяльністю, виконання громадських робіт, виправних робіт.
- Нагляд за особами, що звільнені від відбування покарання з

випробуванням.

- Реалізація пробаційних програм для засуджених осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням.
- Проведення соціально-виховної роботи з особами, яким застосована пробація.
- Збір та аналіз інформації про особи для визначення їх потреб у соціально-педагогічних, соціально-медичних, соціально-економічних, психологічних, юридичних та інформаційних послугах.
- Розроблення і реалізація заходів з роботи з особами, спрямованих на мінімізацію ризику вчинення нових правопорушень шляхом використання методики оцінки ризику повторної кримінальної поведінки.
- Забезпечення організації соціально-виховної роботи з особами за індивідуальним планом роботи, що визначений на основі оцінки криміногенних факторів.
- Взаємодія з підприємствами, установами, організаціями, громадськими об’єднаннями та громадянами, що надають соціальні та психологічні послуги, з метою надання соціальних послуг засудженим особам та іншим.

Слід зазначити, що в законі визначені наступні основні завдання пробації:

- Підготовка досудових доповідей щодо обвинувачених.
- Нагляд за особами, засудженими до покарань у формі позбавлення права на певні посади або заняття певною діяльністю, виконання громадських робіт, виправних робіт, особами, яким покарання у формі обмеження волі або позбавлення волі на певний термін замінено на покарання у формі громадських робіт або виправних робіт, особами, звільненими від відбування покарання з випробуванням, звільненими від відбування покарання вагітними жінками і жінками, які мають дітей віком до трьох років.
- Виконання певних видів покарань, що не пов’язані з позбавленням волі.

- Направлення засуджених до обмеження волі для відбування покарання у виправних центрах.
- Реалізація пробаційних програм щодо осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням.
- Проведення соціально-виховної роботи з засудженими.
- Здійснення заходів з підготовки осіб, які відбувають покарання у формі обмеження волі або позбавлення волі на певний термін, до звільнення.
- Реалізація інших заходів, спрямованих на виправлення засуджених та запобігання повторним кримінальним правопорушенням.

Зазначені вище завдання виконуються працівниками пробації в залежності від виду пробації, що застосовується до особи. Українське законодавство передбачає три види національної пробації:

Досудова пробація. Цей вид пробації забезпечує суд інформацією про обвинуваченого перед прийняттям рішення щодо його відповідальності. Офіцери пробації проводять формалізоване дослідження особи злочинця та надають рекомендації щодо міри покарання.

Наглядова пробація. Цей вид пробації включає наглядові та соціально-виховні заходи щодо засуджених, які мають покарання у вигляді позбавлення права на певні посади, громадські або виправні роботи, обмеження волі або позбавлення волі (у разі заміни на громадські або виправні роботи) та осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням. Пробаційні програми реалізуються для цих осіб, а також можливе направлення засуджених до обмеження волі у виправні центри.

Пенітенціарна пробація. Цей вид пробації передбачає підготовку осіб, які відбувають покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі, до їх звільнення з метою підтримки їх трудової та соціальної реінтеграції після звільнення в обраному місці проживання.

Кожен вид пробації має свою роль та виконує комплекс функцій, спрямованих на запобігання рецидивній злочинності. Ефективність досягається

лише за умови застосування повного комплексу заходів, які здійснюють працівники пробації з метою перевиховання злочинця в рамках конкретного виду пробації. Давайте розглянемо кожен вид пробації детальніше.

Досудова пробація. Один із науковців, Д. В. Ягунов, характеризує досудову пробацію як роботу офіцера пробації в судах, пов'язану з вивченням особи злочинця, який стоїть перед судом, та наданням відповідних рекомендацій суддям щодо міри покарання (так звані досудові доповіді або досудові дослідження). Він порівнює досудову пробацію з «вітриною» служби пробації. За його словами, цей вид пробації допомагає забезпечити обґрунтовані й справедливі рішення суду та є одним зі способів подолання рецидиву.

Впровадження пробації в Україні, на думку В. Аніщука, суттєво змінило роботу з правопорушниками ще на етапі обвинувачення. Досудова пробація базується на оцінці ризику повторного злочину особи.

О. І. Богатирьова також стверджує, що інформація та рекомендації, надані працівниками пробації, можуть допомогти судовій владі прийняти обґрунтоване та справедливе рішення, а також підвищити ефективність призначення та виконання покарань.

Ці дані свідчать про те, що пробація впроваджується в Україні на різних етапах кримінальної справи з метою досягнення ефективного запобігання рецидиву злочинності та виправлення осіб, які вчинили злочини.

Так, відповідно до українського законодавства, орган пробації згідно з запитом суду складає досудову доповідь, яка включає результати незалежного соціального дослідження обвинуваченого. Це дослідження не має на меті довести його вину чи невинуватість, але містить висновок щодо ризику вчинення обвинуваченим повторного злочину та можливості його реабілітації без позбавлення або обмеження волі. Згідно з поглядами вищезазначених вчених, можна зазначити, що завдання працівника пробації полягає у складанні досудової доповіді, яка повинна містити найповнішу й найдостовірнішу

інформацію про особу, на підставі якої суд приймає рішення щодо застосування пробації або призначення покарання. Зауважується, що доля та майбутнє того, хто перебуває під наглядом органів пробації та можливо здійснив злочин, але не повністю усвідомлює наслідки своїх дій та потребує «шансу» у вигляді пробації, залежить від працівника пробації [208].

Значне збільшення кількості неповнолітніх, які повторно вчинили кримінальні правопорушення у 2007, 2009, 2015 та 2016 роках, пояснюється переміщенням такої категорії засуджених до державної установи «Кременчуцька виховна колонія» з інших установ виконання покарань внаслідок їх оптимізації. Це не пов'язано з погіршенням криміногенної ситуації загалом (Додаток Б).

Використання досудової пробації на етапі обвинувачення дає можливість уникнути ізоляції від суспільства, якщо на основі досудової доповіді суд ухвалить рішення, що дана особа не становить загрози суспільству та може бути реабілітована через застосування комплексу соціально-культурних та наглядових заходів або альтернативного виду покарання. Саме досудова доповідь є стандартизованим інструментом для збору та подання інформації про характеристику та середовище, в якому перебуває особа, з метою прийняття судом рішення про міру відповідальності. Процес збору та аналізу інформації та оцінки криміногенних факторів впливу на особу здійснюється працівником пробації, на основі чого формулюється висновок щодо найбільш доцільної міри покарання. Крім того, на основі зібраних матеріалів планується індивідуальна робота з метою зниження ризику повторних правопорушень та реабілітації особи. О. Суботенко дуже точно висловила думку, що «ключем до недопущення нового злочину є сама людина, а допомогти відкрити цей замок можливо завдяки правильному оцінюванню ризиків і задоволенню її потреб» [126].

Варто відмітити, що Міністерством юстиції України був затверджений Порядок складання досудової доповіді, який встановлює наступне:

- вимоги до обсягу, формату та подання інформації про особу у досудовій доповіді;
- повноваження органів пробації, які відповідають за підготовку досудової доповіді;
- необхідність врахування криміногенних факторів ризику та потреб неповнолітніх осіб під час підготовки досудової доповіді;
- встановлені терміни, за які повинна бути підготовлена та подана доповідь до суду;
- настанови щодо проведення розмов з неповнолітніми особами, їх законними представниками, іншими особами та організаціями, що є джерелами інформації;
- рекомендації щодо написання досудової доповіді;
- ситуації, у яких орган пробації має право звертатися до потерпілої сторони для отримання інформації для підготовки досудової доповіді;
- рекомендації щодо надання доступу до вмісту досудової доповіді у випадках, коли суд вирішує направити особу до установи з закритим режимом або тримати її у слідчому ізоляторі.

Водночас відповідно пункту 10 Загального коментарю №10(2007) Комітет з прав дитини підкреслює, що в справах дітей-правопорушників традиційні цілі кримінального правосуддя, такі як стримування та покарання, повинні уступати місце реабілітаційним та відновним цілям [53]. Для того, щоб покарання стало ефективним реабілітаційним заходом, санкція повинна базуватися на індивідуальних потребах та ризиках повторного правопорушення кожного окремого неповнолітнього. Тому будь-яке обґрунтоване рішення повинно ґрунтуватися на інформації про неповнолітню особу, яку зібрав уповноважений орган [53]. Згідно з чинною нормативно-правовою базою у сфері застосування досудової доповіді стосовно неповнолітніх, існує такий порядок підготовки досудової доповіді:

- Досудова доповідь складається територіальним органом пробації,

розташованим у місці проживання неповнолітньої особи, зазначеному у запиті суду.

- Після отримання запиту (ухвали суду) на підготовку досудової доповіді, працівник пробації протягом одного робочого дня зв’язується з неповнолітньою особою, її батьками або законними представниками, щоб встановити дату, час і місце зустрічі для підготовки досудової доповіді.
- Після проведення зустрічі з неповнолітньою особою, її батьками або законними представниками, працівник пробації зв’язується з установами, організаціями та місцевими органами самоврядування, які можуть надати інформацію, що стосується неповнолітньої особи, для підготовки досудової доповіді.

За повідомленням департаменту виконання кримінальних покарань, протягом 2018 року отримано інформацію про те, що 62 особи вчинили кримінальні правопорушення під час не відбутої частини покарання після умовно-дострокового звільнення. У 2019 році ця кількість становила 76 осіб, а в 2020 році - 122 особи. Інформація за 2021 рік буде узагальнена у лютому 2022 року (Додаток Б).

Важливо, щоб працівник пробації отримав згоду батьків або законних представників на збір та обробку інформації для складання досудової доповіді, а також на встановлення контакту з представниками відповідних установ і організацій з метою отримання необхідної інформації. Протягом процесу підготовки досудової доповіді, працівник пробації має право надсилати запити до установ, організацій та органів місцевого самоврядування, які можуть надати інформацію, пов’язану з неповнолітньою особою.

Розмова з неповнолітньою особою, щодо якої готується досудова доповідь, зазвичай проводиться в присутності її законного представника, за винятком випадків, коли законний представник є обвинуваченим у тому самому кримінальному провадженні, в якому обвинуваченим є неповнолітня особа, або якщо доведено, що законний представник не може брати участь у бесіді з

підготовки доповіді. У разі неможливості присутності законного представника, розмову з неповнолітньою особою проводить працівник служби у справах дітей.

Досудова доповідь щодо неповнолітнього повинна також містити інформацію про вплив криміногенних факторів на поведінку особи та рекомендації щодо заходів, спрямованих на мінімізацію ризику повторного правопорушення неповнолітніми. Це дозволяє суду прийняти обґрунтоване рішення щодо застосування пробації до неповнолітнього.

Варто зауважити, що навіть якщо процедура здійснення досудової доповіді щодо неповнолітніх відображена на папері докладно, на практиці виникають труднощі в її реалізації. Це стосується завдань, які покладені на працівників пробації щодо підготовки досудових доповідей про неповнолітніх.

Прокурор В.М. Гунько вказує на основні проблеми, що існують у практичному застосуванні досудової пробації:

1. Формальний підхід територіальних органів пробації до складання досудових доповідей, який полягає в простому копіюванні наявних характеризуючих матеріалів про особу, які вже містяться у кримінальному провадженні.
2. Як результат формального підходу, якість досудових доповідей часто залишає бажати кращого. Наприклад, у деяких доповідях територіальних органів пробації не зазначається, що неповнолітньому обвинуваченому вже були застосовані примусові заходи виховного характеру, що є важливою інформацією при визначенні покарання.
3. Відсутність чітко визначених критеріїв для оцінки ризику повторного кримінального правопорушення, що призводить до суб’єктивного підходу окремого працівника органу пробації при визначенні ступеня ризику.
4. Суддівський корпус в основному не підтримує впровадження інституту досудових доповідей, оскільки деякі судді вважають, що це може

затягнути розгляд кримінального провадження та порушити розумні строки судового процесу.

5. Органам пробації часто надається недостатньо часу для складання досудових доповідей, зокрема, надається лише 5 днів, що не дозволяє якісно зібрати характеризуючі дані та підготувати якісний висновок. Часто трапляється, що ухвала суду про призначення досудової доповіді надходить до органу пробації після встановленого судом строку на складання доповіді.
6. Більшість учасників процесу заперечують проти клопотання прокурора щодо складання досудової доповіді, оскільки вони бажають, щоб про вчинення кримінального правопорушення дитиною знало якомога менше людей. На відміну від слідчих органів поліції, органи пробації повинні особисто відвідувати обвинуваченого за місцем його проживання, навчання, спілкуватися з його друзями, викладачами, сусідами і т. д. для збору характеризуючої інформації.

Складання досудових доповідей у досудовій пробації може бути вкороченим до 10 днів, що не дозволяє отримати достатньо повну та докладну інформацію для підготовки звіту. Крім того, деякі судді не залучають персонал органів пробації до участі у кримінальних провадженнях, що також ускладнює роботу досудової пробації. Для підвищення ефективності досудової пробації можна розглянути можливість активного залучення волонтерів та громадських, благодійних, релігійних організацій до надання допомоги в зборі інформації для досудових доповідей, зокрема характеристик обвинувачених. Це допоможе запобігти їхньому потраплянню до місць позбавлення волі і знизити ризик повторних кримінальних правопорушень.

Наглядова пробація, у порівнянні з системою виконання покарань без позбавлення волі, має соціальну складову. Вона включає нагляд та соціально-культурну роботу, таку як консультування, психологічна допомога, працевлаштування, навчання, участь у виховних заходах та соціально корисній

діяльності. Застосування пробаційної програми є важливим елементом наглядової пробації, і його реалізація відбувається у співпраці з уповноваженими органами та організаціями, які надають соціальні послуги згідно з відповідними законами.

Необхідно зазначити, що кількість неповнолітніх, до яких застосовано наглядову пробацію, є досить невеликою в порівнянні з загальною кількістю суб'єктів пробації. Процес реалізації пробаційної програми для неповнолітніх передбачає складання графіка, відвідування занять, дотримання правил поведінки, оцінку результатів і висновок про виконання програми.

В проекті пробаційної програми, як правило, містяться такі елементи: завдання та функції програми, ознаки цільової групи, набуті навички та знання після завершення програми, необхідні ресурси для реалізації, зміст заходів, порядок проходження та оцінки результатів. Розробку пробаційних програм здійснює Міністерство юстиції України, яке може залучати різні організації, включаючи громадські та благодійні у тому числі і з-за кордону, для досягнення поставлених цілей. Уповноважений орган з питань пробації може отримувати необхідну інформацію від державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та громадян згідно з встановленим законодавством.

Мета пробаційних програм полягає в реабілітації суб'єктів пробації, які звільнені від покарання з випробуванням та мають обов'язок проходити такі програми, з метою запобігання повторним злочинам. Робиться акцент на боротьбі з рецидивною злочинністю.

У сучасний час звертаються увагу на підвищення професійної компетентності працівників уповноважених органів з питань пробації. Навчання проводиться з урахуванням міжнародних стандартів та рекомендацій щодо роботи з особами, які засуджені до неув'язнення. Основна мета таких тренінгів - поглиблення знань працівників про пробаційні програми, їх реалізацію, теорію зміни поведінки, навички мотиваційного консультування,

когнітивно-поведінкові методи втручання та проведення групових та індивідуальних занять з суб'єктами.

Наразі існують три затверджених пробаційні програми: «Попередження вживання психоактивних речовин», «Подолання агресивної поведінки» та «Зміна кримінального мислення».

Зауважуючи, що пенітенціарна пробація показує добрі результати, наші респонденти погодились з тим, що потрібно посилити соціокультурну та освітню діяльність, зокрема додати нормативно-правові положення, які регулюватимуть культурно-освітню діяльність в органах пробації. Зазначено, що теми пробаційних програм обираються з урахуванням особливостей віку та спрямовані на формування когнітивної, емоційної, поведінкової та соціальної сфер особистості, яка перебуває у стані активного розвитку. Більшість програм використовують ігрові методики, такі як метафори, групові ігри та аналогії з реальним життям, для набуття корекційного досвіду. Кожна програма має свою специфічну мету, але спільна ціль полягає в досягненні позитивних змін у поведінці суб'єкта пробації та запобіганні повторних злочинів.

Розробка пробаційних програм залучає представників державних органів, міжнародних та громадських організацій, включаючи релігійні та навчальні заклади, а також суддів. Втім, під час реалізації пробації на практиці виникає ряд проблем, зокрема виявлено порушення законодавства у проведенні соціально-виховної роботи працівниками органів пробації, а також недостатню оцінку ризиків повторних злочинів. Органи пробації також працюють у закритих установах, моніторять засуджених та вирішують проблемні питання щодо їх підготовки до звільнення. Незважаючи на активне впровадження цього виду пробації, його реалізація ще не досягла такого ж рівня, як досудова та наглядова пробація. Враховуючи вищезазначені фактори, майбутнє звільнених осіб залежить від відповідального виконання завдань органами пробації. Особливо важливою є нейтралізація негативного впливу умов відбування покарання на особистість під час підготовки засуджених до звільнення.

Згідно зі заявою швейцарських експертів, тримання особи в ізоляції від суспільства протягом трьох місяців призводить до повної втрати майбутнього в більшості випадків. У випадку неповнолітніх цей період є ще коротшим. Вихованці виховних колоній набувають знання всіх правил кримінального середовища вже з моменту в'їзду до закладу позбавлення волі. Це стається через слабкість і страх перед сильнішими або бажанням наслідувати одноліткам. Тому, для неповнолітніх, сутність пенітенціарної пробації полягає у створенні ефективної соціальної підтримки, яку забезпечують працівники органів пробації для засуджених неповнолітніх, що готуються до звільнення.

Ця підтримка включає допомогу визначенню місця проживання після звільнення, сприяння в працевлаштуванні, навчанні, залученні до спеціалізованих установ та наданні соціальних послуг. Головна мета полягає в адаптації особи до суспільства після періоду ізоляції. Без належної підтримки існує високий ризик повернення до кримінального середовища. Експерти вважають, що пенітенціарна пробація є необхідним інструментом соціальної адаптації злочинців після звільнення з установ закритого типу. Одержуючи освіту у таких установах, вони адаптуються до кримінального середовища, що сприяє зростанню рецидиву злочинності.

Таким чином, особі будь-якого віку потрібно заново навчитися правилам моральної та законної поведінки після виходу з виховних колоній. Тому пенітенціарна пробація повинна проводитися протягом всього терміну покарання. Для зниження рівня рецидиву злочинності важливо визнати ефективність роботи пенітенціарної пробації. Система соціально-культурних та наглядових заходів застосовується з метою перевиховання неповнолітніх, а не просто їх покарання. Це допомагає зменшити навантаження на закриті установи та знизити рівень рецидивної злочинності загалом. Для покращення ефективності роботи органів пробації, вони повинні співпрацювати з іншими державними та недержавними організаціями з метою зниження рівня рецидивної злочинності.

Висновки до розділу 2

1. В Україні спостерігається поступове зниження загальної кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень. Однак, важливо відмітити, що рівень рецидивної злочинності в країні має інші тенденції. При значному зниженні загальної кількості злочинів, рецидив серед дорослих зростає, тоді як серед неповнолітніх він зменшується, хоча залишається на високому рівні.

Слід відзначити, що структура рецидивної злочинності в загальній структурі злочинності має певну стабільність. У той же час, статистичні дані правоохоронних органів щодо рецидиву злочинів неповнолітніх у загальній структурі злочинності відображають різке зменшення.

За роки 2009 по 2018, питома вага рецидивних злочинів неповнолітніх знизилась з 5,2% до 3,8%, що становить 1,2% зниження. Зазначається, що незважаючи на зниження питомої ваги злочинності серед неповнолітніх, рівень рецидивних злочинів серед них залишається стабільно високим і практично повторює тенденції рецидиву серед дорослих, за винятком різкого зменшення у 2018 році.

Особливості структури рецидивної злочинності включають переважання корисливих і корисливо-насильницьких злочинів. Важливо відзначити, що низькі показники питомої ваги рецидиву в загальній злочинності спотворюють реальне розуміння масштабів та суспільної небезпеки цього негативного явища. Це пояснюється, зокрема, високою латентністю повторних злочинів та їх частотою.

2. Було встановлено, що проблема рецидивної злочинності в суспільстві вимагає нових ефективних заходів для запобігання. Впровадження системи пробації в Україні є нововведенням у системі запобіжних заходів проти рецидиву злочинності. Головною метою діяльності пробаційних органів є реабілітація засуджених та запобігання їх повторним кримінальним правопорушенням шляхом здійснення нагляду та проведення соціально-

культурних заходів. Однак на практиці виникає ряд проблем, які впливають на ефективність запроваджених заходів для запобігання рецидиву.

Пропонується визначити нову функцію соціокультурного та правового забезпечення, спрямовану на підвищення рівня правової свідомості та морально-культурного розвитку осіб, які перебувають під пробацією. Також рекомендується надавати допомогу у працевлаштуванні та отриманні офіційного доходу.

Аргументується активне залучення та встановлення зв'язків з волонтерськими, благодійними, громадськими, іншими неурядовими, з метою спільної роботи в підготовці досудових доповідей, нагляду та реалізації пробації для злочинців. Також важливо встановлювати зв'язки з органами місцевої влади для вирішення питань працевлаштування, навчання, соціальних та побутових проблем для звільнених осіб у рамках пробації. Великий акцент слід зробити на співпраці з різними благодійними організаціями як гарантами реалізації основних принципів пробації, зокрема, у сфері духовно-моральної підтримки для соціальної адаптації після звільнення з місць позбавлення волі, а також у наданні матеріальної та гуманітарної допомоги та вирішенні соціально-побутових проблем.

3. В ході дослідження діяльності волонтерських організацій у виконавчих установах покарань було встановлено, що соціокультурна діяльність цих організацій виконує світоглядну, інтегруючу, регулюючу та комунікативну функції. Вона сприяє гармонійному включенню особи, яка порушила закон, в організовану та злагоджену громаду релігійного середовища, де чітко визначені правила поведінки та рольові обов'язки. Це в свою чергу позитивно впливає на процес виправлення засудженого.

Наголошується, що волонтерську діяльність можна розглядати як елемент профілактики злочинності, а співпрацю між органами пробації та громадськими організаціями соціально-культурного спрямування - як ефективну новацію у запобіганні рецидивній злочинності. Зазначається, що у зв'язку з цим важливо

сформулювати поняття «соціально-культурна діяльність органів пробації у запобіганні рецидивної злочинності», яке охоплює комплекс нормативно визначених заходів соціокультурного та правового забезпечення. Ці заходи спрямовані на підвищення рівня правової свідомості, морально-культурного розвитку, а також надання допомоги у працевлаштуванні та отриманні офіційного доходу особам, які перебували під покаранням та яким застосовують заходи ресоціалізації.

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ У ЗАПОБІГАННІ РЕЦИДИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

3.1 Вивчення причин та шляхи вчинення рецидивних кримінальних правопорушень особами облікованими у службі пробації.

Не зважаючи на те, що правоохоронні органи знаходяться у стані тривалого реформування, а держава у воєнному стані, одним з провідних у юридичній практиці суб'єктів запобігання злочинності, на наш погляд, залишаються всі правоохоронні органи та всі підрозділи кримінально-виконавчої системи, у тому числі і органи з питань пенітенціарної пробації. Так, на думку В.В. Василевича, що «європейське суспільство розглядає заходи, альтернативні ув'язненню, як основні заходи забезпечення покарання, що повинні застосовуватися до осіб, що вчинили кримінальні правопорушення. До позбавлення волі рекомендують вдаватися тільки як вийняток за тяжкі і особливо тяжкі кримінальні правопорушення» [22, с. 47].

Можна припустити, що у більшості країн європи та світу у цілому, основним завданням органів пенітенціарної пробації є запобігання рецидивній злочинності. Такої ж думки і М.М. Ребкало, який зазначає, що одним із ключових завдань пробації є запобігання рецидивній злочинності. Тож, як бачимо наша держава притримується ідеї гуманізації кримінальних покарань як один з механізмів у сфері запобігання рецидивній злочинності в Україні, результатом яких стало створення національного інституту пенітенціарної пробації. Така політика має знайти своє відображення у вдосконаленні практичної взаємодії уповноважених органів з питань пенітенціарної пробації [171, с. 87].

Погоджуючись з Ребалко М.М., що ключове завдання пробації запобігти рецидивній злочинності, ми і проводимо наше наукове дослідження.

Аналізуючи думки науковців з цього приводу, звертаємо увагу на позицію С.І. Сімакової, яка зазначає, що «сутність пробації полягає у випробуванні певних категорій злочинців спеціальними юридичними обов'язками, поєднаними з наданням їм різної допомоги реабілітаційного характеру, мета якої полягає у ефективному виправленні засуджених та зведення до мінімуму, наскільки це можливо,рецидивної злочинності» [182, с. 253]. Разом з тим, міжнародний експерт Проекту ЄС Стівен Пітс, зазначає, що пробаційний нагляд більш ефективніший для зменшення рецидиву лише на 7%, ніж вироки із позбавленням волі строком до року [186].

Кримінолог О.І. Богатирьова, у свою чергу, доцільним вважає твердження, зокрема, що «застосування судом кримінальної відповідальності до винної особи носить швидше каральний, ніж виховний характер, і це рідко сприяє виправленню і ресоціалізації засудженого. При цьому надана державою довіра у вигляді заміни кримінальної відповідальності її альтернативним видом має загальновизнане позитивне значення, а пробація, у першу чергу, спрямована на те, щоб злочинець став на шлях виправлення, знову став законослухняним громадянином» [21, с. 187].

Досліджуючи функції пробації щодо їх реалізації, варто зазначити, що це можливо лише у тісній співпраці з іншими державними та недержавними структурами. Адже винні особи, потрапляючи під наглід пенітенціарної пробації, залишаються у суціумі та не втрачають своїх соціальних зв'язків, і на них немає впливу кримінальної субкультури місць несвободи. Тож, така можливість має перевагу. Якщо аналізувати ситуацію з іншої сторони то винні особи, які залишаються у суспільстві мають набагато більше можливостей до вчинення рецидиву чи порушення покладених на них обов'язків, у відповідності до рішення суду при застосуванні заходів нагляду органами пробації. Тому виникає необхідність щодо залучення представників суспільства будь якої сфери діяльності до співпраці з уповноваженими особами здійснення нагляду пробації для посилення здійснення наглядових та соціокультурних,

виховних функцій відносно осіб під наглядом. До того ж така співпраця з громадськими організаціями передбачено міжнародними конвенціями.

Тож бачення щодо покарання, як позбавлення волі до правопорушників має застосовуватися, у останню чергу, коли дійсно така особа становить загрозу для навколишнього середовища і є необхідність ізолювати. Якщо такої необхідності несає до засудженого необхідно застосовувати комплекс передбачених пенітенціарною пробацією заходів «позитивного впливу» з метою перевиховання. Таке перевиховання пробацією повинно мати можливість запровадження індивідуальних підходів до правопорушників та здійснення конструктивного нагляду за кожним засудженим під час його перебування під наглядом уповноважених органів пенітенціарної пробації. Застосування заходів «позитивного впливу» дасть змогу навчити їх усвідомлювати відповідальність за вчинені кримінальні правопорушення, а отже і убезпечитися від рецидива у подальшому. Беручи до уваги, що пенітенціарна пробація залишається відносно молода інституція в кримінально-виконавчій системі України, яка фактично почала повноцінно працювати з 2017 року. Наразі і досі відбувається процес формування основних механізмів її ефективної діяльності. Неприривний процес удосконалення діяльності органів пробації в Україні, який супроводжується пошуком нових методів роботи із суб'єктами пробації, дає можливість гнучко застосовувати сучасні міжнародні концепції щодо пробації, імплементувати загальновизнані принципи, порядок та стандарти діяльності.

Так, до прикладу, відповідно Токійських правил 19.1 участь громадської спільноти «слід розглядати як надану членам суспільства можливість внести свій вклад у справу захисту інтересів суспільства». Разом з цим, представники суспільства, які співпрацюють з органами пенітенціарної пробації, мають необхідність здійснювати заохочення правопорушників та їх сім'ї для встановлення позитивних зв'язків та більше контактів із соціумом через консультації та інші види допомоги за своїми можливостями та з урахуванням

правомірних потреб правопорушників. Тому, сучасна правоохоронна система у сфері запобігання злочинності повинна орієнтуватися на зарубіжний досвід та стандарти [198, с. 226].

До прикладу, у Мінімальних стандартних правилах 17.1 Організації Об'єднаних Націй щодо заходів, які не пов'язані з позбавленням волі зазначено наступне, «слід заохочувати участь громадськості, оскільки в ній закладені великі можливості і оскільки вона є одним із найважливіших чинників зміцнення зв'язків між правопорушниками щодо яких вжито заходи, які не пов'язані з тюремним ув'язненням, та їх сім'ями і суспільством. Воно повинно доповнювати зусилля органів кримінального правосуддя» [114].

Тому, в країнах Заходу діяльність громадських самоврядних організацій своєю увагою покривають практично всі сфери життєдіяльності людини: «економіку, політику, науку, культуру, освіту». Ними створено велике різноманіття напрямів молодіжних, професійних, дитячих, жіночих, ветеранських, релігійних, а також елітарних організацій і структур, інших соціокультурних організіцій. Саме неурядові організації за кордоном є основою громадянського суспільства, вирішальним стабілізуючим чинником, що гарантує демократичний розвиток [102, с. 391].

Вважаємо, з огляду на вищезазначене, що покращення та ефективність діяльності органів пенітенціарної пробації з організаціями соціокультурного спрямування необхідно і надалі посилювати, з урахуванням позитивного досвіду ЄС.

У Нідерландах, до прикладу, програми пробації взагалі реалізуються недержавними установами. У них є відділ пробації так званої Армії порятунку, що працює з людьми які не мають даху над головою; організацією із захисту психічного здоров'я, що опікуються особами, які мають алкогольну та наркотичну та інші види залежності [65, с. 205].

Варто зазначити, що у більшості країн органи пенітенціарної пробації також взаємодіють із різними закладами освіти, закладами вищої освіти,

реабілітаційними центрами, надання безоплатної соціально-правової допомоги, засобами масової інформації та іншими громадськими об'єднаннями. До прикладу, в Японії у кінці минулого століття кількість залучених до такої роботи, становила біля 50 тисяч. Це більш ніж в 50 разів перевищувало кількість штатних держаних службовців, які були працівниками органів пробації [32, с. 4−5].

На сьогодні, в Україні органи пенітенціарної пробації теж співпрацюють з різними державними та недержавними організаціями. Це значно підвищує показники їхньої роботи. Але, і наразі спостерігаються досить низькі показники зацікавленості у співпраці як з боку органів пенітенціарної пробації так іпредставників громадськості. До початку війни з РФ із 560 підрозділів пробації тільки 129 співпрацювали із 265 волонтерами [124].

Зовсім інша ситуація у Швеції, Естонії, Угорщині, Словенії, Франції та Грузії які активно залучають до співпраці з службами пробації організації різного виду діяльності. Така співпраця вказує на те, що громади зацікавлені у тому, щоб їх співгромадянин не вчиняв нового правопорушення. Враховуючи такий підхід, органи пенітенціарної пробації мають забезпечувати підвищення рівня безпеки у суспільстві і шляхом виправлення та ресоціалізації правопорушників. Саме представники громади повинні активно залучатися до ресоціалізації винних осіб, даючи органам пробації ресурси для роботи із злочинцями [123].

Тож, використовуючи міжнародний досвід щодо налагодження співпраці між органами пенітенціарної пробації і представниками громадськості можна досягти високих результатів запобігання рецидивній злочинності.

На сьогодні, в Україні законодавчо закріплена можливість залучення волонтерів для допомоги у виконанні функцій покладених на органи пробації. Дійсно, без участі волонтерів і волонтерських організацій складно уявити громадські організації й благодійність взагалі, без них якісний суспільний контроль за діями влади взагалі неможливий» [105].

ЗУ «Про пробацію», а саме статтею 20 передбачено, що завданням представників громадських організацій пенітенціарної пробації є всебічна допомога органу пенітенціарної пробації у забезпеченні нагляду за засудженими та проведенні з ними соціально- правової та виховної роботи. Визначаючи роль пенітенціарної пробації у запобіганні рецидивної злочинності, варто зазначити про неспроможність уповноважених органів з питань пробації самотужки без підтримки громадськості виконувати покладенні на них обов'язки, зокрема у подоланні такої соціальної проблеми як рецидивна злочинність [155].

Оскільки «волонтерський рух як політичний інститут громадянського суспільства є засобом акумуляції соціального капіталу та потужний інструмент політичного, соціокультурного й економічного розвитку суспільства, який у сучасних умовах сприяє збереженню балансу в політичних відносинах та їх гармонізації, ефективний засіб об'єднання зусиль громадянського суспільства й органів державної влади щодо врегулювання соціальних проблем, тому він є базисною передумовою й основою діяльності більшості громадських організацій, способом зниження соціальної напруги» [190].

Варто відмітити, що у національному законодавстві почали приділяти увагу волонтерам, волонтерському руху. Іншим питанням пов'язаним з волонтерством. Хоча, норма статті дуже стисло характеризує поняття волонтерів пробації, але, разом з цим, робить посилання на Положення про організацію діяльності волонтерів пробації [147].

Вищезазначене положення хоч і є досить актуальним на теперішній час, тим не менш ще потребує суттєвого доопрацювання з огляду на наступне.

Положенням передбачено, що волонтерами пробації можуть бути об'єднання громадян, різні фонди, заклади вищої освіти, ЗМІ, адвокатські агенції, інші організації. Нормативним документом передбачено, що волонтерська діяльність, з органами пробації, здійснюється волонтерами пробації за наступним спрямуванням: «сприяння уповноваженим органам з

питань пробації у здійсненні наглядових заходів за місцем роботи та навчання суб'єктів пробації; участь у проведенні соціально-культурної роботи із суб'єктами пробації; участь у складанні та реалізації індивідуальних планів роботи із суб'єктами пробації; участь у проведенні індивідуально-профілактичної роботи із суб'єктами пробації; надання консультативної, психологічної та інших видів допомоги суб'єктам пробації; сприяння у працевлаштуванні суб'єктів пробації, залученні їх до навчання, виховних заходів та соціально корисної діяльності; сприяння у реалізації пробаційних програм стосовно суб'єктів пробації, звільнених від відбування покарання з випробуванням; участь у реалізації інших заходів, спрямованих на виправлення суб'єктів пробації та запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень» [147].

Як бачимо, інститут волонтерства має правове підґрунтя для співробітництва органів пробації з громадськістю та можливістю спрощення процесу ресоціалізації злочинців. Всебічне залучення волонтерів могло б значно зменшити навантаження на співробітників пробації. Також, це надасть змогу отримувати належну та безоплатну допомогу у роботі з суб'єктами пробації.

Нами вже неодноразово зазначалося про широку діяльність подібних організацій у місцях позбавлення волі з засудженими, на жаль, взаємодія органів пробації з освітньо-культурними організаціями не на такому високому рівні, про що свідчать отримані нами результати анкетування співробітників органів пенітенціарної пробації співпрацюють з соціально-культурними організаціями Так, на питання «Чи потребує посилення діяльності соціокультурної, освітньої, зокрема доповнення нормативноправового акту положеннями, які б регулювали здійснення культурно-освітньої діяльності в органах пробації». 70 % висловились про посилення такої співпраці (Додаток В).

На сьогодні існує ряд проблем щодо питань співпраці могли б вирішувати

громадські організації соціально-культурного спрямування. Найпоширеніші випадки коли уповноважені органи з питань пробації укладають договори про співпрацю із Центрами зайнятості, агенціями надання правової допомоги, центрами з реабілітації та медзакладами. Центри зайнятості не завжди можуть допомогти із працевлаштуванням через відсутність документів у колишніх суб'єктів пробації, а медичні заклади інколи розголошують діагнози клієнтів пробації, таким чином, не дотримуються принципу нерозголошення. Хоча саме громадські організації на волонтерських засадах залучають до своєї діяльності лікарів, науковців, психологів, соціологів і вони можуть сприяти особі у відновленні втрачених документів, забезпеченні місцем проживання, лікуванні від різного роду хвороб та реабілітації від різних залежностей. Така діяльність організацій не є постійною і, немає системних підходів. Тим не менш діяльність таких організацій має позитивні результати у роботі з засудженими, які відбувають покарання у місцях несвободи. Оскільки духовність і людяність в Україні свого часу займала одне із провідних місць у житті суспільства, а суспільство завжди брало найактивнішу участь у ресоціалізації засуджених[128, с. 361].

При цьому, на наш погляд, громадські організації соціально-культурного спрямування вже давно визнаються суб'єктами запобігання рецидивної злочинності в Україні. Зазначимо, що такі організації активно використовують волонтерів та громадськість для допомоги виправлення та ресоціалізації злочинців, з використанням різних можливостей. Вони вивчають міжнародні методики виправлення засуджених та здійснюють плідну співпрацю з міжнародними інститутами кримінально-виконавчих служб [35].

Ми вважаємо, що соціально-культурні організації зобов'язані підтримувати засуджених осіб і після пробаційного нагляду, що є важливим забезпеченням їх виправлення і, своєю чергою, убезпечення суспільства від вчинення ними повторних кримінальних правопорушень. Під час реорганізації Державної пенітенціарної служби України також, реорганізували і Управління з

соціально-виховного та психологічного напрямку діяльності, що призвело до виникнення суттєвих складнощів у широкій взаємодії органів пенітенціарної пробації. Завдяки проведенню у всій час ряду зустрічей представників, громадських організацій з керівництвом Міністерства юстиції України, поступово співпрацю бело поновлено та забезпечено безперервна взаємодія громадських організацій та органів пенітенціарної пробації.

Суть взаємодії будь якої громадської організації з органами пенітенціарної пробації полягає можливості зробити цей світ кращим і безпечнішим запобігаючи злочинності, якісніше забезпечити ресоціалізацію злочинців.

Як бачимо, вплив на життя та свідомість засуджених саме соціального середовища євеликим і неоднозначним, і це, можливо, пов’язано з тим, що застосовуються різні важелі впливу на злочинців. Вважається, що саме такі організації є одним з основних суб’єктів процесу виправлення та ресоціалізації засуджених під час пробації. Саме це є суттю співпраці органів пробації з громадськими організаціями різного спрямування та полягає у наданні ефективної моральної, духовної, просвітницької, благодійницької, гуманітарної та матеріальної підтримки суб’єктам пробації, яка полягає у підвищенні якості нагляду, який забезпечують органи пенітенціарної пробаціїСлід з Зауважити, що основним завданням такої співпраці є сприяння засудженому у становлення правового розуміння, а це означає допомагати долати схильність до маргенальної поведінки, а після пробаційного терміну відновити втрачені зв’язки у соціумі [120; 80].

Враховуючи певні позитивні кроки зроблені щодо покращення практичної діяльності уповноважених органів пенітенціарної пробації та соціально-культурних організацій, з урахуванням сучасних змін у суспільстві діяльність потребує вдосконалення, яке потрідно проводити на трьох рівнях, а саме: державному, щодо особливості роботи з засудженими для працівників уповноважених органів з питань пенітенціарної пробації, державна підтримка

діяльності таких організацій, пов’язаної з пенітенціарною пробацією, створення єдиного реєстру організацій, які співпрацюють з пенітенціарною пробацією, розширення використання практики та міжнародного досвіду з питань взаємодії органів пенітенціарної пробації з організаціями соціально-культурного спрямування; громадському; особистісному – участь програмах таких організацій у застосуванні пробаційних програм до кожного окремого суб’єкта пенітенціарної пробації та створення індивідуальних програм щодо ресоціалізації суб’єктів пробації [80, с. 28].

Впровадження нових механізмів покращення спільної практичної діяльності уповноважених органів пенітенціарної пробації та громадських організацій соціокультурного спрямування дозволить сформувати дієву послідовність їх ефективної співпраці запобігання повторним кримінальним правопорушенням. Отже, реалізація практичної діяльності органів пенітенціарної пробації та громадських організацій соціокультурного спрямування є обов’язковим для ефективного запобігання рецидивній злочинності, з обов’язковим врахованням зарубіжного досвіду як минулого, так і сучасного досвіду. Якісна розбудова та застосування ефективного механізму практичної діяльності органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями соціокультурного спрямування є гарантом впровадження якісних засобів запобігання рецидивній злочинності та визначити роль пробації у цьому питанні.

Для цього необхідне прийняття спеціальних загальнодержавних та локальних нормативноправових актів, що стосуються практичної діяльності уповноважених органів з питань пробації та організацій соціально-культурного спрямування, укладення угод про співпрацю. Вважаємо, що одним із кроків на шляху вдосконалення взаємодії уповноважених органів з питань пробації та громадських організацій соціально-культурного спрямування є створення та розширення існуючої правової моделі співробітництва інституту пробації. Тому виправданим стане розроблення та затвердження Порядку про взаємодію

уповноважених органів з питань пробації з громадськими організаціями соціально-культурного спрямування, які, своєю чергою, регулюватиме основні питання співпраці, зокрема, органів пенітенціарної пробації.

Громадська діяльність повинна представляти собою повноправний інститут соціально-культурної діяльності. Це дасть змогу представникам громадських організацій здійснювати свою діяльність в уповноважених органах з питань пробації щодо ресоціалізації засуджених та запобіганню рецидивній злочинності, що значно покращить співпрацю органів пробації з такими організаціями.

3. Запровадження державної системи спеціальних навчальних курсів інструкторів соціально-культурної діяльності пробації щодо специфіки роботи з засудженими для співробітників уповноважених органів пенітенціарної пробації.

Вважаємо, що однією із умов вдосконалення практичної діяльності уповноважених органів пенітенціарної пробації громадських організацій сьціально-культурного спрямування щодо запобігання рецидивній злочинності є активне залучення до співпраці саме громадськості. Тож, громадські організації соціокультурного спрямування можуть проводи агітацію у навчальних закладах, через соцмережі, інші комунікації, з метою формування у суспільстві морально-правової свідомості та заохочувати приймати участь у корекції поведінки та ресоціалізації суб'єктів пробації, які перебувають під наглядом органів пенітенціарної пробації.

Участь громадських організацій, особливо соціально-культурного спрямування у застосування пробаційних програм щодо кожного окремого засудженого, складенні та реалізації індивідуальних програм щодо виправлення суб'єктів пробації. При розробці індивідуальної програми роботи з суб'єктами пробації доцільно активно залучати громадські організації соціально-культурної діяльності. Адже саме ці організації можуть запропонувати включення у план роботи з суб'єктом пробації заходи, які сприятимуть

індивідуальному виправленню особи. Наприклад, участь у індивідуальних бесідах, визначенні культурних вподобань, здібностей, допомога у навчанні народним промислам. Наприклад певний вид народного промислу може перерости у започаткування приватної справи. Адже будь-кому, хто сходить із злочинного шляху, необхідна підтримка. Тільки таким чином можна залишити шлях беззаконня і повернутися до доброчесного життя. Необхідно зазначити, що для позитивних результатів реабілітації та соціальної адаптації осіб, які перебувають на обліку у підрозділах пробації, робота повинна проводитися співробітниками разом із інструкторами соціально-культурної діяльності пробації з моменту взяття особи на облік. Здійснюючи соціокультурний вплив на суб'єктів пробації, сприятиме духовно-моральному відродженню та соціальній адаптації в суспільстві, а все це разом, сприятиме виправленню такої особи та попередженню вчинення ним повторних кримінальних правопорушень.

Створення єдиного реєстру організацій соціально-культурної діяльності, які здійснюють діяльність пов'язану з пробацією щодо запобігання рецидивній злочинності. Впровадження такого реєстру значно спростить та полегшить пошуки щодо залучення таких організацій до взаємодії з уповноваженими органами з питань пенітенціарної пробації. Беручи до уваги такий реєстр, працівники органів пенітенціарної пробації отримають можливість звертатись, щодо підтримки у реалізації своїх зобов'язань, до усіх організацій, які надавали вже раніше допомогу суб'єктам пенітенціарної пробації, незалежно від їх соціокультурної спрямованості та перебування. При цьому у таких реєстрах пропонуємо вказувати місцезнаходження, контакти, соціокультурний напрямок діяльності та результативність допомоги.

3.2. Механізм (шляхи) реалізації заходів запобіганню рецидивної злочинності службою пенітенціарної пробації.

Як зазначає О.О. Шкута, «ресоціалізація та виправлення засуджених є нагальною проблемою сьогодення для нашого суспільства, оскільки місця відбування покарання дуже негативно характеризуються як з боку вітчизняних теоретиків та практиків, так і зі сторони зарубіжної спільноти» [207, с. 141].

Тож, ми бачимо, що багато уваги приділяється проблемі рецидивної злочинності як в Україні, так і за її межами. Адже, як вже неодноразово зазначалося науковцями, і ми зазначали у попередніх розділах, що рецидивна злочинність – це індикатор хвороби суспільства. Щороку значна частина кримінальних правопорушень вчиняється повторно, і судами виноситься тисячі вироків. Варто зазначити, що це у більшості тяжкі та особливо тяжкі злочини, за вчинення яких засуджено, відповідно статистики, більше половини усіх засуджених. Найбільший відсоток з них, це корисливі насильницькі діяння. З них половина злочинів вчиняється групами, що свідчить про низький рівень виховного впливу ув’язнення [162].

З цього привлоду С.О. Виноградова зазначала, що «…особа, яка відбула покарання у місцях позбавлення волі продовжує дотримуватися норм, звичаїв і традицій тюремного світу, є адаптивною до нього та й відповідних практик злочинного способу життя. Водночас за відсутності соціального контролю та підтримки держави й суспільства вона є дезадаптивною щодо поля легітимної культури правослухняної спільноти» [28, с. 142].

Наступне бачення проблеми репресивних методів і їх недоліки у своїх наукових роботах висвітлює О.Г.Колб.

Науковець слушно зазначає наступне, що «кримінальна відповідальність у виді знаходження у місцях несвободи судами призначається як вимушена міра примусу до винних осіб у вчиненні кримінального правопорушення. При таких обмеженнях вважається, що держава діє нібито в умовах крайньої

необхідності, а саме: «з одного боку, завдає засудженому певних страждань у межах закону, а з іншого – стримує таким чином інших осіб від учинення злочину»» [68, с. 108].

Тож, як бачимо покарання до несвободи, як запоруку перевиховання злочинця є застарілими та мало ефективними. Разом з цим, окремі науковці пропонують враховувати ту обставину, що засуджені є окремою «особливою» категорією осіб, і хоча суд при призначенні покарань враховує умови його проживання та вплив навколишнього середовища, рівень розвитку та інші особливості такої особи [28], призначені суворі покарання не завжди є ефективними для перевиховання таких осіб. Що зобов'язує до пошуку нових ефективних засобів запобігання рецидивній злочинності в Україні.

Вбачається, що для зменшення рівня рецидивної злочинності потрібно впровадити єдині комплексні підходи до розробки і впровадження заходів кримінально-виконавчої політики держави, із забезпеченням дієвого правосуддя, соціально-культурних, реабілітаційних та програм з відновння правосвідомості засуджених, які перебувають у конфлікті із законом. Впровадження розвиваючих і освітніх програм, соціальних послуг за окремими категоріями, що можуть допомогти поновити соціальні та побутові комунікації. Необхідно створювати можливості для навчання контролювати власну поведінку, свої вчинки та розвивати позитивні зв'язки, стосунки у суціумі.

Все вище зазначене стосується у першу чергу всіх членів суспільства і така діяльність має передувати вчиненню злочинів будь ким. Адже люди не народжуються злочинцями. Тому робота із запобігання злочинності має стосуватися всіх, а потім вже тих хто не зміг втриматися від вчинення кримінального правопорушення.

Розуміючи значимість проблеми рецидивної злочинності в Україні, ще 2011 року Указом Президента України було затверджено Концепцію розвитку кримінальної юстиції що стосувалася неповнолітніх в Україні. Нею визначено основні напрями розвитку кримінальної юстиції як: «….посилення

відповідальності сім'ї, суспільства та держави за процес виховання і становлення соціально-правової свідомості дітей, забезпечити додержання їх прав і свобод, при потраплянні у конфлікт із законом, шляхом підвищення їхнього рівня правового та соціального захисту, зменшити рівень дитячої злочинності» яка є на сьогодні кадровим потенціалом для дорослої злочинності. Наразі реалізацію таких заходів кримінально-правової політики можливо забезпечити лише за умови скоординованих дій органів державної влади та громадських інституцій, судової системи, підрозділів Національної поліції, органів та установ МЮУ, організацій громадянського суспільства, волонтерів, які можуть надавати соціально-правові, освітні, медичні, реабілітаційні, інші необхідні послуги [153].

Варто звернути увагу, що зазначену концепцію було прийнято ще у 2011 році, а проблеми і нині є досить актуальними. На нашу думку це вказує на необхідність постійного удосконалення механізмів запобігання злочинності.

На той час, положеннями Концепції було визначено, що одним із інструментів складного механізму запобігання рецидивної злочинності є здійснення заходів соціально-культурного впливу на осіб яких засуджено. Разом з цим, необхідність вдосконалення механізмів забезпечення їх прав шляхом виконання програм запобігання злочинності, здійснення сучасних заходів соціальної адаптації та реабілітації, осіб які перебувають у конфлікті із законом, на сьогодні, зумовили затвердження КМУ Національної стратегії з реформування системи юстиції на період до 2023 року [162].

Наразі ця стратегія не включає в себе ті особливості які необхідно враховувати під час воєнного стану. Це вказує на те, що знову необхідно здійснювати пошук ефективного впливу на злочинність вже в умовах воєнного стану.

Все це зумовлює необхідність створення державою дієвої системи кримінальної юстиції, здатної приймати законні, обґрунтовані та ефективні рішення щодо кожної особи, яка потрапила у конфлікт із законом і

забезпечувати її ресоціалізацію та подальшу підтримку у соціумі. Така необхідність, вочевидь, обумовлена і тим, що ми орієнтуємося на практику європейський країн щодо гуманізації кримінальних покарань. Окрім створення служби пробації державою передбачено ще ряд важливих заходів для запобігання злочинності, а саме:

- здійснення службою пробації належного нагляду осіб, які перебувають у спеціальних установах або звільнені з них, сприяння їх соціальній адаптації та реінтеграції, зокрема, шляхом забезпечення таких осіб соціальним житлом, надання допомоги у працевлаштуванні, отриманні освітніх послуг;

- визначення та удосконалення механізмів взаємодії у сфері кримінальної юстиції державних органів та недержавних інституцій;

- розроблення і впровадження в систему реабілітації заходів виховного, культурного та духовного розвитку [153].

Ще до прийняття ЗУ «Про пробацію», однією із умов забезпечення соціально-психологічного, педагогічного та запобіжного впливу на засуджених є розширення кола державних та недержавних організацій, що залучаються до співпраці. Це було впроваджено 2012 року Указом Президента України Концепцією державної політики у сфері реформування Державної кримінальновиконавчої служби України [152].

Такий підхід покращив ситуацію та зрушив з місця саме ту ситуацію яка у подальшому надала можливість впровадження ефективних заходів запобігання злочинності. Це дало змогу знизити коефіцієнт злочинності на певний період.

Крім того, одним із вагомих принципів діяльності Державної кримінально-виконавчої служби є тісна співпраця з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями та об’єднаннями громадян [144].

Як зазначалося вище, це робилося з метою подальшого реформування пенітенціарної системи України щоб дуло беззаперечне дотримання прав

людини та громадянина і подальше забезпечення гуманізації кримінального-виконавчого механізму. Тож нашою державою у 2017 році було схвалено Концепцію реформування пенітенціарної системи України. І одним із пріоритетних завдань на той час було визначено максимальне залучення громадських організацій до роботи із особами що були засуджені [161].

Суттєвим забезпеченням підвищення ефективності запобігання злочинності взагалі та рецидивної, зокрема, є запровадження методики оцінки ризиків вчинення кримінальних правопорушень та корекційних програм, які орієнтовані на зменшення впливу детермінантів, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень особами схильними до протиправної поведінки або перебувають у складній життєвій ситуації. При цьому пропонується залучати координаторів організації роботи з виявлення осіб, які перебувають у складних життєвих ситуаціях, для подальшого своєчасного реагування на обставини які передують вчиненню правопорушень.

Але сама така діяльність буде недостатньою, тому допомогу у повинні надавати усі небайдужі, у тому числі громадські організації соціокультурного спрямування. Водночас, практики пропонують, такі оцінки певних ризиків вчинення кримінального правопорушення повторно, повинні проводитися різними державними структурами саме у межах територіальної громади. Це можуть бути навчальні та виховні заклади, медичні та реабілітаційні центри, соціальні служби. Вважаємо, що застосування соціокультурних програм до осіб схильних на повторне вчинення кримінального правопорушення буде більш ефективним та дозволить виключити можливість вчинення ними повторно кримінальних правопорушень. Разом з цим, така діяльність гарантує виключення такої особи із потенційних злочинців. Тобто, така діяльність полягає у можливості виявляти місцевими громадами осіб схильних до можливого вчинення ними кримінальних правопорушень.

У вищезазначених документах визначені також, основні напрями та перспективи підвищення ефективності заходів запобігання повторних

кримінальних правопорушень для успішної реалізації яких, мають необхідність прийняти участь уповноважені органи з питань пробації та громадськість, зокрема соціально-культурні організації та волонтери. Вбачається, що для забезпечення системного підходу запобігання злочинності необхідне створення умов для розвитку майданчику «надання соціокультурних та правових» послуг особам, що опинилися у скрутному становищі. Отже, затверджуючи перелік суб'єктів громадськості, які б надавали допомогу державним органам у запобіганні злочинності потрібно розуміти його важливість. Такий перелік може бути у вигляді електронної бази із переліком недержавних організацій, які можуть надавати різного роду соціокультурні послуги у запобіганні рецидивної злочинності. А згодом запровадити систему моніторингу якості програм запобігання злочинності із залученням організацій громадянського контролю.

Досліджуючи попередньо значимість Концепції і Стратегії становлення кримінально-виконавчої політики, вбачається, що потрібен законопроект покликаний забезпечити для організації та якісної діяльності системи юстиції і стати законодавчим підґрунтям для забезпечення запобігання злочинності, справедливого правосуддя, соціальної реабілітації та максимально наблизити українську юстицію до міжнародних стандартів.

Було прийнято ще одни сучасний проект у сфері пенітенціарної пробації, який ґрунтується на відновних підходах у кримінальних провадженнях та спрямований на максимальну ре соціалізацію засуджених осіб. Це, так би мовити, Програма відновлення, стосовно осіб які лише підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення. Програма була пілотним проектом, який діяв лише у п'яти областях України. У Програмі задіяні Міністерство юстиції України разом із Генеральною прокуратурою України (нині Офіс Генерального Прокурора) за підтримки Дитячого фонду ООН UNICEF Ukraine (ЮНІСЕФ) та ГО «Фундація ДЕЮРЕ». Зазначимо, що Програма застосовується до обвинувачених при умові вчинення кримінального проступку чи злочину незначної тяжкості і передбачає зустріч з потерпілим за участі медіатора з

метою забезпечення відшкодування завданої шкоди та примирення між сторонами [187].

Програма є досить перспективною, оскільки допускає можливість звільнити особу від кримінальної відповідальності. А отже, не саджати за грати. Що у свою чергу дає можливість особі виправитись без застосування репресивних заходів.

Наступне, у Програмі відновлення передбачено участь прокурорів, медіаторів, працівників органів пробації та працівників регіональних центрів надання безоплатної правової підтримки. Програмою передбачено можливість медіатору проводить попередні зустрічі зі сторонами конфлікту, роз'яснювати порядок Програми щодо відновлення прав і у випадку згоди на участь надається можливість підписати відповідну цивільно-правову угоду, яка забезпечує звільнення від кримінальної відповідальності за передбаченими положеннями ст. 46 і ст. 48 ККУ. Крім того, така угода є підґрунтям для застосування реабілітаційних заходів, що передбачені індивідуальним планом, що розробляється уповноваженим органом пенітенціарної пробації та є підставою відшкодування шкоди потерпілій стороні. Варто зазначити, що наразі триває робота над розробкою спеціальних норм, що мають стати одними із ключових гарантів підвищення ефективності роботи органів пенітенціарної пробації у запобіганні рецидивній злочинності [187].

Така позиція і робота законодавчого органу нашої держави підтверджує значну роль органів пенітенціарної пробації у запобіганні саме рецидивної злочинності.

Тобто, політикою держави підтверджується, що одним із перспективних напрямів запобіжної діяльності України у запобіганні рецидивній злочинності в Україні є співпраця громадських, благодійних організацій, волонтерів з органами кримінально-виконавчої системи. Досліджуючи сам феномен такої співпраці С.П. Кожушко надає наукове обґрунтування з цього питання. А саме: «категорія взаємодії є однією із загальних категорій пізнання і нерозривно

пов’язана з такими засадничими категоріями як «рух, простір, час, структура; відображає процеси дії різних об’єктів один на одного, їх взаємну обумовленість, зміну стану, взаємоперехід і визначається як процес інтеграційної діяльності суб’єктів. Сутність взаємодії полягає в нерозривності прямої і зворотної дій, органічному поєднанні змін суб’єктів, що впливають один на одного. Вона є цілісною, внутрішньо диференційованою, саморозвиваючою системою. Таке розуміння взаємодії передбачає взаємну зміну керуючих та керованих дій, переконує в необхідності розгляду змін взаємодіючих суб’єктів і самого процесу взаємодії як зміни її станів»» [67].

Коли ми говоримо про «взаємодію» то це передбачає певне законодавче регулювання на рівні як законних так і підзаконних нормативних актів. Це у свою чергу передбачає виконання взаємних обов’язків сторін.

Так, на думку С.К. Гречанюка, «взаємодія є однією з функцій управління, організаційною технологією. У даному контексті технологія з позиції структурно-логічного аналізу включає суб’єктів, мету взаємодії, механізм реалізації» [38].

Такий підхід передбачає розробку, затвердження і дотримання певного алгоритму дій, отже, виконання двосторонніх обов’язків.

Є.Ю. Бараш зазначає наступне, говорячи про взаємодію у пенітенціарній сфері, що «взаємодія – це такий стан взаємозв’язків між суб’єктами спільної діяльності, при якому вони справляють взаємний вплив один на одного та на відповідну сферу правовідносин з метою ефективного виконання як загальних, так і спеціальних завдань щодо забезпечення виконання кримінальних покарань» [11, с. 132].

Таке бачення теж має право на життя і з ним теж можна погодитись. Але у такому розумінні взаємодії її можна віднести до ситуації при виконанні кримінальних покарань.

Вважаємо доцільним з цього приводу і твердження І.М. Микитась, що «ефективна взаємодія органів та установ ДКВС України з державними

інституціями є безумовною вимогою нормального функціонування зазначених установ та органів, а відповідно, є гарантією успішного вирішення завдань, встановлених державною політикою у цій сфері і забезпечує подальші кроки реформування служби» [109].

Наш науковий пошук спрямований на з'ясування ролі пенітенціарної пробації у запобігання рецидивної злочинності. Тож у дослідженні приділяється увага і взаємоді будь яких суб'єктів з органами пенітенціарної пробації та громадських організацій соціально-культурного спрямування з метою запобігання рецидивній злочинності. Така взаємодія необхідна для підвищення необхідності національних традицій і культури віросповідалля в морально- правовому та етичному вихованні суб'єктів пенітенціарної пробації, розвиток корисної ініціативи та творчості у суб'єктів пенітенціарної пробації, формування у суб'єктів пенітенціарної пробації свідомої правової, моральноетичної духовності для їх виправлення. Виникає необхідність підвищення значення «громадянського суспільства в різних сферах діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, зокрема щодо впровадження реформ, на підтримку ініціативи громадськості, а також з метою налагодження ефективного діалогу та партнерських відносин органів державної влади, органів місцевого самоврядування з організаціями громадянського суспільства». Тож, Указом Президента України було затверджено ще у 2016 році Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні. Зазначена Стратегія діяла до 2020 року. У ній відмічається, що «як показує досвід демократичних держав, розвиток громадянського суспільства за системної державної підтримки дає змогу залучати додаткові людські, організаційні, фінансові та технічні ресурси для надання соціальних та інших суспільно значущих послуг, сприяння процесу децентралізації державного управління і підвищенню його якості, а також скоротити державні видатки і запобігти корупційним ризикам» [160].

Цим документом визначені і ті проблеми які перешкоджають

ефективному запобіганню рецидивній злочинності та успішній ресоціалізації засуджених.

При цьому серед основних проблем, які перешкоджають активному сучасному розвитку громадянського суспільства в Україні, зокрема визнають:

- малоефективну взаємодію органів державної влади, органів місцевого самоврядування з громадськістю через недостатню прозорість діяльності цих органів та бюрократичні процедури такої взаємодії, низький рівень взаємної розуміння та довіри;

- недосконаліть чинного законодавства яке породжує штучні перепони для реалізації громадських ініціатив, утворення та діяльності окремих видів організацій громадськості, розгляду та врахування пропозицій громадськості органами місцевого самоврядування, органами державної влади [160].

Таким чином, у цьому документі завчасно передбачає усунення наявних проблем та рекомендує активно залучати громадськість до взаємодії з державними уповноваженими органами. Вбачається, що вказані проблеми стосуються і взаємодії уповноважених органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями соціокультурного спрямування [146].

З цього приводу є слушною думка О.С. Турчиної. Вона зазначає наступне: «Україна перебуває на шляху позитивних законодавчих змін щодо «фінансування та надання допомоги в реалізації проектів громадським організаціям, держава робить вагомі кроки для перспективного функціонування громадських організацій, ураховуючи спеціалізовані організації, метою діяльності яких є захист та відновлення прав засуджених і звільнених з місць позбавлення волі, їх виправлення та ресоціалізації»». [192, с. 165].

Як бачимо, роз’яснення і позиції науковців, і підтримка держави сприяє збільшенню кількості громадських організацій, у тому числі, соціально-культурного спрямування щодо запобігання рецидивної злочинності, чим створюються умови для ефективної взаємодії з державними інституціями, а також, з органами пенітенціарної пробації.

Варто зазначити, що здійснюючи реформи кримінально-виконавчої системи в Україні, як вже зазначалося вище у нашому дослідженні, здійснюється взаємодія установ виконання покарань з громадськими організаціями з метою виправлення засуджених та запобігання вчиненню ними рецидиву. І, як було попередньо акцентовано, таку співпрацю держава закріпила законодавчо. Натомість взаємодія уповноважених органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями соціокультурного спрямування у сфері запобігання рецидивній злочинності в Україні є дещо не такою збалансованою та потребує суттєвого покращення. Це першочергово пов'язано із відсутністю правового забезпечення, яке мало забезпечити правові механізми такої співпраці. Це є наразі необхідністю на шляху до підвищення якісної взаємодії органів пробації з громадськими організаціями є законодавче закріплення положень такої співпраці.

Законодавче врегулювання визначить основні вектори взаємодії уповноважених органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями соціокультурного спрямування, а також забезпечить формування у суб'єктів пробації свідомої морально-етичного, духовного та правового розуміння щодо ре соціалізації і запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень. Акцентуючи увагу, що відповідно до практики діяльності таких організацій, пов'язана з пробацією щодо засуджених здійснюється з урахуванням їх вікових особливостей та психологічних уражень. Така співпраця уповноваженого органу пенітенціарної пробації відбуватиметься шляхом укладення угоди про співпрацю, за умовами якої одна сторона зобов'язується за завданням іншої сторони особисто у безоплатний спосіб здійснювати освітньо культурну, правову діяльність протягом установленого договором періоду, а органи пенітенціарної пробації мають своїм зобов'язком забезпечити всебічну підтримку для надання якісних послуг суб'єктам пробації. Також, у такому договорі про співпрацю можуть визначатися і інші умови. Наприклад, порядок компенсацій витрат, пов'язаних з виконанням умов

договору.

Дуже важливо у такій співпраці щодо запобігання рецидивній злочинності винайти баланс розподілу витрат. Необхідно враховуватиі те, що громадські організації є неприбутковими.

До прикладу, США є країною у якій функціонує ефективний механізм співпраці державних органів влади і громадських організацій. Так, організації і місцеві органи влади активно співпрацюють у сфері соціальної роботи. І цьому сприяє сама держава, регулюючи таку діяльність законодавчо: «відповідно до розділу «Благодійний вибір» прийнятого у 1996 році в США Акту про узгодження персональної відповідальності та можливості працювати, держава заохочує штати залучати місцеві організації до надання послуг у сфері добробуту, які фінансуються на федеральному рівні»» [24].

Вважаємо такий підхід правильним тому, що саме місцеві органи влади досконало знають специфіку своєі області. Можуть визначити, що може бути ефективним у запобіганні певного виду злочинності.

Розуміючи, що громадські організації за своєю природою мають надавати допомогу на безоплатній основі усім, хто її потребує та здійснювати благодійництво, але досить часто для повноцінної допомоги засудженим особам, здебільшого не вистачає саме фінансового забезпечення. У країнах ЄС та США вважають доцільною умовою покращення дієвості взаємодії органів пробації з такими організаціями, це виділення коштів з державного бюджету на покращення такої співпраці. Аналізуючи зарубіжний досвід та говорячи про перспективи взаємодії органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями соціокультурного спрямування у запобіганні рецидивній злочинності, вважають, що необхідно прийняти нормативно-правовий акт, який би визначав певні механізми та напрями співпраці, здійснювати таку діяльність на основі угод про співпрацю, а також з частковим забезпеченням фінансування зжержавних та місцевих бюджетів.

Потрібно звернути увагу, що важливою умовою, яка, до прикладу,

визначена законодавством США та може бути включена у реалізацію в Україні, є фінансування діяльності таких організацій саме з державного бюджету різних рівнів. Наступне, сучасні науковці та практики, досліджуючи питання взаємодії установ пенітенціарної пробації з громадськими організаціями, однією із проблем, зазначають як слабку структурність самих громадських організацій, їх визначеність структурних підрозділів та недостатня регламентація їхніми посадовими інструкціями працівників таких громадських організацій. Вбачається, що для усунення цієї проблеми необхідно забезпечити проведення за ініціативи всіх пенітенціарних установ, та інших зацікавлених органів державної влади сучасних тренінгів у будь якій формі, за участю представників громадськості з метою забезпечити розуміння та усвідомлення необхідності такої співпраці та особливостей роботи з засудженими. У свою чергу органи пенітенціарної пробації мають сприяти залученню таких організацій до спостереження за поведінкою суб'єктів, що знаходяться під наглядом пробації, а також до проведення з ними соціокультурної роботи.

Розуміючи значення післяпенітенціарного контролю який потребує «здійснювати роботу пенітенціарної пробації у взаємодії з адміністрацією місць несвободи, засудженими, їх сім'ями і громадськістю для того, щоб попередньо адаптувати засуджених до звільнення і проживання у суспільстві без ізоляції. «Вони повинні встановити контакти з відповідними службами в'язниці для того, щоб допомогти в побутовій і трудовій адаптації засуджених після звільнення, зокрема вказаний контроль має бути спрямований на вирішення проблем засуджених, таких як працевлаштування, місце проживання, освіта, і забезпечення виконання ними умов звільнення, щоб зменшити загрозу вчинення нового кримінального правопорушення і завдання значного збитку»». Виконуючи таку роботу пробація має дійсно співпрацювати з громадськими організаціями, дотримуючись високих моральних принципів у запобіганні рецидивної злочинності щодо осіб, які потрапили у скрутні життєві обставини, наполегливо забезпечують становлення правової свідомості засудженого з

метою повернення його унавколишнє середовище. Стосовно вищезазначеного у Рекомендаціях CM/Rec(2010) «Комітету Міністрів державам-членам про Правила Ради Європи про пробацію» зазначено, «як «постпенітенціарний контроль», який означає здійснення передбаченого законом нагляду за звільненими із місць позбавлення волі»» [139].

Така спільна турбота держави і громадськості у кінцевому результаті повинна принести суспільству певні преференції у вигляді зменшення коефіцієнту злочинності та зменшення рівня шкоди від злочинних посягань.

Тим не менш, Законом України «Про пробацію» зазначені функції визначено у межах саме пенітенціарної пробації, яка передбачає, що «орган пробації спільно з державними органами та органами місцевого самоврядування сприяють засудженим, які готуються до звільнення, у визначенні місця проживання після звільнення, влаштуванні до спеціалізованих установ для звільнених, госпіталізації до закладів охорони здоров'я осіб, які потребують стаціонарної медичної допомоги, працевлаштуванні працездатних осіб» [155], але при цьому, законодавець не встановив строки такого сприяння.

На наш погляд, доцільним є доповнення положень Закону України «Про пробацію» Розділом 5-1 «Воєнна пробація», яка б регулювала застосування окремого виду пробації – воєнної пробації, яка полягає у здійсненні органами пробації заходів при звільненні засуджених у зв'язку зі згодою захисту безпеки держави у воєнний час та спостереження та нагляду за поведінкою осіб, які мають високий рівень ризику вчинення рецидиву, протягом воєнного часу (за домовленістю) після зняття їх з обліку в уповноважених органах пенітенціарної пробації та звільнення з місць позбавлення волі. При цьому такий нагляд полягав би у співпраці не тільки громадською організацією соціокультурного спрямування, волонтерами та працівниками органу пробації особи за місцем проживання, навчання та роботи на протязі певного періоду з метою забезпечення безпеки суспільства шляхом запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушенья, але і військовими за місцем

навчання та служби. І нагляду капеланів. Таким чином пропонуємо доповнити Закон України «Про пробацію» Розділом 5-1 опис якого зазначено у Додатку Д.

Потрібно завжди пам'ятати, що з моменту застосування заходів пробації до засуджених працівники органів пенітенціарної пробації мають бути взірцевим прикладом для цієї категорії суб'єктів, що знаходяться під наглядом пробації. Особливо коли такий нагляд здійснюють воєнні і капелани. При такому застосуванні до них правильного комплексу заходів впливу, є всі шанси запобігти вчиненню рецидивного злочину. Як вже зазначалося раніше, для підвищення результативності такого впливу, необхідно вирішити питання щодо його застосування під час коли винна особа знаходиться під наглядом, що значно підвищить шанси її виправлення. Адже знаходячись у місцях несвободи, в яких перебувала така особа після вчинення нею кримінального правопорушення, без належного за ним контролю, може призвести до рецидивної поведінки. Це може бути пов'язано, насамперед, з особливостями емоційного стану особи, на якого впливає, як позитивні, так і негативні прояви.

Висновки до розділу 3

1.Досліджено роль пенітенціарної пробації у запобіганні рецидивної злочинності. Визначено, що є одним із актуальних шляхів підвищення ефективності практичної діяльності органів пенітенціарної пробації є співпраця з громадськістю, яка убезпечує потенційних правопорушників та їх найближче оточення від злочинних діянь та встановлення позитивних зв'язків, більш ширших контактів із суспільством через співпрацю з органами пенітенціарної пробації та інші форми допомоги, відповідно до своїх можливостей та з урахуванням потреб засуджених. Зазначено, що найбільш поширеніші форми співпраці в Україні це коли уповноважені органи пенітенціарної пробації укладають Меморандуми про співпрацю із Центрами зайнятості за місцем проживання злочинця, іншими центрами, здебільшого державної та

колективної форми власності. Водночас зазначено про існуючі сучасні проблеми, що виникають під час такої співпраці, які могли б вирішити громадські організації соціально-культурного спрямування. Зокрема, вказано, що такі організації можуть залучати до своєї діяльності на волонтерських засадах різнопрофільних фахівців (лікарів, науковців, психологів, соціологів), які сприятимуть особі у його потребах (поновлення документів, забезпеченні житлом, лікуванні) та забезпечувати заходи реабілітації від наркотичних та алкогольних та інших залежностей. У нашому науковому дослідженні зазначається, що основні передумови, які перешкоджають співпраці в Україні органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями щодо забезпечення заходів запобігання рецидивній злочинності. Ними можуть бути як відсутність спеціального загальнодержавного нормативноправового акту, який регулював би взаємодію органів пробації з громадськими організаціями так і неукомплектованість штатної структури уповноважених органів з питань пробації посадою інструктора з соціокультурної діяльності, відсутність державної системи курсів навчання за даним спрямуванням та положення з рекомендаціями щодо специфіки роботи з засудженими для працівників уповноважених органів з питань пробації та представників громадських організацій; незначний досвід роботи працівників уповноважених органів з питань пробації, відсутність державного фінансування діяльності громадськості, пов’язаної з пенітенціарною пробацією; немає єдиного від імені держави реєстру громадських організацій будь якого спрямування, які здійснюють або можуть здійснювати діяльність пов’язану з пенітенціарною пробацією; відсутність просвітницько-інформаційної діяльності серед громадськості з метою залучення якомога більшої кількості громадських організацій; відсутність соціально-культурного впливу на мікросередовище суб’єктів пенітенціарної пробації та близьке коло рідних і друзів щодо покращення їхнього морального та духовного світосприйняття; край низький рівень залучення громадських організацій соціокультурного спрямування до

участі із реалізації програм пробації на індивідуальному рівні стосовно кожного окремого суб'єкта пенітенціарної пробації.

2. Досліджено, що для розвитку та забезпечення ефективної діяльності органів пенітенціарної пробації та громадських організацій соціокультурного спрямування щодо запобігання рецидивній злочинності в Україні необхідно: розробити та затвердити положення з переліком вимог до діяльності органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями соціокультурного спрямування щодо запобігання рецидивної злочинності, у відповідності Концепції розвитку кримінальної юстиції в Україні, також, Концепції державної політики у «сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України», Концепцію реформування та подальшого розвитку пенітенціарної системи України, «Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні», Національній стратегії реформування системи юстиції із зазначенням періоду дії.

3. Рекомендовано доповнити положення Закону України «Про пробацію» Розділом 5-1 «Віоєнна пробація», який би регулював застосування окремого виду пробації – воєнної пробації, яка полягає у здійсненні органами пробації заходів при звільненні засуджених у зв'язку зі згодою захисту безпеки держави у воєнний час та спостереження та нагляду за поведінкою осіб, які мають високий рівень ризику вчинення рецидиву, протягом воєнного часу (за домовленістю) після зняття їх з обліку в уповноважених органах пенітенціарної пробації та звільнення з місць несвободи. При цьому такий нагляд полягав би у співпраці не тільки громадською організацією соціокультурного спрямування, волонтерами та працівниками органу пенітенціарної пробації особи за місцем проживання, навчання та роботи на протязі певного періоду з метою забезпечення безпеки суспільства шляхом запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень, але і військовими за місцем навчання та служби. І нагляду капеланів.

ВИСНОВКИ

Висновками дисертації підведено підсумок та здійснено теоретичне узагальнення вирішення наукового завдання, що полягає в удосконаленні діяльності пенітенціарної пробації та її ролі у запобіганні рецидивної злочинності. Найголовніші з них такі:

1. З'ясовано, що формування теоретичного та практичного забезпечення щодо удосконалення діяльності пенітенціарної пробації та її ролі у запобіганні рецидивної злочинності в Україні потребують наукового дослідження та обгрунтування.

Встановлено, що взаємодія органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями соціокультурного спрямування зумовлена нагальною потребою впровадження нових ефективних напрямів запобігання рецидивній злочинності. Зважаючи на відсутність визначення ролі пенітенціарної пробації у запобіганні рецидивної злочинності та оптимальних форм і напрямів взаємодії громадських організацій соціокультурного спрямування з органами пенітенціарної пробації та саме на незначну кількість сучасних публікацій та наукових напрацювань щодо дослідження зазначеного питання щодо необхідності розширеного наукового пошуку. Дослідження вищезазначеної проблематики у вітчизняних кримінологічній, кримінально-правовій та кримінально-виконавчій науках попередньо не проводились на рівні дисертаційних досліджень які потребують сучасного аналізу. На основі проведеного під час нашого наукового пошуку дослідження робіт, присвячених окремим проблемним питанням взаємодії органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями соціокультурного спрямування та ролі пенітенціарної пробації у запобіганні рецидивній злочинності в Україні, виокремлено актуальні напрями дослідження проблеми.

2. Констатовано, що велика увага завжди приділялася рецидивній

злочинності, оскільки саме ця категорія цієї злочинності та суб'єктів такої злочинності які характеризується нестійкою психікою та демонструють схильність до негативного впливу. Також, як показує історичний досвід, практика застосування репресій та покарань з позбавленням волі тільки підвищувала рівень рецидивної злочинності, оскільки тільки посилювалася криміналізація тих осіб, які потрапляли у місця несвободи. З урахуванням таких обставин, значна кількість громадських діячів і філософів другої половини XVIII та першої половини XIX століть, зокрема Ч. Беккарія, Дж. Говард та І. Бентам всебічно пропагували свої думки щодо зміни підходів до призначення тяжких видів покарань.

Зазначено, що правова природа взаємодії органів пробації з громадськими організаціями соціокультурного спрямування та ролі пенітенціарної пробації у запобіганні рецидивній злочинності має в собі певну юридичну складову у відносинах, які виникають при здійсненні співробітництва. При цьому визначаючи структуру, місце, роль такого співробітництва, а також аналіз чинних нормативно-правових актів, якими ці правовідносини регулюються. Водночас в Україні не має спеціального нормативно-правового акту який би врегульовував, такі питання співробітництва. Наразі положення щодо взаємодії органів пробації з громадськими організаціями соціокультурного спрямування розміщуються у різних нормативно-правових актах нашої держави.

3.В Україні спостерігається поступове зниження загальної кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень. Однак, важливо відмітити, що рівень рецидивної злочинності в країні має інші тенденції. При значному зниженні загальної кількості злочинів, рецидив серед дорослих зростає, тоді як серед неповнолітніх він зменшується, хоча залишається на високому рівні.

Слід відзначити, що структура рецидивної злочинності в загальній структурі злочинності має певну стабільність. У той же час, статистичні дані правоохоронних органів щодо рецидиву злочинів неповнолітніх у загальній

структурі злочинності відображають різке зменшення.

Особливості структури рецидивної злочинності включають переважання корисливих і корисливо-насильницьких злочинів. Важливо відзначити, що низькі показники питомої ваги рецидиву в загальній злочинності спотворюють реальне розуміння масштабів та суспільної небезпеки цього негативного явища. Це пояснюється, зокрема, високою латентністю повторних злочинів та їх частотою.

4. Було встановлено, що проблема рецидивної злочинності в суспільстві вимагає нових ефективних заходів для запобігання. Впровадження системи пробації в Україні є нововведенням у системі запобіжних заходів проти рецидиву злочинності. Головною метою діяльності пробаційних органів є реабілітація засуджених та запобігання їх повторним кримінальним правопорушенням шляхом здійснення нагляду та проведення соціально-культурних заходів. Однак на практиці виникає ряд проблем, які впливають на ефективність запроваджених заходів для запобігання рецидиву.

Пропонується визначити нову функцію соціокультурного та правового забезпечення, спрямовану на підвищення рівня правової свідомості та морально-культурного розвитку осіб, які перебувають під пробацією. Також рекомендується надавати допомогу у працевлаштуванні та отриманні офіційного доходу.

Аргументується активне залучення та встановлення зв’язків з волонтерами, неурядовими, громадськими, благодійними та релігійними організаціями з метою спільної роботи в підготовці досудових доповідей, нагляду та реалізації пробації для злочинців. Також важливо встановлювати зв’язки з органами місцевої влади для вирішення питань працевлаштування, навчання, соціальних та побутових проблем для звільнених осіб у рамках пробації. Великий акцент слід зробити на співпраці з різними благодійними організаціями як гарантами реалізації основних принципів пробації, зокрема, у сфері духовно-моральної підтримки для соціальної адаптації після звільнення з

місць позбавлення волі, а також у наданні матеріальної та гуманітарної допомоги та вирішенні соціально-побутових проблем.

5. В ході дослідження діяльності волонтерських організацій у виконавчих установах покарань було встановлено, що соціокультурна діяльність цих організацій виконує світоглядну, інтегруючу, регулюючу та комунікативну функції. Вона сприяє гармонійному включенню особи, яка порушила закон, в організовану та злагоджену громаду релігійного середовища, де чітко визначені правила поведінки та рольові обов'язки. Це в свою чергу позитивно впливає на процес виправлення засудженого.

Наголошується, що волонтерську діяльність можна розглядати як елемент профілактики злочинності, а співпрацю між органами пробації та громадськими організаціями соціально-культурного спрямування - як ефективну новацію у запобіганні рецидивній злочинності. Зазначається, що у зв'язку з цим важливо сформулювати поняття «соціально-культурна діяльність органів пробації у запобіганні рецидивної злочинності», яке охоплює комплекс нормативно визначених заходів соціокультурного та правового забезпечення. Ці заходи спрямовані на підвищення рівня правової свідомості, морально-культурного розвитку, а також надання допомоги у працевлаштуванні та отриманні офіційного доходу особам, які перебували під покаранням та яким застосовують заходи ресоціалізації.

6. З'ясовано, що наразі у сучасному законодавстві, у жодному нормативно-правовому акті немає норми, яка передбачала залучення громадських організацій співробітниками органів пенітенціарної пробації до запобіжної діяльності рецидиву. Керівництво та співробітники органів пенітенціарної пробації не мають виявляти свого суб'єктивного ставлення до певного виду громадської діяльності. Договори про співпрацю можуть укладатися відповідно з представниками громадських організацій, які офіційно зареєстровані у передбаченому законом порядку та включені до реєстру

організацій, що виявили бажання співпраці з органами пенітенціарної пробації.

7. Висвітлено та проаналізовано досвід зарубіжних країн щодо співпраці органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями у запобіганні рецидивній злочинності та можливості його імплементації у вітчизняне кримінальне законодавство. Запропоновано запозичити в національний механізм пробації України такі інструментарії, зокрема: широке залучення до роботи органів пенітенціарної пробації широкої громадянськості, зокрема різних недержавних соціальних інституцій, благодійних фондів, установ освіти різних форм власності, інших структур громадських організацій; розгляд питання щодо створення спеціальних асоціацій, які діятимуть при уповноважених органах з питань пробації та займатися питаннями залучення різного роду громадських об'єднань; введення штатних одиниць військових представників для забезпечення воєнної пробації.

Досліджено роль пенітенціарної пробації у запобіганні рецидивної злочинності. Визначено, що є одним із актуальних шляхів підвищення ефективності практичної діяльності органів пенітенціарної пробації є співпраця з громадськістю, яка убезпечує потенційних правопорушників та їх найближче оточення від злочинних діянь та встановлення позитивних зв'язків, більш ширших контактів із суспільством через співпрацю з органами пенітенціарної пробації та інші форми допомоги, відповідно до своїх можливостей та з урахуванням потреб засуджених. Зазначено, що найбільш поширеніші форми співпраці в Україні це коли уповноважені органи пенітенціарної пробації укладають Меморандуми про співпрацю із Центрами зайнятості за місцем проживання злочинця, іншими центрами, здебільшого державної та колективної форми власності. Водночас зазначено про існуючі сучасні проблеми, що виникають під час такої співпраці, які могли б вирішити громадські організації соціально-культурного спрямування. Зокрема, вказано, що такі організації можуть залучати до своєї діяльності на волонтерських засадах різнопрофільних фахівців (лікарів, науковців, психологів, соціологів),

які сприятимуть особі у його потребах (поновлення документів, забезпеченні житлом, лікуванні) та забезпечувати заходи реабілітації від наркотичних та алкогольних та інших залежностей. У нашому науковому дослідженні зазначається, що основні передумови, які перешкоджають співпраці в Україні органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями щодо забезпечення заходів запобігання рецидивній злочинності. Ними можуть бути як відсутність спеціального загальнодержавного нормативноправового акту, який регулював би взаємодію органів пробації з громадськими організаціями так і неукомплектованість штатної структури уповноважених органів з питань пробації посадою інструктора з соціокультурної діяльності, відсутність державної системи курсів навчання за даним спрямуванням та положення з рекомендаціями щодо специфіки роботи з засудженими для працівників уповноважених органів з питань пробації та представників громадських організацій; незначний досвід роботи працівників уповноважених органів з питань пробації, відсутність державного фінансування діяльності громадськості, пов'язаної з пенітенціарною пробацією; немає єдиного від імені держави реєстру громадських організацій будь якого спрямування, які здійснюють або можуть здійснювати діяльність пов'язану з пенітенціарною пробацією; відсутність просвітницько-інформаційної діяльності серед громадськості з метою залучення якомога більшої кількості громадських організацій; відсутність соціально-культурного впливу на мікросередовище суб'єктів пенітенціарної пробації та близьке коло рідних і друзів щодо покращення їхнього морального та духовного світосприйняття; край низький рівень залучення громадських організацій соціокультурного спрямування до участі із реалізації програм пробації на індивідуальному рівні стосовно кожного окремого суб'єкта пенітенціарної пробації.

8. Досліджено, що для розвитку та забезпечення ефективної діяльності органів пенітенціарної пробації та громадських організацій соціокультурного спрямування щодо запобігання рецидивній злочинності в Україні необхідно:

розробити та затвердити положення з переліком вимог до діяльності органів пенітенціарної пробації з громадськими організаціями соціокультурного спрямування щодо запобігання рецидивної злочинності, у відповідності Концепції розвитку кримінальної юстиції в Україні, Концепції державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, Концепцію реформування та подальшого розвитку пенітенціарної системи України, «Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні», Національній стратегії реформування системи юстиції із зазначенням періоду дії.

9. Рекомендовано доповнити положення Закону України «Про пробацію» Розділом 5-1 «Віоєнна пробація», який би регулював застосування окремого виду пробації – воєнної пробації, яка полягає у здійсненні органами пробації заходів при звільненні засуджених у зв'язку зі згодою захисту безпеки держави у воєнний час та спостереження та нагляду за поведінкою осіб, які мають високий рівень ризику вчинення рецидиву, протягом воєнного часу (за домовленістю) після зняття їх з обліку в уповноважених органах пенітенціарної пробації та звільнення з місць позбавлення волі. При цьому такий нагляд полягав би у співпраці не тільки громадською організацією соціокультурного спрямування, волонтерами та працівниками органу пробації особи за місцем проживання, навчання та роботи на протязі певного періоду з метою забезпечення безпеки суспільства шляхом запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень, але і військовими за місцем навчання та служби і нагляду капеланів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абросімова Ю. А. Злочинність неповнолітніх та запобіганні її на регіональному рівні : автореф. дис. … канд. юрид. наук. Дніпропетровськ, 2009. 20 с.

2. Автухов А., Гель А., Романов М., Човган В., Яковець І. Дотримання прав людини у пенітенціарній системі України / за заг. ред. М. В. Романова. Харків, 2015. 480 с.

3. Аккулев А. Ш. Отдельные вопросы пробации. Zakon.KZ. Законодательство Республики Казахстан. URL: http:www.zakon.kz/4598354-otdelnye-voprosy-probacii-akkulev-a.sh.html (дата звернення: 18.03.2020)

4. Александров Ю. В., Гель А. П., Семаков Г. С. Кримінологія : курс лекцій. Київ : МАУП, 2002. 296 с.

5. Аллене де Рібемон проти Франції: рішення ЄСПЛ вд 10.02.1995 р. Заява № И15175/89. URL: http://www.medialaw.kiev.ua/zmisud/ecourt/217/

6. Амджадін Л., Гончарук О. Суспільні практики та законодавство у сфері правопорушень неповнолітніх. *Национальный юридеский журнал: теория и практика.* 2014. № 3. С. 224–229.

7. Анголенко В. В. Пробація як форма ресоціалізації неповнолітніх правопорушників. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2015. № 8. С. 234–240. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2015_8_28. (дата звернення: 21.03.2020)

8. Андріїв І. Причини злочинності неповнолітніх у світлі зарубіжних кримінологічних теорій. *Український юридичний радник.* Львів, 2002. URL: http://radnuk.info/home/24836----------c.html (дата звернення: 22.03.2020)

9. Аніщук В. Організація служби пробації в Україні. *Підприємництво, господарство і право.* 2017. № 3. С. 224–226.

10. Артеменко Н. В. Особенности ответственности и наказания несовершеннолетних в уголовном праве Франции. Ученые записки.: Х, 2002. Т.

19. С. 24–35.

11. Бараш Є. Ю. Організаційно-правові засади діяльності установ виконання покарань : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2006. 190 с.

12. Батиргареєва В. С. Кримінологічні засади запобігання рецидивній злочинності в Україні : автореф. дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2010. 47 с.

13. Бесчастний В. Кримінологічний аналіз стану злочинності в Україні. *Підприємництво, господарство і право.* 2017. № 1. С. 207–213.

14. Беца О. Впровадження альтернативних видів кримінальних покарань в Україні. Київ : МП Леся, 2003. 140 с.

15. Беца О., Овчарова Г. Про створення служби пробації в Україні. *Відновне правосуддя в Україні : щоквартал. бюлетень.* 2007. № 1(5). С. 54–58. URL : http://uccg.org.ua/bulletin/1(5).html. (дата звернення: 02.04.2020)

16. Биченко А. Релігія і Церква в українському суспільстві : конфесійний розподіл. Результати соціологічного дослідження. Центр Разумкова. URL: http://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichnidoslidzhennia/relihiia-i-tserkva-v-ukrainskomu-suspilstvi-konfesiinyi-rozpodil (дата звернення: 02.04.2020)

17. Богатирьова О. І Пробація як перспективний напрям політики держави в сфері боротьби зі злочинністю. *Політика в сфері боротьби зі злочинністю* : матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (11-16 берез. 2014 р.) / М-во освіти і науки України ; Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника ; Навч.-наук. лабораторія дослідж. проблем політики в сфері боротьби зі злочинністю ; НДІ проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України ; Івано-Франків. обл. осередок Асоц. кримін. права України. ІваноФранківськ, 2014. С. 274–276. URL: http://lawdep.pu.if.ua/conference2014/articles/bohatyryova.pdf. (дата звернення: 22.03.2020)

18. Богатирьова О. І. Служба пробації як аналог кримінально-виконавчої інспекції : монографія. Київ : «МП Леся», 2012. 320 с.

19. Богатирьова О. І. Сутність інституту пробації у сучасному зарубіжному праві. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України.* 2013. Вип. 31. С. 254–261. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvchzu_2013_31_28. (дата звернення: 20.04.2020)

20. Богатирьова О. І. Форми взаємодії служби пробації з іншими державними структурами та громадськістю. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка.* 2013. Вип. 2. С. 57–67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2013_2_8. (дата звернення: 22.07.2020)

21. Богатирьова О. І., Олефір Л. І. Пробація або звільнення від відбування покарання з випробуванням як форма кримінальної відповідальності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2017. Спецвипуск, ч. 1. С. 185–188.

22. Василевич В. В., Михайлова І. М. Кримінологічне обґрунтування запровадження відновного правосуддя та пробації в Україні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ.* 2014. № 3. С. 41–53.

23. Васильківська І. Запобігання злочинності неповнолітніх в Україні. *Право України.* 2004. № 1. С. 95–98.

24. Василяк А. Модель взаємовідносин держави і релігійних організацій в США. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України.* 2009. Вип. 1. С. 279–289. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2009_1_29. (дата звернення: 05.04.2020)

25. Веприцький Р. С. Латентність злочинності та шляхи її подолання. *Форум права.* 2014. № 1. С. 72–74. URL: http://nbuv.gov.ua/JRN/FUP_index.

26.

27. Взаємодія. Словник української мови. URL: http://sum.in.ua/s/vzajemodija. (дата звернення: 22.07.2020)

28. Виноградова С. О. Рецидивна злочинність серед неповнолітніх: причини та попередження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* 2015. Вип. 33 (2). С. 141–144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_33(2)__38. (дата звернення: 28.09.2020)

29. Вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9_% D0%B0%D0%BA%D1%8. (дата звернення: 23.06.2020)

30. Вітфілд Д. Вступ до служби пробації : монографія. Київ : Атіка, 2004. 236 с.

31. Влад С. В. Історія становлення виконання кримінальних покарань щодо неповнолітніх. *Часопис Київського університету права.* 2015. № 1. С. 256–261.

32. Гета М. Р. Опыт пробации и его применение в Республике Казахстан. Методические рекомендации для инспекторов уголовноисполнительных инспекций. Астана, 2003. С. 4–5.

33. Голіна В. В. Рецидивна злочинність в Україні: причини та попередження. *Вісник Академії правових наук України.* Харків, 1999. № 1 (16). С. 189–197.

34. Голіна В. В., Яковець І. С. Кримінологічні проблеми попередження злочинності неповнолітніх у великому місті: досвід конкретносоціололгічного дослідження : монографія. Харків : Право, 2006. 292 с.

35. Голова Синодального відділу УПЦ у справах пастирської опіки пенітенціарної системи протоієрей Віктор Яценко. Представник УПЦ взяв учать у міжнародній конференції в Інституті кримінально-виконавчої служби. Українська Православна Церква. Синодальний інформаційно-просвітницкий відділ УПЦ. URL: http://news.church.ua/2016/04/15/predstavnik-upc-vzyavuchat-u-mizhnarodnijkonferenciji-v-instituti-kriminalno-vikonavchoji-sluzhbi/ (дата звернення: 20.02.2020).

36. Головкін Б. М. Сімейно-побутові конфлікти в системі детермінації умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2003. 20 с.

37. Гончаренко В. Г. Onus probandi в контексті процесуальних функцій і етики спілкування. Вісник Академії адвокатури України. Київ, 2005. Вип. 4. С.

5-9.

38. Гречанюк С. П. Організація взаємодії установ державної кримінально-виконавчої служби України з засобами масової інформації. *Вісник академії адвокатури України.* 2010. № 1 (17). С. 37–41.

39. Гунько В. М. Досудова доповідь в кримінальному провадженні щодо неповнолітнього: практика застосування та проблемні питання. *Теоретичні та практичні аспекти інституту пробації в Україні* : матеріали міжнар. круглого столу (22 черв. 2018 р.). Київ, 2018. С. 32–33.

40. Дворецька Г. В. Соціологія : навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2002. 472 с.

41. Джужа А. О. Віктимологічні заходи запобігання дитячому наркотизму. *Вісник кримінологічної асоціації України.* Київ, 2017. Вип. 3 (17). С. 80–87.

42. Доній Н. Є. Пробація як варіант мирного шляху зменшення стигматизації в'язницею. *Теоретичні та практичні аспекти інституту 222 пробації в Україні* : матеріали міжнар. круглого столу, (22 черв. 2018 р.). Київ, 2018. С. 38–40.

43. Дрьомін В. М. Еволюція покарань в контексті превентивних можливостей: від позбавлення волі до пробації. *Актуальні проблеми держави і права.* Одеса, 2007. Вип. 32. С. 259–265.

44. Дрьомін В. М. Застосування пробації як засіб декриміналізації суспільства. *Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць.* Одеса, 2005. Вип. 25. С. 372–377.

45. Дука О. А. Застосування компетентністного підходу на заняттях з тактико-спеціальної підготовки в навчальних закладах Державної пенітенціарної служби України. *Науковий вісник Ін-ту кримінально-виконавчої служби.* Київ : ІКВС, 2013. Вип. 2(13). С. 112– 120.

46. Європейська конвенція про нагляд за умовно засудженими та умовно звільненими правопорушниками : приєднання від 22.09.1995 р. № 336/95-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.

URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_007. (дата звернення: 18.05.2020)

47. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі. Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820&c=edit&_c=fo (дата звернення 10.10.2020).

48. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі. Офіційний сайт Державна судова адміністрація України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/ (дата звернення 10.10.2019)

49. ЄС підтримує реформу пробації в Україні. ЄС в Україні. URL: https://euukrainecoop.net/2019/01/17/. (дата звернення: 19.06.2020)

50. Жолтані М. І. Релігійний вплив на засуджених при відбуванні кримінального покарання. *Актуальна юриспруденція. Юридичні науково - практичні Інтернет - конференції*. URL: http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1672%3A091017-17&catid=195%3A5-102017&Itemid=241&lang=ru. (дата звернення: 11.09.2020)

51. Закалюк А. П. Курс сучасної Української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. Київ : Ін Юре, 2007. Кн. 2. Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. 712 с.

52. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : в 3 кн. Київ : Ін Юре, 2007. Кн. 1. Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.

53. Заключні рекомендації Комітету з прав дитини. Правозахисний центр Поступ. URL: https://postup.lg.ua/zaklyuchni-rekomendaciyikomitetu-z-prav-ditini-oon (дата звернення: 21.08.2020)

54. Зелена І. В. Юридична відповідальність: підходи до розуміння. *Юридичний вісник*. 2012. №2. С. 10-15.

55. Зінченко С. А. Формування повноцінної системи підготовки пенітенціарного персоналу – головна умова практичних змін у Державній пенітенціарній службі України (створення повноцінної системи підготовки

кадрів Державної пенітенціарної служби України). *Міністерство юстиції України.* 2012, травень. URL: http://www.minjust.gov.ua/40797. (дата звернення: 11.07.2020)

56. Іванов Ю. Ф., Джужа О. М. Кримінологія : навч. посібник. Київ : Паливода А. В., 2006. 264 с.

57. Інфографіка. Пробація України. URL: http://www.probation.gov.ua/?page_id=189 (дата звернення: 25.07.2020)

58. Історія виникнення пробації. Державна кримінально-виконавча служба України. URL: http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/ode/en/control/ode/uk/publish/article/708607;jsessionid=E902938F1E01C2838FEC4E207F51B4 (дата звернення: 08.07.2020)

59. Калашник Н. С. Співробітництво органів державної влади та інституцій громадянського суспільства: основний принцип роботи системи виконання покарань та пробації Данії. *Вісник Пенітенціарної асоціації України.* 2017. № 2. С. 129–135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bpau_2017_2_18 (дата звернення: 18.03.2020)

60. Кальман А. Г., Христич И. А. Словарь криминологических и статистических терминов. Харків : ИИПП АПрН Украины ; Гимназия, 2001. 96 с.

61. Кальченко Т. Л. Запобігання злочинності неповнолітніх в Україні спеціальними органами та установами : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2004. 19 с.

62. Кантон р. Прохождение пробации за рубежом. *Европейский журнал пробации.* Университет Бухареста, 2009. Т. 1. С. 67–71.

63. Київський апеляційний суд. URL: http://www.apcourtkiev.gov.ua/?p=8634. (дата звернення: 12.09.2020)

64. Кирилюк В. А. Громадський ресурс системи пробації в Україні. *Кримінально-виконавча політика України та Європейського Союзу: розвиток та інтеграція* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 листоп. 2015 р.). Київ, 2015. С. 404–407.

65. Ковалев Н. П. Пенитенциарные системы: сравнительный анализ организационно-правовых форм. *Ежегодник Центра правовых исследований.* Астана, 2008. С. 205.

66. Коваль В. В. Соціалізація неповнолітніх у пенітенціарних установах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2010. 22 с.

67. Кожушко С. К. Професійна взаємодія та її характеристики. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти.* 2013. № 38–39. С. 247–252.

68. Козлов Н. И., Макаренко А. С. Педагогигическая система Офіційний сайт Психологос. URL: http//www.psychologos.ru/articles/viev/pedagogicheskay a-sistema-a.s.makarenko. (дата звернення: 20.09.2020)

69. Колб О. Г. Про деякі аспекти забезпечення в Україні права засуджених до позбавлення волі на охорону здоров'я. *Історико-правовий часопис.* 2013. № 1. С. 106–111. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipch_2013_1_25. (дата звернення: 03.09.2020)

70. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : ратифіковано Законом України від 17 лип. 1997 р. № 475/97-ВР ; станом на 30 верес. 2018 р. Верховна Рада України. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_004. (дата звернення: 14.10.2020)

71. Конзак Д., Чернышева О. М. Волонтерская работа в пенитенциарных учреждениях Германии. *Вестник института : преступление, наказание, исправление.* 2014. № 3 (27). С. 83–89.

72. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР ; станом на 30 верес. 2018 р. Верховна Рада України. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80. (дата звернення: 10.10.2020)

73. Концепція державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України : схвалена Указом Президента

України від 08.11.2012 р. № 631/2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/631/2012. (дата звернення: 07.10.2020)

74. Концепція освіти дорослих в Україні / уклад. Л. Б. Лук'янова. Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2011. 24 с.

75. Коренюк А. А. Зарубіжний досвід співпраці органів пробації з релігійними організаціями у сфері запобігання рецидивним злочинам неповнолітніх. *Міжнародний юридичний вісник : зб. наук. праць Національного університету державної податкової служби України.* 2016. № 1 (3). С. 167–172.

76. Коренюк А. А. Орган пробації як суб'єкт запобігання рецидивним злочинам неповнолітніх в Україні. *Публічне право : наук.-практ. юрид. журн.* 2018. № 3 (31). С. 31–40.

77. Коренюк А. А. Питання підвищення ефективності взаємодії органів пробації з релігійними організаціями в запобіганні рецидиву неповнолітніх. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали міжвузів. наук.-практ. круглого столу. Київ, 2019. С. 289–291.

78. Коренюк А. А. Рецидивна злочинність неповнолітніх в Україні: сучасний стан та попередження. *Публічне право : наук.-практ. юрид. журн.* 2018. № 2 (30). С. 233–237.

79. Коренюк А. А. Становление и развитие пробации как системы средств предупреждения преступности несовершеннолетних. *Legea si viata.* 2017. № 12/2. С. 92–95.

80. Коренюк А. А. Шляхи вдосконалення практичної діяльності органів пробації та релігійних організацій у запобіганні рецидивним злочинам неповнолітніх в Україні. *Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.* 2018. № 2. С. 26–30.

81. Коренюк А. А., Палій М. В. Нормативно-правове забезпечення взаємодії органів пробації з релігійними організаціями у запобіганні

рецидивним злочинам неповнолітніх. *Порівняльно-аналітичне право.* 2016. № 1. С. 277–280.

82. Косенко Г. В. Розвиток душпастирства в Україні як механізм партнерської взаємодії органів державної влади і релігійних організацій. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології.* 2013. Вип. 2. С. 84–89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyptp_2013_2_17 (дата звернення: 24.09.2020)

83. Кравченко Ю. Ф. Теорія управління органами внутрішніх справ. Київ: Національна академія внустрішніх справ України. 1999. 702 с.

84. Крижанівський В. В. Принцип презумпції невинуватості в системі принципів кримінального процесу України, Польщі та США. Підприємництво, господарство і право. 2003. №5. С. 106-109.

85. Крижанівський В. В. Принцип презумпції невинуватості у кримінальному процесі (порівняльно-правове дослідження): дис.канд.юрид.наук. Київ, 2007. 176 с.

86. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III ; станом на 12 трав. 2018 р. Верховна Рада України // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14. 215 (дата звернення: 10.08.2020)

87. Кримінальний кодекс України : Закон України від 16.01.2020 р. № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/stru/paran223#n223. (дата звернення: 22.08.2020)

88. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 12 квіт. 2018 р. № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17. (дата звернення: 10.09.2020)

89. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15. (дата звернення:

22.07.2020)

90. Кримінологія : Загальна та Особлива частина : підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. закладів / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман, О. В. Лисоєд ; за ред.проф. І. М. Даньшина. Харків: Право, 2003. 352 с.

91. Кримінологія : підручник для студ. вищих навч. закл. / за заг. ред. О. М. Джужі. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 416 с.

92. Кристи Н. Борьба с преступностью – доходная индустрия. *Уголовно-исполнительная система: право, экономика, управление.* 2011. № 5. С. 8–19.

93. Кубанцев С. П. Приминение пробации и досрочного освобождения от отбытия наказания в виде лишения свободы в США. 2006. № 1. С. 121–132.

94. Курс кримінології : Особлива частина : підручник : у 2 кн. / М. В. Корнієнко, Б. В. Романюк, І. М. Мельник та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужи. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 480 с.

95. Курс кримінології: Загальна частина : підручник : у 2 кн. / О. М. Джужа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужи. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 352 с.

96. Лелеков В. А. Кримінальний рецидив і його попередження. Х. 2014. № 4. С. 15–23.

97. Леоненко Т. Є. Деякі аспекти загальної та індивідуальної профілактики злочинів, вчинених на релігійному ґрунті. *Держава та регіони. Серія : Право.* 2014. № 4. С. 120–122. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drp_2014_4_24. (дата звернення: 18.03.2020)

98. Лісіцков О. В. Запровадження європейських підходів в управлінні в'язницями в Україні. *Бюлетень Міністерства Юстиції України*. Київ, 2013. № 9(143). С. 160.

99. Літвінов А., Літвінова Т. Особливий статус релігійних громад при вчиненні нотаріальних дій. *Юридичний радник.* 2013. № 6 (72). URL: http://yurradnik.com.ua/stati/d0-be-d1-81-d0-be-d0-b1-d0-bb-d0-b8-d0-b2-d0-b8-d0-

b9-d1-81-d1-82-d0-b0-d1-82-d1-83-d1-81-d1-80-d0-b5-d0-bb-d1-96-d0-b3-d1-96-d0-b9-d0-bd-d0-b8-d1-85-d0-b3-d1-80-d0-be-d0-bc-d0-b0-d0-b4-d0-bf/ (дата звернення: 26.08.2020)

100. Лукьянчик В. Ю. Рецидивная преступность несовершенолетних: понятие и основные признаки. URL: http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/34500/1/%D0%9B%D1%83%D0%BA%D1%8C%D1%8F%D0%BD%D1%87%D0%B8% D0%BA.pdf (дата звернення: 21.08.2020)

101. Лютий В. П. Соціальна робота з групами девіантної поведінки : навч. посібник. Київ : Академія праці і соціальних відносин, 2000. 54 с.

102. Матвійчук А. В. Особливості взаємодії держави з громадськими організаціями у ФРН. *Гілея : наук. вісник.* 2014. Вип. 91. С. 389–394. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_91_95. (дата звернення: 16.08.2020)

103. Медицький І. Б. Запобігання злочинності : навч. посібник. Івано-Франківськ, 2008. 231 с.

104. Мелех Л. В. Господарський процес України: навчальний посібник (конспекти лекцій). Тернопіль: вектор, 2011. 378 с.

105. Мельничук Г. Роль волонтерства у зміцненні громадянського суспільства в Україні (90-ті рр. XX – перша пол. XXI ст.). *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини.* 2018. № 2. С. 52–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apcnim_2018_2_9. (дата звернення: 06.08.2020)

106. Меркулова К. О. Взаємодія громадських організацій та держави (адміністративно-правовий аспект). *Європейські перспективи.* 2013. № 8. С. 35–40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2013_8_9 (дата звернення: 05.09.2020)

107. Методики та інструменти роботи з неповнолітніми, які перебувають у конфлікті з законом : навч.-метод. посібник для практиків / за заг. ред. Г. Стідз, Т. Журавель. Канада, 2017. 294 с. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/21324/1/UPF_Methodology-P01-RM-18-09-17_pr_obnova_WEB.pdf 217 (дата звернення: 20.08.2020)

108. Методичні рекомендації щодо порядку проведення оцінки ризиків

скоєння повторних кримінальних правопорушень і визначення потреб дітей у конфлікті з законом. Державна кримінально-виконавча служба України. URL: http://kvs.gov.ua/zmi/MetodRekomendOcinkaRyzykiv24072014.pdf (дата звернення: 12.09.2020)

109. Микитась І. П. Участь громадських організацій в діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України. *Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації Української держави* : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. (14-15 берез. 2012 р.). Київ, 2012. С. 185–186. URL: http://tdp.kpi.ua/wpcontent/uploads.pdf. (дата звернення: 10.09.2020)

110. Минимальные стандартные правила Организации Объединенных Наций в отношении мер, не связанных с тюремным заключением : приняты 14.12.1990 г. Резолюцией 45/110 Генеральной Ассамблеи ООН. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_907. (дата звернення: 26.08.2020)

111. Михайлова І. Інститут пробації: окремі аспекти впровадження. *Кримінальне право*. Київ, 2009. № 10. С. 72–75.

112. Михайлова І. Пробація щодо неповнолітніх як механізм запобігання злочинам неповнолітніх : монографія. Київ, 2010. 184 с.

113. Мицька О. І. Деякі питання застосування пробації в Україні. *Кримінально-виконавча політика України та Європейського Союзу: розвиток та інтеграція* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 листоп. 2015 р.). Київ, 2015. С. 422–424.

114. Мінімальні стандартні правила ООН у відношенні заходів, не пов’язаних з тюремним ув’язненням (Токійські правила) : приняты 4 декабря 1990 г. резолюцией 45/110 Генеральной Ассамблеи ООН // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_907. (дата звернення: 26.08.2020)

115. Міністерство юстиції виконало урядовий План дій на 2017 рік у сфері пробації. Офіційний сайт Міністерства юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/news/ministry/ministerstvo-yustitsii-vikonalo-uryadoviy-

plandiy-na-2017-rik-u-sferi-probatsii. (дата звернення: 23.07.2020)

116. Міністерство юстиції України: програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні злочину. Офіційний сайт Міністерства юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/. (дата звернення: 19.07.2020)

117. Молдаван А. В. Кримінальний процес : України, ФРН, Франція, Англія, США : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.

118. Молдаванов К. В., Чебикіна К. Л. Порівняння моделей ювенальної юстиції та систем пробації для молодих правопорушників на прикладі деяких країн Європейського Союзу. *Молодий вчений.* 2014.

119. Наглядова пробація. Офіційний сайт Пробація України. URL: http://www.probation.gov.ua/?page_id=131 (дата звернення: 26.08.2020)

120. Наказом Міністерства релігійної опіки у пенітенціарній системі юстиції України затверджено Положення про Душпастирську раду з питань. Католицький оглядач. URL: http://m.catholicnews.org.ua/nakazomministerstva-yusticiyi-ukrayini-zatverdzheno-polozhennya-pro-dushpastirsku-radu-zpitan (дата звернення: 24.07.2020)

121. Олефір Л. І. Пробація як важлива сфера діяльності у напрямку виконання альтернативних видів покарань в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2016. Вип. 1. С. 55–57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvu_2016_1_15 (дата звернення: 02.10.2020)

122. Олішевський О. В. Православна Церква як суб'єкт протидії злочинності та профілактики злочинів. *Форум права.* 2011. № 3. С. 565–569. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index (дата звернення: 10.10.2020)

123. Онищенко О. Вони не отримають чорної мітки. *Дзеркало тижня : газета.* 2018. 30 листопада. URL: https://dt.ua/socium/voni-ne-otrimayut-chornoyimitki-295766_.html/ (дата звернення: 03.11.2020)

124. Органи пробації співпрацюють із волонтерами. Офіційний сайт Пробація України. URL: http://www.probation.gov.ua/page_id=43. (дата звернення: 02.08.2020)

125. Ортинський І. Наука і таємниця. Львів : Стрім, 1998. 164 с.

126. Основи професійної діяльності персоналу органу пробації : навч. посібник / за ред. Дж. Седхема, М. Октігана. Київ, 2017. 242 с. URL: http://lawdep.pu.if.ua/conference2014/articles/bohatyryova.pdf. (дата звернення: 23.09.2020)

127. Офіційний сайт Міністерства юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua. (дата звернення: 01.08.2020)

128. Палій М. В. Пробація та капеланство як нові перспективи взаємодії державних та релігійних інститутів у протидії злочинності в Україні. *Вісник Асоціації кримінального права України.* 2015. № 1(4). С. 355–367. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/07/4_23.pdf. (дата звернення: 18.09.2020)

129. Пахомов І. В. Вплив релігійних організацій на процес ресоціалізації засуджених. *Проблеми загальної та педагогічної психології* : зб. наук. праць / за ред. С. Д. Максименка ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2008. Т. X, ч. 2. С. 374–381. URL: https://irc.org.ua/index.php/psyhologia/498-pahomov-st4 (дата звернення: 27.10.2020)

130. Пахомов І. В. Особливості духовного виховання засуджених та персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України : навч. посібник / за заг. ред. д-ра пед. наук, проф. О. М. Супруна. Біла Церква : Білоцерківське училище ППП ДКВС України, 2016. 124 с.

131. Пенітенціарна пробація. URL: http://www.probation.gov.ua/?page_id=136 (дата звернення: 26.08.2020)

132. Пенітенціарне душпастерство УГКЦ. URL: http://prisonpastoral.blogspot.com/ (дата звернення: 11.08.2020)

133. Перевірено наглядову пробацію щодо неповнолітніх. Прокурорська практика. Офіційний сайт Українське право. URL: http://www.ukrainepravo.com/law-practice/practice_public_prosecutor/perevirenonaglyadovu-probatsiyu-shchodo-nepovnolitnikh/ (дата звернення: 13.11.2020)

134. Пертли Л. Ф. Историко-правовые основы института пробации в зарубежных странах. *Зарубежный опыт исполнения уголовных наказаний : сб. науч. трудов.* Х., 2012. Вып. 3. С. 184–203.

135. Пилотная стратегия развития волонтерства в пробации Украины. Мост- Днепр. Инфоромационное агентство. URL: https://mostdnepr.info/news/press/172441_pilotnaya_strategiya_razvitiya.htm (дата звернення: 19.10.2020)

136. Пісоцька Н. М. Рецидивна злочинність молоді та її попередження : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2001. 17 с.

137. Подсухина Т. В. Преступность носовершеннолетних: социальные детерминанты и проблемы профилактики : дисс. ... канд. юрид. наук : 22.00.04. 2003. 184 с.

138. Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Духовне відродження» : наказ Міністерства юстиції України від 16 трав. 2016 р. № 1418/5 ; станом на 24 лист. 2018 р. Верховна Рада України // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0730-16 (дата звернення: 20.06.2020)

139. Правила Ради Європи про пробацію : рекомендація CM/Rec(2010)1 прийнята Комітетом Міністрів 20 січ. 2010 р. на 105-му засіданні заступників Міністрів. URL: https://rm.coe.int/16806f4097. (дата звернення: 06.10.2020)

140. Правосудие по делам несовершеннолетних. Мировая мозаика и перспективы / под ред. М. Г. Флямера.: МОО Центр *«Судебноправовая реформа».* 2000. Вып. 2, кн. 2. 211 с.

141. Практика виконання альтернативних покарань. URL: http://uk.xlibx.com/4pedagogika/1272779-6-biblioteka-pracivnika-kriminalno vikonavchoi-inspekcii-informaciyniy-byuleten-specialniy-vipusk-praktika-vikon.php. (дата звернення: 04.05.2020)

142. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо регулювання діяльності священнослужителів (капеланів) в органах та установах, що належать до сфери управління Державної пенітенціарної служби

України : Закон України від 14.05.2015 р. № 419-VIII ; станом на 20.10.2018 р. Верховна Рада України // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-19/ed20161005/sp:head. (дата звернення: 16.09.2020)

143. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 р. № 3236-VI ; станом на 02.10.2018 р. Верховна Рада України // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17. (дата звернення: 28.05.2020)

144. Про Державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України від 23.06.2005 р. №2713-IV ; станом на 01.12.2018 р. Верховна Рада України // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15. (дата звернення: 12.05.2020)

145. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування за період 2013-2018 роки : статистична інформація. Генеральна прокуратура України. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html. (дата звернення: 18.10.2020)

146. Про затвердження Плану заходів на 2017 рік щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 - 2020 роки : розпорядж. Кабінету Міністрів України від 11.05.2017 р. № 296-р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/296-2017-%D1%80 (дата звернення: 14.06.2020)

147. Про затвердження Положення про організацію діяльності волонтерів пробації : наказ Міністерства юстиції України від 18.01.2017 р. № 213 98/5 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0065-17. (дата звернення: 19.10.2020)

148. Про затвердження Порядку розроблення та реалізації пробаційних програм : постан. Кабінету Міністрів України від 18.01.2017 р. № 24 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/24-2017-%D0%BF#n9. (дата звернення:

15.07.2020)

149. Про затвердження Порядку складення досудової доповіді : постан. Кабінету Міністрів України від 27.01.2017 р. № 200/5 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-17. (дата звернення: 13.10.2020)

150. Про затвердження Типового положення про сектор ювенальної пробації : наказ Міністерства юстиції України 18.08.2017 р. № 2649/5 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ z1031-17 (дата звернення: 02.08.2020)

151. Про злочини та покарання: еволюція кримінально-правової доктрини : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 250-річчю трактату Чезаре Беккаріа (м. Одеса, 13 черв. 2014 р.) / редкол. : С. В. Ківалов (голов. ред.), В. О. Туляков (заст. голов ред.), Є. Л. Стрельцов (заст. голов ред.), Д. О. Балобанова ; МОН України ; НУ ОЮА ; ПРЦ НАПрН України ; Одес. 208 відділ. ГО «Всеукр. асоц. кримін. права». Одеса : Юрид. літ., 2014. 380 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/1327. (дата звернення: 03.05.2020)

152. Про Концепцію державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України : указ Президента України від 08.11.2012 р. № 631/2012 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/631/2012#Text (дата звернення: 07.10.2020)

153. Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні : указ Президента України від 24.05.2011 р. № 597/11 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/597/2011. (дата звернення: 21.06.2020)

154. Про кримінальні правопорушення, що розглянуті судами (2013–2018 рр.) : статистична інформація. Офіційний сайт Державна судова адміністрація України. URL: https://dsa.court.gov.ua/dsa//stat. (дата звернення: 08.09.2020)

155. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII // База

даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/160-19. (дата звернення: 21.11.2020)

156. Про пробацію : Закон України від 5.01.2017 р. № 160-VIII. *Верховна Рада України*. Київ : Парламент. вид-во, 2015. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/160-19. (дата звернення: 26.08.2020)

157. Про пробацію : проект Закону України від 27.11.2014 р. № 0921 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52563. (дата звернення: 21.05.2020)

158. Про реалізацію компоненту «Впровадження в Україні елементів служби пробації» у рамках спільного проекту «Підтримка в'язничної реформи в Україні». Державна кримінально-виконавча служба України. URL: http://www.kvs.gov.ua/peniten/cont1rol/ode/en/control/ode/en/publish/printable_article/659058;jsessionid=803CD4A224E9BFD62C00631D4158F789. (дата звернення: 30.11.2020)

159. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23.04.1991 р. № 987-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/987-12. (дата звернення: 06.12.2020)

160. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні : указ Президента України від 26.02.2016 р. № 68/2016 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/68/2016 (дата звернення: 02.01.2020)

161. Про схвалення Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України : розпорядж. Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 р. № 654-р // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250287747. (дата звернення: 11.02.2020)

162. Про схвалення Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року : розпорядж. Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 р. № 1027-р // База даних «Законодавство України» /

Верховна Рада України. URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prgiyi-reformuvannyasistemi-yusticiyi-shchodo-ditej-na-period-do-2023-roku (дата звернення: 15.01.2020)

163. Пробація в Грузії. Державна кримінально-виконавча служба України. URL: http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/754672. (дата звернення: 13.02.2020)

164. Пробація долучилася до обговорення питання партнерства релігійних організацій у супроводі суб'єктів пробації. Пробація України. URL: http://www.probation.gov.ua/?p=3201. (дата звернення: 26.11.2020)

165. Пробація та служби пробації в країнах – кандидатах у члени ЄС / за ред. Антона ван Кальмтоута, Дженні Робертс, Сандри Віндінг. Київ : Атіка, 2005. 448 с.

166. Проблеми протидії злочинності : підручник / О. Г. Кальман, І. М. Козьяков, В. М. Куц, Б. В. Лизогуб та ін. Харків : Новасофт, 2010. 352 с.

167. Проскура В. В. Роль Церкви у ресоціалізації засуджених до позбавлення волі. *Український соціум.* 2015. № 2. С. 17–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2015_2_4. (дата звернення: 12.02.2020)

168. Профілактика злочинів : підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда, В. В. Коваленко та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужи ; МОН України ; НАВС. Київ : Атіка, 2011. 719 с. URL: https://westudents.com.ua/knigi/457-proflaktika-zlochinv-djuja-om.html. (дата звернення: 23.11.2020)

169. Расюк Е. В. Кримінологічна характеристика та запобігання транснаціональному наркобізнесу в Україні : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2005. 20 с.

170. Расюк Е.В. Проблеми прогнозування корупційної злочинності в Україні. URL: http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/handle/123456789/3779 (дата звернення: 11.08.2020)

171. Ребкало М. М. Деякі шляхи удосконалення фахової підготовки персоналу пробації: управлінський аспект. *Кримінально-виконавча система : Вчора. Сьогодні. Завтра.* 2017. № 1. С. 87–96. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/kvsvsz_2017_1_11. (дата звернення: 20.02.2020)

172. Результати опитування Інституту Горшеніна щодо стану злочинності в Україні. Обозреватель. URL: https://www.obozrevatel.com/news/ukraintsi-vvazhayut-scho-zlochinnist-v-ukrainizrosla.-opituvannya.htm (дата звернення 21.02.2020)

173. Рекомендація CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки : прийнята на засіданні Комітету Міністрів Ради Європи від 17.11.2010 р. № 1098 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_a38. (дата звернення: 24.09.2020)

174. Рецидивная преступность. Криминология : учебник / под ред. В. Н. Бурлакова, Н. М. Кропачева. СПб. : СПбГУ, 2013. 304 с. URL: http://www.konspekt.biz/index.php?text=39684. (дата звернення: 12.12.2020)

175. Розподіл наявного населення за типом поселень у період 2013-2018 роки : статистична інформація. Офіційний сайт Державна служба статистики України. URL: http://database.ukrcensus.gov.ua. (дата звернення: 26.08.2020)

176. Розподіл постійного населення за окремими віковими групами та типом поселень (осіб) період 2013-2018 роки: статистична інформація Державної служби статистики України. URL: http://database.ukrcensus.gov.ua. (дата звернення: 21.09.2020)

177. Розподіл постійного населення за окремими віковими групами у період 2013 – 2018 роки. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua.

178. Садовникова М. Н. Ресоциализация несовершеннолетних осужденных : по материалам дисс. … канд. юрид. наук : 12.00.08.Х, 2011. 227 с.

179. Садовникова М. Н. Ресоциализация несовершеннолетних, находящихся в местах лишения свободы. Х. 2004. № 2. С. 81–83.

180. Северин О. О. Застосування до неповнолітніх заходів кримінально-правового впливу не пов'язаних з позбавленням волі : автореф. дис. … канд.

юрид. наук : 12.00.08. Запоріжжя, 2009. 20 с. 207

181. Севостянова Н. Пілотні проекти з пробації неповнолітніх продемонстрували високу ефективність. Офіційний сайт Міністерство юстиції України. URL: http://old.minjust.gov.ua/news/47366 (дата звернення: 07.10.2020)

182. Сімакова С. І. Позитивні моменти розвитку служби пробації в Україні. *Порівняльно-аналітичне право.* 2017. № 4. С. 251–253. URL: http://www.pap.in.ua/4_2017/75.pdf. (дата звернення: 12.02.2020)

183. Служба пробации за рубежом. Офіційний сайт Территория права. URL: http://territoriaprava.ru/topics/34445. (дата звернення:01.08.2020)

184. Стан і структура злочинності в Україні / Департамент інфораційнаналітичного запезпечення МВС України за період 2005-2012 років. Офіційний сайт МВС України. URL: https://mvs.gov.ua/ua/pages/274_Statistika.htm (дата звернення: 11.08.2020)

185. Старко О. Л. Особливості рівня та структури злочинності неповнолітніх. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 2. С. 312–314. URL: http://pap.in.ua/2_2018/93.pdf (дата звернення: 26.09.2020)

186. Стивен Питс. Пробация в Англии и Уельсе. Презентация Презентация для экспертной встречи межведомственной рабочей группы 25 апреля 2016 г. URL: https://www.slideshare.net/EUCJKZ/ss-61936625 (дата звернення: 29.09.2020)

187. Сукманова Олена: профілактика дитячої злочинності повинна стати ключовою у законі про юстицію щодо дітей. Офіційний сайт Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/news/ministry/olena-sukmanovaprofilaktika-dityachoi-zlochinnosti-povinna-stati-klyuchovoyu-u-zakoni-proyustitsiyu-schodo-ditey. (дата звернення: 26.10.2020)

188. Топчій В. В. Кримінологія. Академічний підручник/ Богатирьов І.Г.,Колб О.Г., Чернівці :Технодрук, 2020. 336 с.

189. Телефанко Б. Пробація як захід кримінально-правового впливу на рецидивну злочинність. *Підприємництво, господарство і право.* 2018. № 12. С. 295–298.

190. Ткач О. І. Становлення і розвиток волонтерства як інституту громадянського суспільства. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Сер. : Політологія.* 2017. Вип. 1. С. 34–38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNUPOL_2017_1_10. (дата звернення: 23.09.2020)

191. Токман В. В. Соціально значуща діяльність релігійних організацій України в сучасних соціально-політичних умовах : аналіт. зап. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/relig_org_Ukr-953c2.pdf. (дата звернення: 27.08.2020)

192. Турчина О. С. Громадський вплив як один із основних засобів виправлення і ре соціалізації засуджених : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2018. 219 с.

193. У прокуратурі Полтавської області відбувся навчальнометодичний семінар за участю завідувача сектору кримінально-виконавчої інспекції управління ДПтС України в Полтавській області Олександра Дем'яненка. Офіційний сайт Державна кримінально-виконавча служба України. URL: http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/feedback/control/uk/publish/article/772420;jsessionid=C9C6DB07123E578916203220BAD5761B. (дата звернення: 28.01.2020)

194. Уголовный кодекс Дании / науч. ред. С. С. Беляева. СПб. : Юридический центр Пресс, 2015. 230 с.

195. Уголовный кодекс Италии. СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. 378 с.

196. Уголовный кодекс Республики Польша / науч. ред., предисл. канд. юрид. наук, доцента А. А. Лукашова, д-ра юрид. наук, проф. Н. Ф. Кузнецова ; пер. с польск. Д. А. Барилович. СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. 234 с.

197. Уголовный кодекс Швейцарии / науч. ред., предисл. и пер. с нем. канд. юрид. наук А. В. Серебренниковой. СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. 350 с.

198. Филиппова Е. О. Противодейсвие преступности

несовершеннолетних. *Концепт : науч.-метод. электрон. журн.* 2016. Т. 15. С. 226–230.

199. Финляндия: успешный опыт тюремних реформ. Офіційний сайт Державна кримінально-виконавча служба України. URL: http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/754672. (дата звернення: 19.07.2020)

200. Христич І.П., Астаф'єва К.Ю. Безпека особияк одна з основних складових безпеки у пиправних колоніях.*Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2018. № 3 (5). С. 152–161. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/retsidivnayaprestupnost-i-ee-preduprezhdenie (дата звернення: 20.09.2020)

201. Хуторская Н. Б. Институт пробации в США: уголовно-правовые, криминологичиские и организационно-управленчиские аспекты : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.08. Х., 1992. 193 с.

202. Чванкін С. Судовий вирок - це не просто покарання, а можливість перевиховання злочинця в процесі реалізаці. Офіційний сайт Київський районний суд міста Одеси. URL: https://kievskiysud.od.ua/press department/all-news/3600-sudovij-virok-tse-ne-prosto-pokarannya-a-mozhlivist perevikhovannya-zlochintsyav-protsesi-realizatsiji. (дата звернення: 12.10.2020)

203. Черниш М. О. Ресоціалізація засуджених неповнолітніх: досвід зарубіжних країн. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2014. № 3. С. 79–82.

204. Чернишов Д. Пробація повинна бути дієвим елементом механізму забезпечення національної безпеки, що передбачено законодавством про основи національної безпеки. URL: https://minjust.gov.ua/news/ministry/denis-chernishov-probatsiya-povinna-buti-dievim-elementom-mehanizmu-zabezpechennya-natsionalnoi-bezpeki-scho-peredbacheno-zakonodavstvom-pro-osnovi-natsionalnoi-bezpeki (дата звернення: 15.10.2020)

205. Шиханцов Г. Г. Криминология : учебник для вузов. М. : Зерцало, 2001. 359 с. URL: https://www.twirpx.com/file/993460/ (дата звернення: 26.09.2020)

206. Шкута О. О. Релігія як засіб виправлення засуджених до позбавлення волі: ретроспективний аналіз. *Право і суспільство.* 2014. № 6.2. С. 137–141. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_6. (дата звернення: 02.06.2020)

207. Шкута О. О. Теоретико-прикладні засади функціонування кримінально-виконавчої системи України : дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.08. Запоріжжя, 2018. 491 с.

208. Ювенальна пробація в цифрах. Пробація України. URL: http://www.probation.gov.ua/?page_id=153 (дата звернення: 22.07.2020)

209. Ювенальная юриспруденция : учебник : в 4 т. / А. В. Корнев, Ю. В. Николаева, О. А. Ястребов и др. ; под ред. Н. И. Морозова, А. Н. Морозовой. М. : Прометей, 2016–2017. Т. 1. 344 с. ; Т. 2. 360 с. ; Т. 3. 356 с. ; Т. 4. 242 с.

210. Ягунов Д. В. Служба пробації: концепція, принципи діяльності, організаційна структура. Офіційний сайт Academia. URL: http://www.academia.edu. (дата звернення: 26.09.2020)

211. Ягунов Д. В. Що стоїть на заваді створення служби пробації в Україні (до питання про створення національної моделі пробації). *Актуальні проблеми європейської інтеграції* : зб. наук. пр. з питань європейської інтеграції та права. Одеса : Фенікс, 2011. С. 146–173.

212. Ягунов Д. Принципи пробації: європейські стандарти та проблеми їх реалізації в Україні. *Науковий вісник Ужгород. нац. ун-ту*. Ужгород, 2012. Т. 4, вип. 9. С. 172–176. (Серія «Право»). URL: http://probation.at.ua/index/princip/0-35. (дата звернення: 10.09.2020)

213. Ягунов Д. Служба пробації: концепція, засади діяльності, організаційна структура. *Відновне правосуддя в Україні*. 2007. № 1(5). С. 60–64.

214. Якимова С. В. Особливості криміналістичної характеристики злочинів неповнолітніх. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер. : Юридичні науки.* 2015. № 827. С. 292–299. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2015_827_50. (дата звернення: 09.01.2020)

215. Яковець І. : «Тільки разом – пробація та громадські організації – можемо забезпечити безпеку суспільства». Офіційний сайт Центр суддівських

студій. URL: http://www.judges.org.ua/dig14998.htm. (дата звернення: 11.09.2020)

216. Янчук О. Б. Сучасний стан та пріоритетні завдання реформування кримінально-виконавчої інспекції України в службу пробації. *Державна пенітенціарна служба України: історія, сьогодення та перспективи розвитку у світлі міжнародних пенітенціарних стандартів та Концепції державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Київ : Держ. пенітенціарна служба України : Дакор, 2013. С. 29–34. URL: http://www.kvs.gov.ua/zmi/SuchasnyyStanPytannya08082014.pdf. (дата звернення: 23.11.2020)

217. Adler F., Mueller O.W., Laufer W. S. Criminology. New York : McGraw-Hill Inc., 1995 second ed.

218. Augustus J. (19 72) John Augustus, First Probation Officer: John Augustus' Original Report of His Labors, 1852. Montclair ,NJ: Patterson Smith.

219. Chamlin Mitchell B., Cochran John K. Assessing Messner and Rosenfeld's Institutional Anomie Theory: A Partial Test. Criminology. 1995. C. 411–430.

220. Criminal Justise Act 1991. URL: http: www.legislation.gov.uk/kpga/1991/53/conects (дата звернення: 20.01.2020)

221. DiIulio John D. More Religion, Less Crime? Science, Felonies, and the Three Faith Factors. Annual Review of Law and Social Science. 2009; 5 :115–133.

222. Garland D. (1985b) «The criminal and his science». The British Journal of Criminology 25:1 09-137.

223. Harding D. L. Imprisonment in England and Wales a concise history. 1985. URL: www.cambridge.org. (дата звернення: 01.08.2020)

224. History of Probation – From the Latin verb «Probare» – to prove, to test.A term coined by John Augustus. URL: http://www.nyc.gov/html/about/history/shtml (дата звернення 23.10.2020).

225. Hołyst B. Kryminologia. Wyd. IV.Warszawa : Wydawnictwa Prawnicze PWN, 1999.

226. Lipka M. Przestępczość nieletnich w Polsce: zapobieganie i zwalczanie.

Warszawa : Państwowe wzdawnictwo naukowe, 1971.

227. Maguire M, Morgan R., Reiner R. The Oxford Handbook of Criminology. Second ed. New York : Oxford University Press, 1997.

228. Messner Steven, Rosenfeld Richard. An Institutional Anomie Theory of Crime. In: Paternoster R, Bachman R, editors. Explaining Crime and Criminals. Roxbury; Los Angeles: 2001. pp. 151–160.

229. Messner Steven, Rosenfeld Richard. Crime and the American Dream. Wadsworth; Belmont, CA: 1994.

230. Messner Steven. Morality, Markets, and the ASC. *Criminology*. 2012. C. 5–25.

231. Nellis M. (2007) 'Humanising Justice: The English Probation Service up to 19 72'. Pp. 25–58 in Handbook of Probation, edited by L. Gelsthorpe and R. Morgan. Cullompton: Willan Publishing.

232. Smith Christian. Moral, Believing Animals: Human Personhood and Culture. Oxford University Press. New York: 2003.

233. Stark Rodney. Deviant Places. Criminology. 1987. 211 p.

234. Stark Rodney. Religion as Context: Hellfire and Delinquency One More Time. Sociology of Religion. 1996.

235. Timeline: A history of probation. The Guardian. URL: https://www.theguardian.com/society/2007/may/02/crime.penal. (дата звернення: 12.11.2020)

236. Tolbert Charles M., Irwin Michael D., Lyson Thomas A., Nucci Alfred R. Civic Community in Small-Town America: How Civic Welfare is Influenced by Local Capitalism and Civic Engagement. Rural Sociology. 2002.

237. Tolbert Charles M., Lyson Thomas A., Irwin Michael D. Local Capitalism, Civic Engagement, and Socioeconomic Well-Being. Social Forces. 1998.

238. Vanstone, M. (2004b) Supervising Offenders In The Community: A History Of Probation Theory And Practice. Aldershot: Ashgate Publishing, Ltd. 209

Додаток А

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ЦЕНТР ПРОБАЦІЇ»
(Центр пробації)

вул. Юрія Іллєнка, 81, м. Київ, 04050, тел. (044) 363-01-31,
E-mail: shtab@probation.gov.ua, сайт: www. probation.gov.ua, код згідно з ЄДРПОУ 41847154

від_____20__р. №_____ На _____ від _____ р.

Завідувачу кафедри кримінального права та кримінології Навчально-наукового інституту права Університету державної фіскальної служби України Галині Дідківській

вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, 08201

Шановна пані Галино!

Державною установою «Центр пробації» Ваш лист щодо отримання деякої інформації для проведення наукового дослідження за темою «Роль пенітенціарної пробації у запобіганні рецидивної злочинності» розглянуто.

У межах компетенції надаємо запитувану Вами інформацію.

Станом на 01.11.2021 р. на обліку уповноважених органів з питань пробації перебуває – 49 991 осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 Кримінального кодексу України.

З початку року надійшло 1208 повідомлень щодо внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань про вчинення нових кримінальних правопорушень засудженими, які перебувають на обліку уповноважених органів з питань пробації, що становить 1,21 % від кількості осіб, які пройшли по обліку.

Уповноважені органи з питань пробації взаємодіють з такими державними організаціями, як: Центр зайнятості населення, Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги, Служба у справах дітей та сім'ї, Управління соціального захисту населення, Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Соціально-психологічний центр та структурними підрозділами Міністерства у справах ветеранів України.

У своїй діяльності уповноважені органи з питань пробації, у тому числі сектори ювенальної пробації взаємодіють з недержавними організаціями згідно

4716/1/Ян-21 від 26.11.2021

зі списком, що додається. Цей перелік формується з урахуванням криміногенних потреб засуджених та не є вичерпним.

Повідомляємо, що ч. 2 ст. 163 Кримінально-виконавчого кодексу України визначено можливість залучення працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а також громадських об'єднань, релігійних та благодійних організацій з метою здійснення соціально-виховної роботи із засудженими, звільненими від відбування покарання з випробуванням. Також відповідно до п. 5 розділу ІІ Порядку здійснення нагляду та проведення соціально-виховної роботи із засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 29 січня 2019 року № 272/5, пробація щодо неповнолітніх здійснюється уповноваженими органами з питань пробації спільно з органами і службами у справах дітей, спеціальними установами та закладами, що здійснюють їх соціальний захист і профілактику правопорушень.

До переліку осіб, відносно яких надійшла інформація про вчинення нового кримінального правопорушення, належать такі:

- 1123 чоловіки (93 %);
- 85 жінок (7 %);
- 37 неповнолітніх (3 %);
- 143 особи (12 %), які вчинили кримінальні правопорушення у групі;
- 875 осіб (72 %) на час вчинення нового кримінального правопорушення не працювало.

За класифікацією вчинено:

- 176 (14 %) кримінальних проступків;
- 458 (40 %) не тяжких злочинів;
- 530 (44 %) тяжких злочинів;
- 44 (4 %) особливо тяжких злочинів.

Інші характеризуючи відомості зазначені у листі відносно особи, яка вчинила нове кримінальне правопорушення, відсутні.

Додатки: на 9 арк. в 1 прим.

З повагою

Директор **Олег ЯНЧУК**

Кондрич Олена (050) 748 62 73

Додаток 1

Вінницька область

Громадські організації: ГО «Центр громадського здоров'я «Незалежність», ГО «Полум'я надії», Центр духовної та соціально-психологічної реабілітації «Джерело життя», Вінницька обласна правозахисна організація Товариство Червоного Хреста України, Вінницька обласна правозахисна організація «Джерело надії», ГО «Центр промінь надії», ГО «Відродження Вінничини» Оратівський Реабілітаційний центр «Життя на всі 100», ГО «Унікальна країна», Відокремлений підрозділ молодіжної організації «Пласт» національної скаутівської організації м. Калинівка, «Станиця Калинівка», ГО «Поклик серця», ГО «Знай, щоб жити».

Благодійні організації: БО «Всеукраїнське благодійне товариство «Дім Милосердя Віфезда», Вінницьке обласне відділення благодійної організації «Всеукраїнська мережа людей, які живуть з ВІЛ/СНІД», БО «Вільна зона», БО «Вінниця – серце України».

Релігійні організації: Організація «Релігійна громада Парафії» Успіння Пресвятої Богородиці смт. Оратів Оратівського району Вінницько-Тульчинської Єпархії (ПЦУ)», Центр Преображення релігійної громади «Джерело надії».

Волинська область

Громадські організації: ГО «Офіс обслуговування анонімних наркоманів», ГО «Найщасливіша», ГО «Ми плюс», ГО «Вихід є завжди».

Благодійна організація: Рівненський обласний благодійний фонд «Наше майбутнє»

Дніпропетровська область

Громадські організації: ГО «Офіс обслуговування анонімних наркоманів», Дніпропетровська обласна організація Товариства Червоного Хреста України, ГО «Ліга добра Дніпро», ГО «Тітарс», ГО «Реванш», ГО «Довіра Дніпро», ГО «Свобода», ГО «Альтернативний рух», ГО «Рема-плюс», ГО «Нове життя Синельникове», ГО Криворізька міська організація «Ювілейний рік», ГО «Центр консультування алко та наркозалежних «Бога живого», ГО Реабілітаційний центр «Благодать», ГО «Нове покоління Україна», ГО «Майбутнє без СНІД», ГО «Грант плюс», ГО «Ветеранів АТО і учасників бойових дій Синельниківщини», Дніпропетровська громадська організація «Дніпропетровський обласний центр реабілітації та релаксації «Глорія», ГО «Український центр обслуговування анонімних алкоголіків», ГО «Сила духу».

Благодійні організації: БО «Благодійний фонд «Карітас Донецьк», БФ «Імпульс Кам'янське», БО «Новий час», Нікопольський благодійний фонд «Нове життя» Дніпропетровської області, БО «Реабілітаційний центр «Вихід Є!», БО «Благодійний фонд «Громадське здоров'я» м. Кривого Рогу, БО «Благодійне товариство «Шанс», БО «Благодійне товариство «Всеукраїнська мережа людей, які живуть з ВІЛ/СНІД» м. Кривий Ріг», БО «Благодійний фонд «Добро+Дій», БО «Центр соціальної адаптації – Преображення», БО «Благодійний фонд «Надія плюс», БО «Благодійне товариство «Мережа 100 відсотків життя» Дніпропетровської області, БО «Центр реабілітації «Найкраще життя».

Релігійні організації: РО «Християнська місія милосердя та благодійності «Добра вістка» при Всеукраїнському союзі Церков Євангельських християн-Баптистів», РО «Релігійна громада християн віри євангельської церкви Божої Свобода» у м. Апостолове, Релігійна громада організація «Центр ресоціалізації «Успіх», Релігійна громада християн віри євангельської

п'ятидесятників «Віфлеєм», Релігійна громада християн віри Євангельської церкви «Життя Ісуса» у м. Жовті Води.

Донецька область

Громадські організації: ГО «Центр відновлення особистості», ГО «Наша Допомога», ГО «Шлях до визволення», ГО «Міжнародна Антинаркотична Асоціація», ГО «Фонд розвитку громади», ГО «Перемога», ГО «Перемога Дружківка», ГО «Про мир», Молодіжна організація «Спектр», ГО «Всеукраїнська асоціація «Право на життя», ГО «Центр реабілітації «Твій шанс», ГО «Будинок благодаті», ГО «Патріоти Українського Донбасу», ГО «Покровська Ліга ділових та професійних жінок», ГО «Віра у майбутнє», ГО «На часі», ГО «Портал «ПОШУК», ГО «Український патріотичний рух Донбасу», ГО «Спілки жінок України», ГО «Культура відродження», ГО «Покоління перемоги».

Благодійні організації: БО «Я – Волноваха», БО «Клуб «Майбутнє», БО «БФ «Карітас Краматорськ», БО «Клуб Світанок», БО «БФ «Місто Милосердя».

Релігійні організації: Релігійна громада Церкви Євангельських Християн-Баптистів «Дім Євангелія», Релігійна громада Церкви Євангельських Християн-Баптистів «Відродження», Великоносілківська Церква Євангельських Християн «Світло Воскресіння», Релігійна організація релігійної громади Церкви Євангельських Християн-Баптистів «Восхождение», Релігійна організація «Донецьке обласне об'єднання Української Православної Церкви християн віри євангельської», Релігійна організація «Християнська місія Євангельське милосердя слово життя».

Житомирська область

Громадські організації: Житомирська громадська організація «Милосердя», ГО «Перспектива», ГО «Український центр обслуговування анонімних алкоголіків», ГО «Шлях до життя», ГО «Бойове братерство ветеранів АТО», ГО «Спілка учасників АТО у Житомирській області», Відокремлений підрозділ «Центр реінтеграції та адаптації в с. Почуйки Житомирської області» ГО «Манахаім», Міська організація Товариство Червоного Хреста України, ГО «Радомишльська районна організація ветеранів», ГО «Міжнародна місія відродження», Бердичівська міська громадська молодіжна організація «Молодь обирає життя», КМГО «Жіноча рада», Центр надання реабілітаційної допомоги «Шанс», ГО «Асоціація і пріоритет», ГО «Учасники бойових дій, ветеранів війни і праці», ГО «Світло життя звягеля», ГО «Братство ветеранів АТО Ємільчинщини».

Благодійні організації: БО «Комплексний заклад соціального захисту для осіб, що потрапили в складні життєві обставини», БО «FREE ZONE», БО «Міський центр обліку бездомних осіб», Всеукраїнська організація «Асет», БО «Комплексний заклад соціального захисту для осіб, що потрапили в складні життєві обставини», БО «Християнський центр реабілітації хворих на наркоманію та алкоголізм – Ле Хайм (за життя), БО «Християнський центр реабілітації хворих на наркоманію та алкоголізм «Прорив–перемога», БО «Нехай твоє серце б'ється», БФ «Оазис мир», Ноград-Волинський благодійний фонд «Подаруй надію».

Релігійні організації: Церква християн віри Євангельської «Світло Євангелії», Релігійна організація «Релігійна громада церкви Євангельських християн-баптистів «Радомишльська біблійна церква», Релігійна громада християн віри Євангельської «Спасіння»,

Релігійна організація «Релігійна громада церкви християн Євангельської віри «Філадельфія» у смт. Романів, Християнський Дім милосердя «Нове життя», Християнська місія «Світло Правди» Об'єднаної Церкви Християн віри Євангельської, Християнська церква «Перемога».

Закарпатська область:

Громадські організації: Мукачівська міська організація «Товариство Червоного Хреста», Перечинська організація «Товариство Червоного Хреста», Громадська спілка «Міжнародна антинаркотична асоціація», Тячівська організація «Товариство Червоного Хреста», Тячівське бюро правової допомоги Хустського місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги, Хустська організація «Товариство Червоного Хреста», Міжгірська організація «Товариство Червоного Хреста», Виноградівська організація «Товариство Червоного Хреста», Свалявська організація «Товариство Червоного Хреста», Тячівське бюро правової допомоги Хустського місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Благодійна організація: Благодійна організація «Закарпатське благодійне товариство мережі людей, які живуть з ВІЛ/СНІД».

Запорізька область

Громадські організації: Громадська правозахисна організація «Егіда Запоріжжя», Запорізька обласна організація «Товариство Червоного Хреста», ГО «Жінка майбутнього», ГО «Родина разом», Міжнародна громадська організація «Асоціація милосердя «Еммануїл», ГО «Офіс обслуговування анонімних наркоманів», ГО «Ліга добра Дніпро», ГО «Допомога Запоріжжя», ГО «ІЛАНА», Запорізька обласна громадська організація «Об'єднання психологів та психоаналітиків «Взаємодія».

Благодійні організації: БО «Мережа 100 відсотків життя. Запоріжжя», БО «Благодійний фонд «Карітас Запоріжжя», БО Запорізький обласний «Благодійний фонд «Будинок милосердя», БО «Благодійний фонд «Все можливо», Запорізький Благодійний фонд «Милосердя», Гуляйпільська районна організація Товариства Червоного Хреста України.

Релігійні організації: Релігійна громада помісної церкви Євангельських Християн Баптистів, Громадська релігійна організація «Всеукраїнський духовний центр «Відродження».

Івано-Франківська область:

Громадські організації: ГО «Родина Кольпінга на Прикарпатті», ГО «Віднови себе», Відділ Міністерства у справах ветеранів України в Івано-Франківській області.

Благодійні організації: БО «Карітас-Івано-Франківськ», БО «Благодійний фонд «Карітас-Івано-Франківськ УГКЦ» (БО «Благодійний фонд «Карітас-Івано-Франківськ УГКЦ»), БО «Благодійний фонд «Карітас Коломия».

Київ та Київська область

Громадські організації: ГО «Офіс обслуговування Анонімних наркоманів», ГО «КИЇВ-РІДНИЙ ДІМ», Подільська районна організація Товариства Червоного Хреста, Всеукраїнський громадський центр «Волонтер», ГО «Я – Легенда», ГО «Маханаїм», Всеукраїнська спілка

громадських організацій «Україна територія життя», Місцева дитяча громадська організація «Школа спортивних єдиноборств «Берсерк», Деснянська районна організація Червоного Хреста України в місті Києві, ГО «Українське капеланство» в місті Києві «Центр духовної і психологічної допомоги Троєщини», ГО «Відродження-Фастів», ГО «Бетлехем», ГО «Дарницький юнацький корпус», ГО «Всеукраїнська громадська варта», ГО «Могутня нація», ГО «За здорову націю-духовно, душевно, фізично!».

Благодійні організації: БФ «Деполь-Україна», Всеукраїнська благодійна організація «Конвіктус Україна», БО «Міжнародний Благодійний фонд «ТВОЯ ДОБРОТА», БО «Міжнародний Благодійний фонд «Допомога ближньому», Київський християнський благодійний фонд «Наріжний камінь», БО «Всеукраїнський благодійний фонд «Скеля порятунку», БО «100 відсотків життя. Київський регіон», БО «Мир і добробут», БО «СВІТ БЕЗ ЗАЛЕЖНОСТІ», БО «Благодійний фонд «Незалежна країна», БО «FREE ZONE».

Релігійні організації: Релігійна громада Української Православної Церкви парафії на честь Святої Трійці, «Релігійна громада християн віри євангельської «Покрив Божий».

Кіровоградська область

Громадські організації: ГО «Офіс обслуговування анонімних наркоманів», Компаніївська громадська організація «Успішна взаємодія», Дніпропетровська обласна громадська організація «Дніпропетровський центр здорової молоді», ГО «Українське капеланство», Товариство Червоного Хреста України.

Благодійні організації: Кіровоградське обласне відділення Всеукраїнської благодійної організації «Всеукраїнська мережа людей, які живуть з ВІЛ/СНІД», БФ «Повернення до життя», Кіровоградський відокремлений підрозділ БО «Всеукраїнський благодійний фонд «Мир і Добробут», Благодійний центр соціальної реабілітації для осіб, залежних від наркоманії та алкоголізму «Ковчег», Благодійний центр соціальної реабілітації для осіб, залежних від наркоманії та алкоголізму «Благодать».

Релігійні організації: Свято-Покровська Парафія смт. Компаніївка УПЦ Київського Патріархату, РО «Релігійна громада Святителя Миколая Чудотворця Кропивницької Єпархії Православної Церкви України м. Бобринець».

Луганська область

Громадські організації: ГО «Просвіта», ГО «Луганська обласна організація «Репон13», ГО «Військово-історичний пошуковий клуб «Плацдарм», Сватівська районна організація Всеукраїнського фізкультурно-спортивного товариства «Колос» АПК України, ГО «Надія-НП», ГО «Збудуй себе сам», ГО «Станично-Луганський Центр правової інформації та юридичної допомоги», ГО «Центр спільного розвитку» Дієва Громада», ГО «Білолуцька селищна організація «Лелека».

Благодійні організації: БО «Луганське благодійне товариство «Всеукраїнська мережа людей, які живуть з ВІЛ/СНІД», Благодійне товариство «Щаслива родина – Дружня країна», БО «Благодійний фонд «Центр взаємодопомоги «Спасемо Україну».

Релігійні організації: РО «Церква Євангельських Християн Баптистів», РО «Церква Ісуса Христа Християн віри Євангельської».

Львівська область

Громадські організації: ГО «Офіс анонімних наркоманів», Львівська міська громадська організація «Спільнота взаємодопомоги Оселя», ГО «Місто вільних», ГО «Час змін – реабілітаційний центр».

Благодійні організації: БФ «Карітас Самбірсько-Дрогобицької Єпархії Української Греко-Католицької Церкви», БО «Благодійне товариство «Всеукраїнська мережа людей, які живуть з ВІЛ/СНІД», БО «Регіональний центр соціальної адаптації».

Релігійна організація: Релігійна організація «Церкви християн віри євангельської».

Миколаївська область

Громадські організації: Громадське формування з охорони громадського порядку міста Миколаєва «СОКІЛ», ГО «Пенітенціарна ініціатива», Громадське формування з охорони громадського порядку Корабельного району м. Миколаєва «Каскад», ГО «Наркологічний центр Друге дихання», ГО «Новоодеська міська організація Всеукраїнської організації осіб з інвалідністю України», ГО «Новоодеський районний союз ветеранів та учасників АТО», ГО «Світанок мрій», Районна громадська організація «Товариства Червоного Хреста», ГО «Миколаївська обласна організація ФСТ «Динамо» України на базі ДЮСШ «Динамо» України.

Благодійні організації: «Центр реінтеграції бездомних громадян», БО «Миколаївський центр соціальної реабілітації «Відновлення», БО «Центр соціальної реабілітації наркозалежних «Свобода».

Релігійна організація: РО «Громада «Незалежна помісна церква Християн Нового Заповіту» у м. Миколаєві.

Одеська область

Громадські організації: ГО «Клуб взаємодопомоги «Життя плюс», ГО «Шлях подолання», ГО «Віра, Надія, Любов», Товариство Червоного Хреста України, ГО «Молодіжний центр розвитку».

Благодійні організації: БФ «Деполь Україна», БФ «Шлях додому», БО «Вільна зона», БО «Рука допомоги», БО «100 відсотків життя. Одеса», БФ «Карітас Одеса УГКЦ», Центр реабілітації наркозалежної молоді «Оазіс».

Полтавська область

Громадські організації: Диканська районна Громадська організація «Товариство Червоний хрест України», ГО «Офіс обслуговування анонімних наркоманів», ГО «Фонд Крімінон-Надія».

Благодійні організації: БО «Світло Надії», БО «Східний ресурсний центр Всеукраїнського об'єднання людей з наркозалежністю «Меридіан», Полтавський обласний Благодійний фонд

«Громадське здоров'я», Диканська районна Громадська-Благодійна організація «Товариство Червоного Хреста України».

Рівненська область

Громадські організації: ГО «СОЦІАЛ ЦЕНТР», Рівненське обласне об'єднання громадян «Центр підтримки громадських ініціатив «Чайка».

Благодійна організація: БО «FREE ZONE».

Релігійні організації: Релігійна громада «Біблійна місіонерська церква «Джерело життя» м. Здолбунів, Релігійна громада Церкви Євангельських християн-баптистів «Спасіння» м. Острог.

Сумська область

Громадська організація: Сумська обласна Громадська організація «Клуб «Шанс».

Тернопільська область

Громадські організації: Тернопільська обласна громадська організація «Клуб Жива вода», ГО «Спілка учасників антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та волонтерів Теребовлянщини», Збаразька районна організація Товариство Червоного Хреста.

Благодійні організації: Рівненський обласний благодійний фонд «Наше майбутнє», БО «Тернопільське благодійне товариство благодійної організації «Всеукраїнська мережа людей, які живуть з ВІЛ/СНІД».

Релігійна організація: «Церква Адвентистів сьомого дня».

Харківська область

Громадські організації: Харківська філія громадської спілки «Міжнародна антинаркотична організація», Харківська обласна громадська організація «Міст», ГО «Шлях подолання», Громадське об'єднання «Зміївське наукове краєзнавче товариство», Красноградська районна організація Товариства Червоного Хреста України, Шевченківська районна організація Товариства Червоного Хреста України.

Благодійні організації: БО «Благодійний фонд «Добробут України», БО «Мережа 100 відсотків життя» м. Харків, Філія Всеукраїнського Благодійного фонду «Деполь Україна» у м. Харкові, БФ «Харківський центр допомоги вагітним», БО «Харківський Благодійний фонд «Благо», БО «Благодійний фонд «Майбутність і надія», Харківський обласний Благодійний фонд «Соціальна служба допомоги», БО «Харківський Благодійний фонд «Парус», БО «Благодійний фонд «Територія творчості», БО м. Куп'янська «Надія», Харківський обласний Благодійний фонд «Соціальна служба допомоги».

Херсонська область

Громадські організації: Херсонська міська громадська організація «Херсонський клуб волонтерів», Громадська організація Херсонський обласний центр «Успішна жінка», Херсонська філія Дніпропетровської обласної громадської організації «Дніпропетровський центр

здорової молоді» м. Дніпропетровськ, Товариство Червоного Хреста України, Білозерський районний осередок ТОВ «Червоний хрест України», Генічеська районна організація «Товариство Червоного хреста», Каланчацька районна організація товариства Червоного хреста України, Каховське районне товариство воїнів-інтернаціоналістів, «ВП «Чаплинська ліга соціальних працівників України», Церква «Воскресіння Христова», Білозерський районний осередок Херсонської МГО «Молодіжний центр регіонального розвитку».

Благодійні організації: БО «100 відсотків життя», «ВП «Чаплинська ліга соціальних працівників України», Херсонський обласний благодійний фонд «Мангуст», Всеукраїнський благодійний фонд «Перетворення України».

Релігійні організації: Церква Християн Віри Євангельської П'ятидесятників у м. Нова Каховка, Церква «Воскресіння Христова», Горностаївська Свято-Покровська парафія Новокаховської Єпархії УПЦ, Храм Святого Духу в м. Гола пристань, Генічеський районний благодійний центр «Благодать», Генічеський районний благодійний центр «Благодать», Генічеський районний благодійний центр «Благодать», Свято-Миколаївська церква Московського Патріархату, Свято-Введенська церква м. Берислав УПЦ, Молодіжний центр «Ніка», Білозерський районний осередок Херсонської МГО «Молодіжний центр регіонального розвитку», Білозерський районний осередок Херсонської МГО «Молодіжний центр регіонального розвитку».

Хмельницька область

Громадські організації: Відокремлений підрозділ ГО «Центр розвитку особистості «ЗД» Центр реінтеграції та адаптації в селі Кульчіївці Хмельницької області», ГО «Територія добра Поділля», ГО «Всеукраїнське об'єднання українок «ЯВОРИНА», ГО «DOCUDAYS», ГО «Центр натхнення» м. Шепетівка, ГО «МАНАХАІМ».

Благодійні організації: Старокостянтинівський міськрайонний благодійний фонд «Карітас», БО «Ліщанський будинок милосердя».

Черкаська область

Благодійна організація: БО «100 відсотків життя».

Чернігівська область

Громадські організації: Чернігівська обласна організація Товариства Червоного Хреста України, ГО «Чернігівський центр соціальної адаптації бездомних та безпритульних», Чернігівська міська громадська організація «Центр духовної та соціально-психологічної реабілітації залежних від наркоманії та алкоголізму «Перемога».

Чернівецька область

Громадська організація: ГО Реабілітаційний центр «Можливість».

Благодійні організації: БО «Вільна зона», Чернівецький благодійний фонд «Нова сім'я».

Додаток 2

Дніпропетровська область (м. Дніпро, м. Кривий Ріг)

Громадська організація: ГО «Альтернативний рух».

Благодійні організації: БО «Благодійний фонд «Карітас Донецьк», БО «Благодійний фонд «Громадське здоров'я» м. Кривий Ріг.

Донецька область (м. Маріуполь)

Громадські організації: ГО «Маріупольська спілка молоді», ГО «Істок».

Благодійні організації: БО «Парафіяльний благодійний фонд «Карітас Краматорськ», БО «Клуб «Майбутнє».

Житомирська область (м. Житомир)

Громадська організація: ГО «Перспектива».

Благодійні організації: Всеукраїнська благодійна організація «АСЕТ», Культурно-просвітницький центр «Шлях до життя».

Запорізька область (м. Запоріжжя, м. Мелітополь)

Громадські організації: Громадська правозахисна організація «Егіда Запоріжжя», Запорізька обласна організація «Товариство Червоного Хреста України», Центр реабілітації «Крок за кроком».

Благодійні організації: БО «Мережа 100 відсотків життя. Запоріжжя», БО «Благодійний фонд «Все можливо».

м. Київ та Київська область (м. Київ)

Громадські організації: ГО «Київ – рідний дім», ГО «Всеукраїнський громадський центр «волонтер».

Благодійні організації: БО «Міжнародний благодійний фонд «Твоя доброта», Всеукраїнський благодійний фонд «Деполь Україна».

Кіровоградська область (м. Кропивницький)

Благодійна організація: Кіровоградське обласне відділення Всеукраїнської Благодійної організації «Всеукраїнська мережа людей, які живуть з ВІЛ/СНІД».

Львівська область (м. Львів)

Громадська організація: ГО «Офіс анонімних наркоманів».

Миколаївська область (м. Миколаїв)

Громадські організації: ГО «Миколаївська обласна організація ФСТ «Динамо» України на базі ДЮСШ «Динамо», ГО «Світанок мрій».

Одеська область (м. Одеса)

Громадські організації: ГО «Молодіжний центр розвитку», Товариство Червоного Хреста України.

Благодійні організації: Всеукраїнський благодійний фонд «Деполь Україна», БО «Мережа 100 відсотків життя. Одеса», Центр реабілітації наркозалежної молоді «Оазіс».

Полтавська область (м. Полтава)

Благодійні організації: БО «Східний ресурсний центр всеукраїнського об'єднання людей з наркозалежністю «Меридіан», БО «Світло надії».

Рівненська область (м. Рівне)

Громадські організації: ГО «Ангели життя», Товариство Червоного Хреста України.

Благодійна організація: БО «Наше майбутнє».

Харківська область (м. Харків)

Громадська організація: Харківська філія громадської спілки «Міжнародна антинаркотична асоціація».

Благодійні організації: БО «Харківський благодійний фонд «Благо», БО «Благодійний фонд «Майбутність і надія», Філія Всеукраїнського благодійного фонду «Деполь Україна» у м. Харкові, БО «Благодійний фонд «Добробут України», Харківський обласний благодійний фонд «Соціальна служба допомоги».

Додаток Б

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ З ПИТАНЬ ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ
(Департамент)

04050, м. Київ, вул. Юрія Іллєнка, 81, тел.: (044) 481-05-01
E-mail: departament@kvs.gov.ua, сайт: www.kvs.gov.ua, код згідно з ЄДРПОУ 43501242

23.11.2021 №10/2 24009/105 На № 55/11-21 від 26.10.2021

Навчально-науковий інститут права
Університету державної фіскальної служби України

вул. Університетська, 31, м. Ірпінь,
Київська обл., 08201
ел. пошта: 30.01@nusta.edu.ua

Департаментом розглянуто лист Навчально-наукового інституту права Університету державної фіскальної служби України від 26.10.2021 № 55/11-21 про надання статистичної інформації щодо рецидивної злочинності, необхідної для проведення наукового дослідження за темою «Роль пенітенціарної пробації у запобіганні рецидивної злочинності».

В межах компетенції інформуємо про наступне.

Станом на 01.11.2021 в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України трималось 48 443 осіб, з них:

- 17561 особа у слідчих ізоляторах;
- 29349 осіб у виправних колоніях;
- 67 осіб у виховних колоніях;
- 1466 осіб у виправних центрах.

Департаментом щорічно узагальнюється інформація щодо стану повторної злочинності з боку осіб, які вчинили кримінальні правопорушення у період невідбутої частини покарання після умовно-дострокового звільнення з установ виконання покарань на підставі статті 81 Кримінального кодексу України.

Протягом 2018 року, згідно отриманої інформації, 62 особи вчинили кримінальні правопорушення у період невідбутої частини покарання після умовно-дострокового звільнення. У 2019 році цей показник становить 76 осіб,

у 2020 році – 122 особи. Інформація за 2021 рік буде узагальнюватися у лютому 2022 року.

Аналіз показників щодо рецидивної злочинності серед неповнолітніх надаємо у розрізі статистичних даних установ, що виконують кримінальне покарання у виді позбавлення волі на певний строк по відношенню до неповнолітніх станом на 01.11.2021, а саме: державна установа «Кременчуцька виховна колонія» та сектор для тримання неповнолітніх засуджених жіночої статі у державній установі «Мелітопольська установа виконання покарань (№ 144)».

- 2000 – 2005 – 0;
- 2006 рік – 1 (з них, 1 дівчина);
- 2007 рік – 41 неповнолітній (з них 1 дівчина);
- 2008 рік – 12 неповнолітніх;
- 2009 рік – 31 неповнолітній (з них 1 дівчина);
- 2010 рік – 19 неповнолітніх (з них 1 дівчина);
- 2011 рік – 17 неповнолітніх;
- 2012 рік – 13 неповнолітніх;
- 2013 рік – 4 неповнолітніх (з них 1 дівчина);
- 2014 рік – 0;
- 2015 рік – 8 неповнолітніх;
- 2016 рік – 11 неповнолітніх;
- 2017 рік – 3 неповнолітніх;
- 2018 році – 0;
- 2019 році – 2 неповнолітніх;
- 2020 році – 1 неповнолітній;
- 2021 році – 1 неповнолітній.

Значне збільшення показника чисельності неповнолітніх, які повторно вчинили кримінальні правопорушення за 2007, 2009, 2015 та 2016 роках, пояснюється фактичним переміщенням такої категорії засуджених до державної установи «Кременчуцька виховна колонія» з інших установ виконання покарань внаслідок їх оптимізації та не пов'язано із погіршенням криміногенної ситуації в цілому.

Надати запитувану інформацію по інших показниках не вбачається можливим, оскільки збір та узагальнення таких даних не передбачено статистичною звітністю Державної кримінально-виконавчої служби України.

Заступник начальника Департаменту **Наталія РИБАЛКА**

Руслана ГНАТЮК (044) 481-05-59

Додаток В

Таблиця
підсумків проведення анкетування
працівників правоохоронних органів
в м. Києві, м. Запоріжжя, Київській, Дніпропетровській, Чернігівській, Житомирській областях.

В анкетуванні взяло участь 188 респондентів.

Запитання	Варіанти відповідей	Результат	
		Всього осіб	Відсоток
1. Стать	Чоловіча	106	79
	Жіноча	82	21
2. Вік	від 20–35 років	111	27
	від 35 до 60 років	77	73
3. Ваш стаж роботи?	До 3-х років	8	10
	3 – 5 років	47	15
	5 – 10 років	30	16
	10 – 15 років	35	21
	Понад 15 років	68	35
4. Чи потрібно виокремлювати у контексті кримінально-виконавчої політики міжнародне співробітництво з питань удосконалення механізмів запобігання рецидивної злочинності?	Так	160	77
	Ні	28	33
	Ваш варіант	0	0
5. Чи доцільно, на Вашу думку, дотримуватись єдиної концепції міжнародною спільнотою щодо ресоціалізації	Так	154	69
	Ні	18	11

рецидивістів?	Ваш варіант	16	20
6. Чи доцільно вводити в доктрину кримінально-виконавчого права інститут інструктора з соціально культурної діяльності?	Так	108	10
	Ваш варіант	11	2
	Ні	69	88
7. Чи потрібно іноземців у кримінальних провадженнях розглядати в якості спеціальних суб'єктів ресоціалізації?	Так, з урахуванням зарубіжного досвіду	158	62
	Так, з урахуванням прогалин у законодавстві	20	26
	Не потрібно	10	10
8. Чи потрібно впроваджувати визначення поняття «механізми запобігання рецидивної злочинності»?	Так	123	70
	Ні	57	19
	Ваш варіант	8	11
9. Чи потребує посилення діяльності соціокультурної, освітньої, зокрема доповнення нормативноправового акту положеннями, які б регулювали здійснення культурно-освітньої діяльності в органах пробації	Так	123	70
	Ні	57	19
	Ваш варіант	8	11
10. Чи є необхідним удосконалення загально європейського рівня співпраці-удосконалення діяльності пенітенціарної пробації у запобіганні рецидивної злочинності?	Так	145	58
	Ні	32	41
	Ваш варіант	11	1

Додаток Д

Проєкт змін до Закону України «Про пробацію»

«Розділ V-1

ВОЄННА ПРОБАЦІЯ

Стаття 24. Мета воєнної пробації

Метою воєнної пробації є сприяння убезпеченню суспільства шляхом здійснення нагляду за особами які виявили бажання здійснювати службу у ЗСУ, які вчинили злочини, та проведення військово – патріотичної соціальної роботи з метою профілактики вчинення такими особами рецидивних злочинів та правопорушень, агресивної поведінки, мотивацію позитивних змін особистості та поліпшення соціальних стосунків.

Стаття 25. Завдання воєнної пробації

Завданнями воєнної пробації є:

1) організація та здійснення контролю за дотриманням з боку особи, яка вчинила злочин, визначених умов, обов'язків та зобов'язань, покладених на неї судом при проходженні служби у ЗСУ;

2) надання соціальної та психологічної допомоги особі, яка вчинила злочин, на всіх етапах кримінального судочинства;

3) здійснення нагляду за особою, що вчинила злочин, з метою зменшення ризику вчинення рецидивних злочинів та правопорушень;

4) організація взаємодії з центрами соціальної реабілітації правопорушників і безпосереднім керівництвом ЗСУ такої особи;

5) організація процесу медіації міжо собою, що вчинила злочин, і потерпілим.

Стаття 26. Особи, до яких застосовується воєнна пробація:

Воєнна пробація застосовується до осіб віком від 21 до 60 років:

- звільнені від відбування покарання за Актом помилування;

- звільнені від відбування покарання з випробуванням;

- умовно-достроково звільнені від відбування покарання;

Стаття 27. Порядок застосування заходів воєнної пробації щодо особи, яка вчинила злочин

Підставою для застосування заходів воєнної пробації щодо особи, що вчинила злочин, є:

- рішення суду про звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням заходів воєнної пробації;

- рішення суду про звільнення особи від відбування покарання з випробуванням;

- рішення суду про умовно-дострокове звільнення особи від відбування покарання з застосуванням заходів пробації;

У кожному випадку застосування до ослби заходів воєнної пробації суд, використовуючи досудову доповідь щодо особи, підготовлену працівником служби пробації, визначає умови, обмеження та обов'язки, які будуть призначені особі-правопорушнику, а також термін, протягом якого за особою буде здійснюватися нагляд під час воєнного стану і після.

Стаття 28. Обмеження, обов'язки та умови, які можуть встановлюватися щодо особи, яка вчинила злочин або покладатися на неї

До особи, що вчинила злочин, можуть бути встановлені наступні обмеження, умови та покладені наступні обов'язки:

- безоплатна суспільно-корисні робота (переважно у медичних та соціальних закладах);

- заняття певними видами діяльності, спрямованими на відшкодуванням збитків, спричинених злочином;

- обмеження у часі перебування не за місцем постійного проживання;

- заборона на відвідування певних місць або територій та періоду, на який існує така заборона;

- перебування у денному (нічному) центрі (пробаційному гуртожитку);

- відвідування занять з психологом протягом визначеного часу;

- лікування від алкогольної та наркотичної залежності;

- участь у реабілітаційних або програмах, спрямованих на профілактику

агресивної поведінки, мотивацію позитивних змін особистості, поліпшення соціальних стосунків тощо;

- офіційно працевлаштуватися, пройти курс професійного навчання, здобути освіту або взяти участь в освітніх програмах чи курсах.»

Додаток Е

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Христич І. П., Мудряк Т. О. Запобігання пенітенціарній злочинності в Україні. *Ірпінський юридичний часопис.* Випуск 2 (4). 2020. С. 309 -314. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/irpurpr_2020_2_36.

2. Астафєва К. Ю., Христич І. П. Безпека особи як одна з основних складових безпеки у виправних колоніях. Вісник пенітенціарної асоціації України. Випуск 3 (5). 2018. С. 152-161. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bpau_2018_3_20.

3. Христич І. П. Генезис пенітенціарної системи в Україні та світі. *Підприємництво, господарство і право.* Випуск 5. 2019. С. 259-265. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/5/49.pdf

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Kristich I. Modern aspects of probation in Ukraine: збірник матеріалів *X Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційний розвиток правової науки в умовах модернізації суспільства»* (28 лютого 2020 р.). м. Київ. 2020. с.387-389.

5. Христич І. П., Мудряк Т. О. Пробація в Україні як система заходів кримінально-правового реагування: збірник матеріалів *Міжнародної науково-практичної конференції «Щорічні читання наукової школи «Інтелект»* (25 травня 2020 року). Київ: 2020. с. 188-190.

6. Христич І. П. Виконання завдань пенітенціарної пробації. збірник тез *П'ятдесятних економіко-правових дискусій* (25 вересня 2020 р.). Львів. 2020. - с.72-74.

7. Христич І. П. Гуманізація покарання в Україні: збірник матеріалів *Міжнародної науково-практичної конференції «Правове регулювання суспільних відносин в умовах сталого розвитку»* (10 грудня 2021 року). Київ:

2021. с. 553-554.

8. Христич І. П., Мамка Г. М. Окремі аспекти створення служби пробації в Україні. *V Всеукраїнські науково-практичні читання пам'яті доктора юридичних наук, професора, Заслуженого юриста України, член-кореспондента Національної академії правових наук України Нижник Ніни Романівни:* збірник матеріалів (28 жовтня 2021 року). м. Ірпінь. 2021. С. 172-175.

які додатково відображають наукові результати дисертації

9. Khrystych I. Problems of recidivism prevention juvenile probation *Norwegian Journal of development of the International Science.* №72/2021. P. 29-32. URL: https://www.nor-ijornal.com/72-2/